SALA DE LECTURA

ANUL XXVI
41
(1 119)
Simbătă
15 octombrie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

«Antologia Luceafărul»

De tineri

Eu primii cu multă bucurie venirea
La putere a bărbaților tineri,
Și-acum văd cu tristețe cum încărunțesc
Și ei, după obiceiul pămîntului —
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Din ce în ce mai cumplită știința
Și arta de-a conduce statele;
Să fie roata cîrmei atît
De grea, să se lase-nvîrtită
Atît de trudnic, să fi stricat
Vechii timonieri, angrenajele
Și pîrghiile-acestei mici corăbii?

Să se fi umplut apele internaționale
De-atîtea curse și dinamite,
Să fi blocat navele gigantice
Canalele de trecere;
Să fi turbat ele, apele de la nord
Și de la sud
Încît micile, pașnicele nave, trebuie
Să treacă printre Scyla și Caribda
De douăzeci și patru de ori pe zi?

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile,
Pe nesimțite sînt tatuați bărbații
Cei tineri ai patriei.
Cu cît are mai multe pietre și ape
Țara-n care s-au născut și rămîn,
Cu-atît mai multe tăieturi pe frunte
Li se-adaugă;
Cîtă parte ni s-a făcut la fluviul nostru
Se-nseamnă pe fruntea primului
Dintre noi — cît avem voie la Mare;
Cîtă parte din munți ni s-a lăsat
Se-nseamnă pe frunțile lor —
Pentru fiecare lucru ce-l păstrăm,
O crestătură pe fruntea bărbaților
Noștri de stat.

Se pare că duhuri teribile
Bîntuie cancelariile și sediile,
Cu fiecare nou bărbat conducător
Se face inventarul apelor și
Munților și cetăților noastre:
De fiecare dată trebuie adjudecat
Și disputat fiecare deal sau izvor
Al nostru.

Mereu mai grea știința și arta
De-a conduce statele;
Tinerii bărbați diregători
Ai patrimonii blinde
Sînt răboaje crestate; de fiecare dată
Testamente nerecunoscute.

Eu îi primii cu multă bucurie
La putere; și tot eu văd cu tristețe
Cum încărunțesc —
Acesta-i obiceiul pămîntului:
Căci de tineri albeau voievozii,
Și tot de tineri încărunțesc bărbații
Politici ai acestei țări.

Ion Gheorghe

Unirea — deziderat de veacuri al poporului român

Eugen Popa: „Inscripții pe drapel"

„Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric faptul că unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legice între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

„Sîntem una, un singur trup..."

„trebuie să fi trăit ca membru al unui popor dezmembrat în mai multe state pentru a cunoaște zdrobitoarea tristețe a unei astfel de existențe și cît de mult împiedică ea orice ridicare". Așa rezuma în decembrie 1914 Take Ionescu — unul din cei mai cunoscuți oameni politici ai vechii Românii — așa rezuma el simțirea românească de dinainte de 1914. Fiecare popor are istoria lui. A românilor nu se poate nicidecum caracteriza cu dictonul latin : sors bona, nihil aliud (soartă bună, nimic altceva). Șansa este exact ceea ce le-a lipsit cel mai tare. Într-un spațiu geografic unitar, asemănat de mulți cu o cetate naturală, avînd podișul Transilvaniei ca bastion fortificat și punct central, poporul român nu s-a putut aduna întreg la un loc decît optsprezece secole după ce pentru întîia oară dacii constituiseră în același spațiu statul lor centralizat. Împrejurările nu fuseseră favorabile. Mai mult, fuseseră de-a dreptul ostile : invazii, cotropiri, asupriri, confruntări între mai puternicii vecini, amestecuri în treburile interne, rapturi teritoriale. Românii trăiseră între o invazie și alta și dintr-o asuprire într-alta. Peste vitregia vremurilor nu stăruise decît conștiința tot mai limpede că în acest colț de lume, românii, fie că erau munteni, moldoveni, transilvăneni, bănățeni... tot una erau. Aceeași limbă o vorbeau, aceluiași dumnezeu se închinau, aceleași obiceiuri și datini și le țineau fie că erau dincoace sau dincolo de Carpați, în podișul Moldovei sau în cîmpia Banatului. Și după ce două dintre „țările" române, Moldova și Muntenia, s-au unit, un proces întreg s-a început, un proces care nu s-a mai putut opri decît la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia. Conștiința de neam ajunge o conștiință politică activă ; românii din vechiul Regat n-au mai trăit decît cu „mistica Ardealului", iar cei de la vestul Carpaților cu „mistica Țării". Un Octavian Goga o trăise pe cea de a doua în Transilvania și în intimitatea „Luceafărului" de la Budapesta și o regăsea la București pe cea dintîi cu aceeași

Ion Bulei

Continuare în pag. a 2-a

«Luceafărul», 25

Nicolae Dan Fruntelată

Apariția revistei „Luceafărul" în peisajul publicisticii culturale românești venea să continue o tradiție cu izvorul în celălalt secol. De el își legaseră numele și talentul generații de scriitori devotați marilor cauze ale culturii și istoriei noastre. Ideea unității naționale, apărarea limbii române au fost coordonatele fundamentale de acțiune și existență ale unei publicații care se așeza sub emblema de etern a poemului-amiral al literaturii române.

Iar în deceniul al șaselea al secolului nostru, începerea seriei actuale a revistei semnifica deopotrivă continuarea unei publicații a tinerilor scriitori, deschisă debuturilor, un spațiu de revelație în care s-au făcut auzite și s-au afirmat definitiv marea majoritate a valorilor certe ale literaturii contemporane din România. Nașterea sa și multe din orientările pe care și le propunea manifestul program publicat în primul număr prevesteau parcă noua epocă a culturii noastre ce avea să înceapă după Congresul al IX-lea al partidului, o epocă de redescoperire a marilor valori, de afirmare a identității proprii a spiritualității românești.

Dezbaterile prezente de-a lungul anilor în paginile revistei pun în lumină direcțiile majore ale acestei epoci conturînd ceea ce genericul unei rubrici a definit drept „fondul principal al culturii române". În același timp, revista și-a făcut și își face o datorie permanentă din exprimarea unei atitudini tranșante față de încercările de minimalizare a tradiției, a reperelor de valoare ale culturii noastre, față de manifestările de dogmatism ori de îndepărtare a literaturii de la mizele sale fundamentale care legitimează în primul rînd, prezența, participarea scriitorului la viața Cetății.

Deschisă scriitorilor din toate generațiile, dar cu prioritate creatorilor tineri, „Luceafărul" își oferă paginile acelora care, alegîndu-se prin puterea talentului lor „dintre sute de catarge", vor deveni nume de referință în literatura de mîine. Multe dintre rubricile noastre, cenaclurile pe care revista le-a organizat, în diferite perioade ale existenței sale, au avut și au rolul de a primi și selecta valorile tinere ori în care parte a țării vor fi apărut ele.

Pe această „datorie de întîmpinare" nu numai a scriitorului tînăr, dar și a cititorului însuși s-a născut ideea „Întîlnirilor Luceafărului", a prezenței redactorilor în diferite locuri de țară în cadrul unui dialog fertil cu muncitori, țărani, intelectuali, elevi, studenți. La Hunedoara, Reșița, în cîmpia Ialomiței sau a Doljului, la Sălaj sau pe șantierele naționale ale tineretului aceste întîlniri au transferat paginilor noastre pulsul viu al vieții și muncii tinerilor, au generat mereu idei publicistice materializate în numerele revistei.

Apelul pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, l-a adresat frontului scriitoricesc în Expunerea la Consfătuirea de lucru de la Mangalia din vara acestui an, mobilizează energiile colectivului redacțional al revistei „Luceafărul" în realizarea unor numere de ținută, angajate în dezbaterea problemelor cardinale ale culturii noastre, ale momentului literar actual, în promovarea unei literaturi care să dea măsura adevărată a timpului nostru.

„Luceafărul" la 25 de ani. Dincolo de semnificația solemnă a sfertului de veac stau munca și pasiunea oamenilor care au lucrat în redacție, a tehnicienilor și tipografilor care au așezat în plumb cuvintele pentru simbătă dimineața.

Lor, precum și tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri le aducem omagiul nostru, încredințîndu-i că „Luceafărul" va rămîne mereu o revistă tînără, o revistă deschisă valorilor tinere, o revistă de atitudine și de profundă angajare patriotică.

O revistă cutezătoare și frumoasă

Mihnea Gheorghiu

După a treia vîrstă — recent mărturisită — a com-uniunii scriitorilor din România, realizăm că o bună parte din vremea-i este inseparabilă de prima vîrstă a **„Luceafărului"**, gazdă și îndrumător de talente, întru desăvîrșirea și îmbogățirea literaturii și culturii naționale, una dintre acele publicații cutezătoare și frumoase pe care ni le-au dăruit tinerii de după 23 August 1944, încrezători în geniul făurar al poporului și-n dorita sa emancipare. Lărgîndu-și necontenit orizontul și perfecționîndu-și raportul viu cu celelalte arte și discipline ale spiritului creator, cu filosofia timpului lor și cu noile științe ale umanităților, redactorii și colaboratorii revistei răspund azi unei sporite solicitări intelectuale și social-politice din partea mereu noului lor cititor, mai exigent, mai cultivat. Apreciez îndeosebi modul în care **„Luceafărul"**, — cu trei sferturi de veac mai tînăr decît poemul fără pereche cu același nume —, admiră și apără salba valorilor nepieritoare ale limbii, literaturii și istoriei țării noastre și-l salut cu aceeași durabilă simpatie colegială.

O vatră aprinsă

Edgar Papu

Revista „Luceafărul" a însemnat totdeauna pentru mine o vatră aprinsă, la care am putut, de-a lungul anilor, să-mi modelez ideile, să le dau o formă precisă, pe care o cultiv și în prezent. Această publicație a fost și este receptoarea, sprijinitoarea și răspînditoarea tuturor ideilor mari și generoase ivite în cultura anilor noștri. Printr-însa s-au promovat atîtea valori cu care ne mîndrim astăzi. De aceea, la un sfert de veac de strălucită activitate patriotică și culturală a revistei mi se oferă și mie fericitul prilej de a-mi manifesta gratitudinea, și de a ura acestei cetăți a spiritului creator românesc încă mulți, mulți ani de spor și de mari succese.

La aniversarea unei reviste

Nichita Stănescu

Ce fericire a fost pentru noi tinerii, atunci cînd mai mulți poeți ai generației noastre au hotărît să facă o revistă pentru noi, pe atunci niște puști sau niște puște. Nu prea ne iubeau cei ce au făcut-o la început — distinsul poet Dan Deșliu, bunăoară, se uita la mine ca la exponentul absolut al cosmopolitismului. Nici eu nu eram mai puțin vinovat : mă uitam la domnia sa ca la „Hai să trăiți tov. Plan !" — ulterior chiar am devenit colegi. Mihu Dragomir vedea în mine întruchiparea fiarei pînă cînd n-avusei de treabă, dar de fapt avusei de treabă și plin de emoție i-am mulțumit pentru traducerile din E. A. Poe. Pe loc Mihu m-a făcut utemist fruntaș. Vremuri splendide și romantice, iar noi toți suav-anapoda, cum ar zice Gheorghe Tomozei.

Barbu Eugen se vărgase ca un leopard, și-l adoram cu toții și, culmea slăbiciunii sentimentale, nu mi-am mutat sentimentul pentru că dacă tot vrea să se antreneze are în mine un bun sac de nisip.

În fine, în acea vreme, viitorul prozator Paul Georgescu a izbutit să mă scoată cu fața curată în fața textului neobișnuit de lung scris de Demostene Botez care, neprevăzător, mă fă-

Continuare în pag. a 5-a

ÎNSEMNELE ANGAJĂRII

Mihai Beniuc

fără nici o superstiție. „Luceafărul" în toate ipostazele sale cu un conținut mereu variat politic, publicistic, literar sau cultural, a izbutit ca un cal de cursă și de rasă bună să sară peste piedici fără a dobori bara și să împlinească vîrsta de un pătrar de veac, nu tocmai frecventă pentru periodicele noastre mai vechi.

Cuvîntul însuși de **Luceafăr** (din latinescul Lucifer = aducător de lumină) nu are în românește, pe cît știu, nimic demonic, nici substantival nici adjectival, ca în multe alte limbi ce l-au adoptat, fie după numele îngerului revoltei din cer înainte de cădere, fie ca simplă formă adjectivală, cu sens negativ acceptat neologistic și în românească, fără a fi însușit de graiurile naționale nicăieri, în care a rămas izvor de lumină, veste de apus al soarelui sau

Continuare în pag. a 4-a

TALGERUL DIN STÎNGA

Dinu Săraru

era o noapte geroasă, dinaintea lui 24 ianuarie 1966... cînd abia începusem să scriem, în loc de poporul nostru, poporul român. Barbu mă așteptă din tipografie cu gazeta și, cînd am intrat pe ușă în primul moment, toți au crezut că în brațele mele se aflau manifeste contrarevoluționare ; încă nu ne obișnuisem cu ideea că tricolorul este și al revoluției noastre, comuniste, și că domni-

Continuare în pag. a 8-a

În pag. a 3-a

CUVÎNTUL CELOR PESTE O SUTĂ DE MII

Un sfert de veac

Eugen Barbu

Cînd au trecut 25 de ani ?

Dacă aș căuta în foile îngălbenite de timp ale acestei reviste mi-aș găsi și numele meu, înscris undeva sub titlul ei : **„Luceafărul"**. Șase ani de zile, săptămînal, deși moștenisem o apariție bilunară, m-am aplecat asupra spalturilor ce o năsteau, în plumb și tuș, căutînd în textele proaspete greșelile de culegere, alături de colegii mei, harnici și entuziaști că ajutau la nașterea unei generații de poeți și prozatori, ca să nu mai vorbesc de critici, despre care și astăzi se mai vorbește cu respect. Aveam un ideal nemărturisit, acela de a destaliniza literatura română după o neagră umbrire dogmatică. Se scria **altfel** la noi și asta s-a simțit și a deranjat spiritele vechi, înăcrite ; pe vechii colaboratori ai **„Sentinelei"** Mareșalului, travestiți urgent în literați progresiști. Cei ce-l înmormîntaseră pe la Cluj și, în cele din urmă, în cimitirul din Lancrăm, cu picioarele la gură pe Marele poet, Lucian Blaga, cîrteau pe la colțuri. Nu le convenea aerul proaspăt al celor tineri, niște anonimi pînă la publicarea în paginile acelei reviste și pe urmă redutabili condeieri de care trebuiau să țină seama. Autorii versurilor schioape cu tractorul suit pe un munte, mostră de imbecilitate poetică ; foști tamburi majori ai

Continuare în pag. a 5-a

IN ACEST NUMĂR : evocări și articole de ● Al. Oprea ● Ioan Grigorescu ● Niculae Stoian ● Ion Dodu Bălan ● Aurel Martin ● Gh. Pituț ● Ioan Alexandru ● A.I. Zăinescu ● Tudor Octavian ● Mircea Constantinescu ● Iulian Neacșu ● Alexandra Tărziu ● George Alboiu ● Mihai Pelin ● Paul Anghel ● Fănuș Neagu ● Nicolae Dragoș ● Haralamb Zincă ● Romulus Zaharia ● poeme de ● Grigore Hagiu ● Marius Robescu ● Matei Gavrii Albastru ● proză de ● Aurel Dragoș Munteanu ● Săniziana Pop ● evocări și articole de ● Nicolae Ciobanu ● Gheorghe Suciu ● Dan Laurențiu ● Cezar Ivănescu ● Nicolae Velea ● Voicu Bugariu ● Geiu Stoicescu ● Mircea Croitoru ● Artur Silvestri ● Sultana Craia ● Adrian Dinu Rachieru ● Alexandru Condeescu ● Costin Tuchilă ● Nicolae Georgescu ●

CRONICA LITERARĂ

VALENTIN F MIHĂESCU: «Timp și mod»

Încheierea volumului de critică **Timp și mod** de Valentin F. Mihăescu ne dă o cheie de acces către înțelegerea cărții : **„Timp și mod"** este, ne spune autorul, **un volum de debut, venit după opt ani de activitate critică în presa literară. Prin definiția dată, autorul nu încearcă să câștige bunăvoința cititorului, ci doar să-i transmită ceva din orgoliul pe care-l așează întreprinderii sale. O face cu gîndul că argumentele în favoarea acestei atitudini le va fi aflînd în paginile cărții".** Importantă este aici denunțarea orgoliului care însoțește aceste pagini și care nu este un orgoliu personal ci orgoliul întreprinderii critice. Pentru Valentin F. Mihăescu critica este un act de angajare intelectuală demnă și distantă, fără accente familiare. Discursul lui critic are de altfel o curgere aproape impersonală. Figura criticului nu poate fi descoperită deci în superficia mată a expunerii ci dincolo de ea. Claritatea discursului său, care refuză pitorescul, metafora, invită totdeauna la contemplarea unei adîncimi. Valentin F. Mihăescu este în primul rînd un critic al straturilor profunde ale operei literare, rezultatele investigației sale fiind expuse într-un stil exact, notional, frizîndu-l pe cel științific. Altfel zis, Valentin F. Mihăescu nu este un critic pentru mintile lenese. Pagina lui nu dă spectacole facilitante spiritelor suficiente, ci cere o colaborare intelectuală, a cărei absență face imposibilă comunicarea cu manifestarea lui critică.

Valentin F. Mihăescu este un critic al subtilităților. Analizele la poezia lui Eminescu, Bacovia, Arghezi vădesc tocmai această înclinare de a ne introduce în universul ascuns al operei artistice, de a semnala traiectele sau mijloace cu resort semantic și artistic subtil. Capacitatea analitică a exegetului este remarcabilă prin precizie și subordonare la scop. El nici nu pare interesat de noutatea rezultatelor analizei cît mai ales de plăcerea ei, de predilecția demontării configurației ascunse a operei. Plăcerea noutății în sensul șocant al cuvîntului îi lipsește și chiar dacă pagina lui critică propune observații noi, interpretarea personală, ele sînt înfățișate în așa fel încît sentimentul dat este că acestea existau de mult, că nu aparțin nimănui și că simpla expunere fără subliniere este suficientă. Impresionantă este capacitatea sintetică a criticului, care îmbină concentrarea cu expresivitatea intelectuală, oferindu-ne texte de exegeză concentrată, cum este cel privitor la **Geografia magică** sadoveniană. Înțelegem că în orgoliul criticului intră și refuzul ostentației spectacolului.

De altfel, o mișcare de orgoliu este, credem, întreagă această carte, mai puțin spectaculoasă și petulantă decît întreaga activitate critică de opt ani a lui Valentin F. Mihăescu. Autorul **Timpului și modului** refulează aproape în întregime activitatea lui foiletonistică propunîndu-ne un volum de predilecții tematice, de modalități de lucru, de meditații asupra criticii, dar aproape nimic din acuta și polemica lui serie de cronici literare care l-au impus atenției. Este limpede că Valentin F. Mihăescu nu ține să faciliteze drumul către secretul manifestării lui critice. **Timp și mod** oferă în bună măsură imaginea unei alte implicări în actul de critică și istorie literară, decît cel din foiletoane, ceea ce deruteză receptările inerțiale, dar trăsăturile și calitățile de căpătîi sînt aceleași și în **Timp și mod** și în foiletonistica cronicarului literar. Cele două fațete nu se exclud ci se completează și, la lectura atentă, ele pot fi regăsite și în volumul alcătuit cu atîta rezervă de Valentin F. Mihăescu.

O probă de fină analiză găsim în eseul pe care Valentin F. Mihăescu îl dedică **Bietului Ioanide.** Disociind între realitatea romanescă și ficțiunea întreținută de fiecare personaj în parte, Valentin F. Mihăescu decupează în **Bietul Ioanide** un orizont romanesc dublu, o cutie de rezonanță semnificativă a întregii cărți și a atitudinii naratorului. Silueta morală și spirituală a personajelor se precizează și se detașează cu o linie fermă în țesătura de idei a cărții. Aceleași calități de remarcabil analist le relevă capitolul dedicat lui Marin Preda. Criticul se oprește, de pildă, asupra unui topos al prozei românești de astăzi, sedința politică, și urmărește o asemenea ședință în proza lui Marin Preda. Familiarizarea criticului cu universul moromețian și cu relațiile lui secrete este surprinzătoare. Odată cu **Cel mai iubit dintre pămînteni** se vădesc celelalte calități ale lui Valentin F. Mihăescu, refulate mai peste tot în această carte, care exhibă mai ales plăcerea analizei și a discursului intelectual mat și exact, **Cel mai iubit dintre pămînteni** nu mai este o simplă analiză ci un act de explorare și de evaluare proprie, care exclude lipsa atitudinii. Era de descris romanul, de definit, de circumscris formule estetice, de apăsat asupra episoadelor cele mai reușite, de denunțat scăderile de tensiune sau neglijențele epice. Toate aceste operații sînt întreprinse de criticul Valentin F. Mihăescu cu aceeași mînă sigură din celelalte articole, dar postura este alta, adică aceea a criticului de primă linie care nu se refugiază într-o contemplație detașată și atemporală a unei literaturi cu toate hărțile făcute și reliefurile descoperite. Ipostaza adevăratului critic Valentin F. Mihăescu, capabil de diagnostic, de atitudine, de opțiune este aici.

Tensiunea contradictorie a activității critice a lui Valentin F. Mihăescu este caracteristică unei mari părți a criticii literare care se practică astăzi în presă de valul mai nou al criticii. Ispita absolutizării analizei, a transformării ei dintr-un mijloc într-un scop în sine este un viciu mai general al criticii curente. Militantismul judecății de valoare este înecat de analitismul indiferent la valoarea textului aflat sub obiectiv sau pur și simplu părăsit pentru exercițiul critic în sine. De suferit suferă ierarhia de valori, care începe să fie îngropată sub molozul unor analize indiferente la substanța și calitatea operei analizate. Cazul lui Valentin F. Mihăescu nu este acesta. Cronicile lui literare arată atît plăcerea analizei cît și a judecății de valoare, dar din faptul că a preferat în volum postura analitică lăsînd pe dinafară cele mai vii și mai implicate literar pagini pe care le-a scris pînă acum, o încadrare a lui în spațiul acestei tensiuni care dezavantajează judecata de valoare, militantismul estetic, propriu-zis se poate face. Cercetătorul de motive, analistul este rareori un critic adevărat. Valentin F. Mihăescu are toate datele criticului de actualitate, ale istoricului literar care înțelege istoria literară ca istorie de valori și a-i semnala ispita direcției contrare este o necesitate.

Pledoaria pro domo de la sfîrșitul cărții vorbește tocmai despre condiția criticului care intră în arenă pentru a suporta contestările succesive. Valentin F. Mihăescu nu face aici altceva decît să rescrie o pagină care s-a mai scris, situația tînărului critic nu este nouă, ceea ce nu golește de autenticitate pledoaria sa. Este aici o meditație asupra condiției criticului în general, a criticului ca „expresie a vulnerabilului", cum scrie la un moment dat, dar tocmai această meditație nu-l arată gata de a-și asuma toate rigorile și „riscurile meseriei", de a exercita cu orgoliu, cum o declară în final, magistratura de critic literar. **Pledoaria pro domo,** care este o postfață, poate fi considerată și ca o prefață a activității critice a lui Valentin F. Mihăescu. **Timp și mod** ne înfățișează un critic de vocație care încearcă să împace orgoliul profesional cu îndoiala carteziană, ipostază de cel mai bun augur pentru o carieră critică.

M. Ungheanu

P.S. Condiția de coautor este întotdeauna dezavantajoasă pentru una din părțile cuplului. În cazul colaborării Anghel-Iosif, mulți au negat meritele lui Iosif trecîndu-le pe seama lui Anghel. Judecata este desigur reductivă și nedreaptă, dar imposibilitatea de a disocia cu precizie ce aparține unui autor de ce aparține celuilalt este cauza curentă. O judecată similară se găsește și în cronica noastră literară despre **Solfegiul biruinței,** roman semnat de Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu în care toate considerațiile privesc mai ales pe Eugen Seceleanu, scriitor mai cunoscut, pînă la acest roman, decît Oprea Georgescu. Cum presa unde au apărut mai multe fragmente din **Solfegiul biruinței** atestă o veche colaborare între Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu, ceea ce scoate pe Oprea Georgescu din postura de simplu îngrijitor al textului lui Eugen Seceleanu, facem cuvenita rectificare de atitudine : acolo unde am scris doar Eugen Seceleanu se va citi **Eugen Seceleanu și Oprea Georgescu.**

SULTANA CRAIA: «Aventura memoriei»

Intrăm într-o nouă fază a receptării lui Zaharia Stancu ? Iată întrebarea, de altfel retorică, deoarece își conține replica în sine, pe care ne-o punem la sfîrșitul inteligentului eseu semnat de Sultana Craia **(Aventura memoriei,** Editura **Eminescu,** 1983) despre opera autorului romanului **Desculț.** Interogație legitimă și răspuns afirmativ, cu atît mai mult cu cît și Mariana Ionescu a întreprins o lectură modernă cu sugestii din critica arhetipală într-unul din studiile cuprinse în volumul **Artă și creație** unde erau identificate și comentate, marile metafore ale luminii și întunericului. Sultana Craia își fundamentează demersul pe o axiomă critică ce își are originea într-un pasaj din prefața ediției definitive a scrierilor lui Zaharia Stancu, citat, cu adevărat semnificativ, pe care îl vom reproduce și noi : **„În structura operei mele în versuri și proză o importantă capitală a avut-o factorul biografic. Acest factor este prezent în tot ce am scris pînă acum, va fi prezent în tot ce voi mai scrie de acum înainte. Biografia mea este urîtașa ladă din care am scos pe rînd și voi scoate și mai departe materialul de viață pe care l-am transformat și îl voi transforma în material literar. Fără anii pe care i-am trăit, fără experiența mea de viață, fără oamenii de cele mai diverse tipuri pe care i-am cunoscut, nu aș exista nici ca poet, nici ca prozator, și, cred, nici măcar ca ziarist (...) Arhiva mea îmi încape toată în cap, în memorie".** Autoarea acordă mare credit acestei profesiuni de credință („Aventura existenței scriitorului este deci în același timp a omului și a operei... spune ea) dar în realitate ceea ce reține și transformă în premisă a discursului său critic este ultima propoziție : „Arhiva mea îmi încape toată în cap, în memorie". **În consecință,** opera lui Zaharia Stancu luată omogen (poezia și proza) este trecută printr-o grilă de lectură în care ipostazele memoriei, mai precis, modurile lirice ale memoriei constituie factorul esențial. De aici provine inclinația spre confesiunea lirică, spre viziunea poetică a lumii chiar și în scrierile în proză. **Sau altfel spus, numitorul comun al poeziei și prozei sale este atitudinea poematică** (în sens literal) față de existență. Este momentul să fac o distincție ; aspectul poematic nu se confundă cu cel idilic sau sentimental minor. Dimpotrivă sarcasmul și cruzimea fac parte din arsenalul său, dovadă cea mai elocventă fiind textele lui Lautréamont. Iar la Zaharia Stancu conotațiile de asprime întunecată, duritate, violență, amărăciune covîrșesc pe cele de tandrețe, euforie, lumină, dulceață etc. sub această identilă a memoriei poetice cuprinzînd tot spectrul de trăiri, sentimente și senzații pe care le-am amintit, sînt supuse difracției critice motivele centrale ale operei stanciene (erosul, viața, moartea, durata, familia, visul etc). În primul capitol autoarea se străduiește — și o face convingător — să demonstreze că poezia lui Zaharia Stancu este o peliculă a diferitelor **virste lirice** ale eului ce își găsește modalitatea cea mai proprie de exprimare în genul de „poeme-confesiune", cum sînt **Neliniște** sau **Bunavestire.** S-ar putea replica, și nu fără temei, că orice ecuație lirică este o mărturie a eului, ergo orice poet se confesează într-un fel sau altul. Este adevărat, dar nu toți poeții și-au transformat eul în „personaj" textual, iar și mai puțini au făcut din confesiune, implicită sau explicită, tema lor poetică primordială. Într-o parte a operei și Arghezi este unul dintre ei. Sultana Craia observă această filiație dar nu o exploatează îndeajuns, numai că, spre deosebire de Zaharia Stancu care este un fel de „prizonier" al memoriei, poetul psalmilor este un suveran al ei. De ce spun „prizonier" ? Argumentele ne sînt furnizate de chiar eseul de față deși expresia nu apare literal în text. Faza de început este marcată de evocarea timpului auroral al copilăriei, al paradisului său bucolic și solar. Cum ieșirea din starea de grație se produce repede, a doua „vîrstă" lirică se individualizează prin intensificarea pînă la incandescență a trăirilor erotice și prin treptata insinuare în mitologia poetului, a neliniștii, a stărilor dubitative dar și a unei orgolioase conștiințe de sine. Ultima vîrstă este aceea a întunecării, a invaziei răului, a scurgerii timpului și a obsesiei thanatice, fără a atinge însă accente paroxistice, menționîndu-se în limitele unui dramatism moderat, reglat din cînd în cînd, de recursul la seninătatea și calmul intîilelor evocări lirice. Prin contrast, mă gîndesc la Blaga care a avut o evoluție spiralată, în a treia „vîrstă" lirică, reluînd pe o treaptă superioară, motive ale primelor volume, erosul și panismul, transpuse într-o luminozitate imnică, rituală. Cartea Sultanei Craia are și calitatea de a provoca asociații, de a incita la reflecții și reevaluări.

Capitolul consacrat erosului este dintre cele mai semnificative sub acest aspect, criticul analizînd cu aplicație și pătrundere avatarurile motivului, în poezie și proză. Unele observații sînt de-a dreptul subtile și merită excerptate, cum sînt cele despre funcția privirii în relația erotică. „Revelația cuplului se realizează prin privire, pentru că la Zaharia Stancu, scriitor care a ratat nu fără regret o vocație de pictor, senzația vizuală este punctul de pornire al oricărui demers analitic. Ochiul este atras de ochi, privirea surprinde privirea și se poate observa că toate portretele din opera prozatorului vizează întîi ochii personajelor, pentru care scriitorul are o adevărată fascinație.

Privirea este la el un mod de a impune, înfruntarea privirilor tuturor traduce opoziția, înversunarea, nesupunerea, adesea contrazicînd cuvîntul. Privirea este de cele mai multe ori unica armă eficace a celui handicapat fizic și social, a acelui Darie coltos și sensibil, răzvrătit și nesupus dincolo de aparența de neouitată, a acelui lup tînăr mereu nemulțumit și mereu neliniștit, sfîșiat între nevoia de iubire și nevoia de răzbunare, dornic să mîngîie și silit să muște". Revelatoare pentru puterea de analiză a autoarei și aderența la text — Sultana Craia este, indenegabil, o bună cititoare a prozei lui Zaharia Stancu — este și interpretarea susținută de aluzii psihanalitice și simbolic-mitice a dragostei celor trei femei exemplare din **Șatra, Kera, Lisandra** și **Sina,** întruchipînd tot atîtea epifanii ale erosului feminin. Ne aflăm, fără îndoială, în fața capitolului celui mai dens și mai interesant al cărții, dar și în **Universul rustic, Familia** (mai ales aceasta), **Comunitatea, Modelul reveriei** întîlnim afirmații și opinii ce aruncă o lumină nouă asupra unui scriitor citit, ne dăm seama, destul de superficial, imobilizat în gipsul caracterizărilor didactice sau de conjunctură. Nici Sultana Craia nu-și susține efortul la același nivel, pe tot parcursul eseului, ultimele două capitole, **Ipostazele autorului** și **Aventura memoriei** dînd impresia grabei și a expedierii materialului. Ceea ce nu scade însă din meritele majore ale cărții, care, în formula aleasă, a eseului, cu avantajele dar și riscurile sale — nu-i vom imputa deci lucrurile pe care nici nu și le-a propus — a realizat o lectură alertă, (uneori prea din avion) proaspătă, inteligentă, într-un stil elegant-fluent și, de ce nu, îndrăzneață (repet, subiectul nu pare la început prea generos pentru cercetător) a operei lui Zaharia Stancu.

COSTIN TUCHILĂ: «Cetățile poeziei»

Volumul lui Costin Tuchilă este o serioasă exegeză critică a unui, în ultima vreme, mult controversat grup de poeți. Cînd folosesc cuvîntul „grup" nu mă refer în nici un caz la accepția lui strictă, consacrată de istoria literară, un număr de scriitori care au o platformă și un program estetic comun, și o revistă sau mai multe în care să se manifeste, cum au fost avangardiștii, suprarealiștii sau expresioniștii, ci la o realitate biologic-cronologică : debutul, începînd cu 1966, și formarea și consolidarea „operei" în anii '70. Vom lua în considerare însă, oricît de sceptic se arată în această privință Costin Tuchilă, și afinitățile și trăsăturile care-i apropie, dincolo de notele specifice. Sîntem de acord cu criticul cînd afirmă că toți acești autori se înscriu într-o „serie de valori individuale", dar ei aparțin totuși unei atmosfere comune, unui orizont propriu, adevăr devenit evident odată cu reunirea lor în cadrul excelentei serii „Hyperion" a Editurii Cartea Românească. Este clar că ne va fi mult mai ușor să stabilim raporturi de contiguitate între Marius Robescu, Nicolae Ioana și Constantin Abăluță și să-i plasăm sub o anume marcă stilistico-tematică, decît între oricare dintre ei cu Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe. De asemenea, este mult mai vizibilă și mai îndrituită conjuncția poeticilor lui Leonid Dimov și Emil Brumaru, față de posibile paralele. Leonid Dimov — Marin Sorescu și Emil Brumaru — Nichita Stănescu. Și nu vom putea ocoli nici chestiunea mai delicată a receptării critice sau, poate, mai corect formulată, a receptării lor parțiale și uneori defectuoase. Costin Tuchilă susține în legătură cu acești poeți, veniți imediat după „generația anilor '60" — primită și comentată entuziast (aș adăuga că ea a fost solidarizată și de o acțiune critică de anvergură, îndelung purtată, chiar dacă exact aceleași voci se dezic acum și au făcut „stînga-împrejur" ca la armată) — că „recunoașterea lor critică s-a desfășurat în mod cu totul nesistematic, ca să nu zicem întîmplător". Trecînd peste mica exagerare polemică, comisă din dorința de a fi cît mai persuasiv, criticul are în mare măsură dreptate și oricît de violent și necivilizat i s-a replicat, pe un ton cu atît mai iritat cu cît lipseau argumentele, situația, cu unele retușuri, este aceea prezentată de el. La ce mă refer ? Dacă este de necontestat fenomenul de „închidere a unei părți a criticii în turnul de fildeș al generației '60" și agățarea „în plasa unor ultimi sosiți, debutanți ai anilor '80" ar fi fost de datoria lui Costin Tuchilă să observe și cealaltă față a procesului. Au fost critica critici, adevărat, nu dintre cei mai fervenți admiratori ai „generației '60", care s-au preocupat și au urmărit cu oarecare constanță și pe autorii de care se ocupă el, în **Cetățile poeziei** (Cartea Românească). Astfel, amintim, mai întîi, pe Marin Mincu, care cu o justă intuiție critică a scris o carte despre această promoție, **Poezie și generație** (1975) apoi, cu articole și eseuri în volume, Nicolae Ciobanu, **Panoramic, Incursiuni critice, Însemne ale modernității,** 2 vol., Gheorghe Grigurcu, **Poeți români de azi** (1979), Mircea Iorgulescu, **Scriitori tineri contemporani** (1978), Hristu Cândroveanu, **Alfabet liric** (1974) și **Poeți și poezie** (1980), și alții. Pentru a fi în spiritul adevărului este bine să menționăm că după începerea publicării seriei de antologii de autor în seria „Hyperion", care au avut o audiență deosebită la tinerii critici, comentariile au sporit considerabil. Aș îndrăzni să mă prenumăr și pe mine, care într-o masă rotundă despre poezie, găzduită de **Luceafărul** în 1979, am vorbit chiar de o „generație Hyperion" și am scris un număr de articole și eseuri despre poeții acestui val. Sigur, dacă cineva ar face o comparație statistică între cele două „formații", ea ar arăta o diferență zdrobitoare în favoarea poeților '60 și '80, statistică ce-i dă, încă o dată, dreptate lui Costin Tuchilă, care ar fi trebuit totuși, o spun din nou, să ia act și de cealaltă realitate. Dar cine sînt poeții asupra cărora se oprește criticul ? Să-i enumerăm : Leonid Dimov, Emil Brumaru, Vasile Vlad, Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, Nora Iuga, Ioanid Romanescu, Marius Robescu, Mircea Ciobanu, Adrian Popescu, Nicolae Ioana, Dan Laurentiu, Sorin Mărculescu, Alexandru Miran, Gheorghe Istrate, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu. O listă, nici o îndoială, impresionantă, mai ales după ce avem la dispoziție „corpusul" operelor — desigur toți acești poeți sînt „în mișcare", dar liniile lor de forță s-au definitivat — cuprinzînd și autori de prim rang și de raftul al doilea însă cu o trăsătură comună, valoarea sigură, autentică. Este și platforma de la care se lansează Costin Tuchilă, renunțînd la critica de întîmpinare și situare în favoarea demersului analitic-interpretativ. El apelează la metoda tematistă în varianta Jean Pierre-Richard, calchiat și în modul de alcătuire al tabelelor de motive și figuri de la începutul fiecărui eseu, ceea ce, apriori, iarăși nu poate fi un reproș. Decisiv este în acest caz, **gradul de adecvare la obiect,** maniera personală în care o aplici. Or, criticul probează că este familiarizat cu metoda respectivă, că îi cunoaște mecanismele și articulațiile, aplicînd-o cu consecvență în prospectarea universului fiecărui poet. Aș zice chiar, că exagerează puțin în fidelitatea lui vis à vis de tematismul „ortodox", unele structuri poetice impunînd o abordare mai elastică sau polivalentă, așa cum face în cazul lui Vasile Vlad, chiar exegetul, acordînd atenția cuvenită elementelor de limbaj și stilistică. În schimb, eșecul utilizării rigide a metodei este vizibil în comentariul despre Al. Miran. Dar ca strategie de principiu și ca mod de penetrare în intimitatea operei și de interpretare a semnificațiilor ei, poziția lui Costin Tuchilă mi se pare corectă. El caută să descopere la fiecare autor, nucleele metaforice, „centrii săi nervoși", pentru a stabili apoi conexiunile și relațiile pe care le întreține cu întregul organism poetic.

Am să reiau un astfel de tablou sinoptic al motivelor, la Virgil Mazilescu, deoarece este mai scurt, pentru a ne edifica asupra felului de a proceda al criticului : „Labirintul insurgenței. Virgil Mazilescu este un insurgent ascuns. Insurgența sa constă într-o permanentă atitudine de revoltă, o revoltă ale cărei contururi rămîn însă vagi. Înfățișînd discursivitatea deopotrivă ca act de pudoare și teamă de comunicare, Virgil Mazilescu este un rătăcit în labirintul revoltei. Poezia lui se prezintă ca exaltare lipsită de cursivitate a unui fragmentarism resimțit ca unică posibilitate de a concluziona formal structurile căutării labirintice. Fragmentarismul poeziei lui Virgil Mazilescu este rezultanta directă a tensiunii vizuale pe care ea o presupune. O viziune nu se alcătuiește. Virgil Mazilescu nu este constructor de viziuni, ci un autor care face teribile eforturi să dezlege nodurile complicate ale unei viziuni, presupusă, dar încă necunoscute. Figurile labirintului ne întîmpină peste tot în poezia lui Virgil Mazilescu. Din revoltă inițială ea devine exprimare eliptică a unei perseverente «ciuntiri» a sublimului, înfăptuită de eterna tentație a rezolvării prin anulare malefică. Este sentimentul autorului care și-a părăsit creația, «regiunea de odinioară» și nu se mai poate înălța la ea decît săvîrșind un act demonic". După cum se vede, avem la dispoziție nu doar o simplă catalogare de motive și imagini ci un plan al analizei critice dacă nu chiar un „compendiu" al ei. Aceste puncte de reper nu sînt fixe decît pentru un anumit sistem de referință, adică în raport cu discursul critic, dar în contextul universului poetic sînt faze și etape ale devenirii sale. Între ele, criticul stabilește releele de comunicare, face apropieri și paralelisme, ordonează și dă o orientare figurilor poetice și retorice. În paradigma semantică a operei este stabilit și desenat un traseu sintagmatic, care atrage prin precizia și chiar spectaculozitatea lui, ca drumul unei comete pe bolta înstelată însă fatal, lasă în urmă, nenumărate alte traiectorii posibile, alte semnificații importante. Dar nici o metodă nu este infailibilă și nici un critic scutit de erori, ce nu trebuiesc însă hiperbolizate și transformate în capete de acuzare. Printre eseurile sale cele mai reușite, menționăm pe acelea dedicate lui Leonid Dimov, Emil Brumaru, Mircea Ciobanu, Constantin Abăluță, Ileana Mălăncioiu, iar din categoria celor mai puțin inspirate, comentariile despre Alexandru Miran și Daniel Turcea. Dar în ce are mai bun, cartea ne arată un critic dotat, cu apetit analitic și dexteritate a desfășurării și construcției metodologice, avînd, totuși, ciudate sincope. Unele dintre ele se datorează cred și atracției pentru frazele ample, coafate cu sintagme poetice prețioase, ce iscă, în final, senzația de confuzie. O tăietură mai sigură și mai energică a stilului, o mai mare atenție la proprietatea expresiilor, ar fi doar în avantajul intuiției'or și ideilor sale critice, nu puține, profunde și originale. **Cetățile poeziei** reprezintă, cu toate aspectele controversabile, o carte remarcabilă atît prin ambițiosul său proiect cît și prin felul cum îl impune.

Paul Dugneanu

«Sîntem una, un singur trup...»

Urmare din pag. 1

mistuitoare putere exprimată : **„Se instăpînise** în toate inimile lozinca **unirii.** Cu o frenezie nestăvilită se rostogolea pretutindeni valul biruitor [...]. Societatea întreagă din România veche, lăsînd la o parte raționamentul politicii curente și calculele diplomaților, **apucase** pe acest făgaș, de unde nu mai era întoarcere. În toate domeniile vieții publice, în școală, în armată, în saloane, ca și în cătune, în mii de glasuri și în diverse forme vorbea **singele** românesc, rostindu-și sentința lui inapelabilă, prinsă atît de sugestiv de graiul înflorit al lui Delavrancea : **Sîntem una, un singur trup revărsat de amîndouă părțile munților. Carpații ne sînt șira spinării".** Aceasta era forța și tăria ideii naționale. Dorința unirii ajunsese „o văpaie pe mirește", și era forma sub care trăia fenomenul românesc. Peste Carpați, granița din mijlocul țării", tînguia cu neostoită tristețe doina lui Proca. Ce se întîmplă cu românii din România neliberă interesa pe toată lumea din cuprinsul românesc. Soarta lor îi durea pe toți și spre ei zburau cele dintîi gînduri românești și, peste tevaturi zilnice, viitorul neamului se hrănea din ele. Dincolo de ajutorul material, după împrejurări mai mari sau mai mici, era sprijinul moral, erau atitudinile în presă, în parlament, în manifestațiile din stradă sau și oficial, atunci cînd diplomația română găsea posibilități de manevră, folosind de regulă Berlinul contra Vienei și pe aceasta contra Budapestei. O conștiință comună a destinului domina spiritele dincolo și dincoace de Carpați. Nimic din ce se întîmpla dincolo nu rămînea fără ecou dincoace. Și totul într-o idee care era tot mai evidentă tuturor spiritului și căreia un I. Slavici îi dădea o expresie plastică : „soarele la București răsare". Toți intelectualii români ardeleni erau educați în această idee și realizarea unității cu „țara" prin relații economice culturale și umane cu frații de peste Carpați era un obiectiv prioritar. Necontenite contacte nemijlocite, asiduu circulație de carte românească în toate părțile locuite de români din care transilvăneanul I. Bianu de la Academie făcuse o ratiune a existenței sale, abonamentele la ziarele din Regat (la cîte dădeau voie autoritățile maghiare, extrem de vigilente), excursii numeroase, permanente relatări în presa românească transilvăneană a tot ce se întîmplă în Regat (și invers) ș.a., toate acestea educau pe românii din România neliberă în convingerea că „numai politicește sînt despărțiți", dar ei formau o singură națiune cu un fond de gîndire și sentimente unitar. Nu este unul dintre noi care, de foarte tînăr, să nu fi gîndit decît la un singur lucru, reunirea tuturor românilor", declara același Take Ionescu în interviul mai sus amintit. Inimi nerăbdătoare îndemnau la punerea gîndului în practică. Prin anii 1885—1887 Societatea „Carpații" chema la o răscoală generală a românilor de peste tot pentru a elibera Ardealul. O nestăpînire cuprinsese din preaplinul unor suferințe, și care era de înțeles după bravura dorobanților în războiul independenței, care arătase că românul trebuie să încerce și acte de energie, tot atît de necesare dăinuirii sale pe cît erau mișcările diplomatice pe terenul alunecos al raporturilor internaționale. Dar prudența, de atîtea ori seculară, a respins orice acțiune hazardată Căci nu putea fi altfel decît hazardată ideea unui război cu Austro-Ungaria, din cauza marei disproporții de forțe. Mai mult, unirea neamului românesc nu se putea face decît prin și în jurul unui nucleu de stat liber, care atunci era Vechiul Regat. Pentru menținerea neatîrnării acestuia în 1883 România s-a și alăturat grupului de puteri în care era și Austro-Ungaria. Alianța, rămasă secretă, era de conjunctură și nu avea alt scop decît să facă față intențiilor Rusiei țariste, în acea vreme foarte ofensivă în Balcani. La București mai era și speranța că în situația dată alianța cu Puterile Centrale putea fi „o umbrelă protectoare" pentru românii transilvăneni și bucovineni. Speranța inutilă, spulberată an de an de politica de opprimare națională practicată cu deosebire în Ardeal. Cînd regele Carol a încercat să oprească aplicarea acestui tratat secret, în august 1914, și-a dat seama că de fapt tratatul nu era decît „un simplu petec de hîrtie". Oamenii politici români — cei mai mulți nici nu știau de el — l-au respins cu toată energia Ion I.C. Brătianu, primul ministru în acel moment, declara hotărît : „Chestiunea românilor din Ardeal domina întregul sentiment public. Soarta românilor de peste munți, idealul național sînt chestiuni pe care un guvern român nu le poate nesocoti. Dacă în lucrurile mici se poate trece peste simțămîntul public, în ceasurile mari nu..." În răsărit și în apus tunurile începuseră să bată. În curînd bătaia lor va deveni asurzitoare.

BREVIAR

■ **PREMIERĂ-DEBUT LA TEATRUL FOARTE MIC.** Este vorba de spectacolul cu piesa **Șoareci de apă,** reprezentînd debutul în dramaturgie al lui Mihai Rădulescu, afirmat pînă în momentul de față ca eseist, traducător și etnolog. De o stringentă actualitate, textul dramatic al lui Mihai Rădulescu se axează pe un conflict etic într-adevăr major — condiția de ins înstrăinat de însăși esența sa umană a emigrantului — prin recurs la formula **teatrului dezbatere,** nu lipsită însă de virtuțile discursului poetic, circumscris viziunilor „narative" de conținut parabolic. În regia tînărului Dragoș Galgoțiu, tensionată, încleștată și chiar „dură", „înscenarea" îi are protagoniști pe Mariana Cercel și Florin Călinescu, în totul remarcabili, secondați, în ipostaza de interpret muzical inspirat, de Nicu Alifantis. Deci, un debut demn de remarcat, în alte cărui șanse de longevitate există temeiuri reale să credem.

■ **„SPECTATOR".** Cu prilejul înainte menționatei premiere de la Teatrul Foarte Mic, secretariatul literar al instituției în cauză tipărește suplimentul intitulat „Spectator" (nr. 3), redactor responsabil Adriana Popescu. În afara unor expresive imagini din spectacolul cu piesa **Șoareci de apă,** în paginile suplimentului sînt inserate textele critice **O piesă despre tragedia emigranților** de Pompiliu Marcea, **Totul pentru o idee de Mihai Rădulescu, Un spirit heleadesc : Mihai Rădulescu,** de Nicolae Ciobanu, o tabletă confesiune de Dragoș Galgoțiu și o seamă de extrase din presa occidentală, concludente pentru „dosarul" imigrației.

■ **BRÂNCUȘIANA.** Citim în „Cronica" din 7 oct. a.c. un foarte percutant eseu intitulat **Memoria disparentă** semnat de Ion Pogorilovschi, autorul unuia din cele mai revelatoare cercetări monografice consacrate lui Brâncuși, apărută cu mai mulți ani în urmă. De data aceasta, exegetul pune în discuție ceea ce s-ar putea numi „creditul" acordat mărturisirilor și amintirilor localnicilor din Hobița cu privire la personalitatea marelui artist, mai exact, cu privire la chipul în care respectivul fond „mitologic" este confirmat de realitatea operei brîncușiene. Concluzia lui Ion Pogorilovschi este demnă de cea mai mare atenție : „Valoarea mărturiilor în discuție ne pare, deci, deosebită. Poate că uitarea de care vorbeam nici nu a avut cum să modifice ceva din ceea ce memoria înregistrase inițial. Sau, altfel zicînd, după ce a fost vreme destulă ca amnezia să-și facă jocul, mărturiile ne apar încă mai credibile : consolidate nebănuit în autenticitatea lor. Memoria disparentă nu ni-l trădează, ci ni-l apropie semnificativ pe Brâncuși. Cum altfel dacă nu așa ar merita să înțelegem în adîncime caracterizarea sculptorului ca „genius loci" ?

■ **RECURS LA „DOSARUL" SCRINULUI NEGRU.** În nr. 3 al „Revistei de istorie și teorie literară" (număr asupra căruia vom reveni pe larg într-una din săptămînile viitoare), Pavel Țugui începe a publica în serial o seamă de documente inedite avînd o excepțională importanță, în propos de avatarurile ce-au marcat dramaticul proces de tipărire a romanului călinescian. Așteptăm cu viu interes următoarele secvențe ale serialului spre a-l putea interpreta și comenta în toată complexitatea lui.

Cronicar

UNIREA DEZIDERAT DE VEACURI AL POPORULUI ROMÂN

„Puternice mărturii ale hotăririi maselor populare din Transilvania de a se uni cu Țara au fost marile demonstrații politice de afirmare a dreptului la autodeterminare națională, constituirea consiliilor muncitorești și a gărzilor naționale care au preluat puterea din mîinile autorităților habsburgice, sutele de mii de semnături pe mandatul delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, participarea la adunare a peste 100 000 de români."

NICOLAE CEAUȘESCU

CUVÎNTUL CELOR PESTE O SUTĂ DE MII

...trompetele răsună / Din munți și din cîmpii, — / Românii toți s-adună! Cu sutele de mii...". Duminică 18 noiembrie / 1 decembrie 1918.

De ce i se destinase cetății Bălgradului, Alba Iuliei, cinstea de a găzdui cea mai înălțătoare sărbătoare din istoria poporului român? Multe sînt motivele, dar două se impun ca hotărîtoare. În primul rînd, la 1 noiembrie 1599 Mihai Viteazul, biruitor la Șălimbăr, își făcea intrarea în cetate în fruntea unui însuflețit alai. Bălgradul fusese ales, de strălucitul domn român, să fie, pentru timpul scurt în care reușise să înfăptuiască cea dintîi unire a provinciilor românești, capitala marelui vis ce devenise realitate. Un al doilea motiv e dat de martiriul încheiat aici de doi mari mucenici ai neamului; Horia și Cloșca fuseseră frînți pe roată pe același platou al cetății la 1784, pentru vina de a fi cerut pentru neamul lor o soartă mai bună. Alba Iulia — chiar de-ar fi numai aceste două motive — simboliza nu numai pentru românii capitala spiritualității lor, simbolul speranței și al mîntuirii de servituțiile robiei naționale. Atît de mult intrase în conștiința neamului românesc din toate provinciile locuite de el că la Alba Iulia și nu în altă parte se va hotărî Unirea cea mare încît nici nu se pusese vreodată chestiunea alegerii, fie ea și formale, a localității unde se va celebra de drept o realitate istorică de fapt multimilenară.

Iată de ce spre Alba Iulia porni în periplul său, urmat mai întîi prin toate cătunele, comunele și orașele Transilvaniei, circulara intitulată „Hotărirea noastră" — și care se cerea subscrisă de voința slobodă și unanimă a românilor: „Obștea poporului românesc din comuna... din indemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din vreo parte, dă la iveală dorința fierbinte ce însuflețește inima fiecărui român și declară că voința sa nestrămutată este: voim să fim alăturați... În această hotărire a noastră așternem tot ce au dorit strămoșii noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față, și tot ce va înălța pururea pe fiii și nepoții noștri. Așa să ne ajute dumnezeu!". Și astfel se înscrie, cu o covîrșitoare participare, plebiscitul Transilvaniei. El preceda Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Toate circumscripțiile electorale aleseseră cîte cinci delegați, prevăzuți cu mandate în regulă, după practica delegaților de la conferințele naționale. Din comitetul Biharia de exemplu, al cărui teritoriu era aproximativ egal cu al județului Bihor de azi, fură aleși cam la două sute de delegați. Cu un vagon special, împodobit cu steagurile tricolore și cu cîntece patriotice reprezentanții fură conduși la gară de o mare mulțime. Trenul e străjuit de o gardă națională; podurile și cantoanele se află și ele sub pavăza românilor cu atît mai mult cu cît dezordinile la care se dedau provocatorii grofilor sînt înmulțite și de retragerea trupelor lui Mackensen. În fiecare gară, pavoazate cu steaguri și țoluri, ovaționează satele de români venite să facă onorurile. Era, cu un cuvînt al unui participant la acest drum spre Marea Adunare Națională, un „mers triumfal la Alba Iulia". Aici tot orașul e în straie de sărbătoare. „Am putea zice îmbrăcat în tricolor". Primirea făcută este de o rară politețe protocolară: discursuri, îmbrățișări, onoruri militare date de o companie comandată de un căpitan care poartă o eșarfă tricoloră. Valuri de oameni frămîntă, sub picioarele lor, noroiul zăpezii topite. Aclamațiile și uralele amestecate cu zgomotul automobilelor și trăsurilor, umplu văzduhul. „Intrăm — își amintește Roman R. Ciorogariu — pe poarta cetății pe care a intrat odinioară Mihai Viteazul sub boltitura temniței fioroase de unde au fost Horia, Cloșca și Crișan duși la roată, iar acum stau de gardă moții cu priviri aprinse în sumane moțești, cu pușca la umăr și căciula de miel împănată în tricolor, iar sus pe bastioane aceleași figuri vii ale legionarilor moți evocă vedenii din epopeea romană (...). După noi, ziua și noaptea, pînă în dimineața de 1 decembrie aduc trenurile tixite, miile de români de la Dunărea bănățeană pînă în Solnoc Dobîca și din creștetul Bihorului pînă în creștetul Carpaților într-o pitorească variantă de porturi țărănești. Bănățenii (...) vin năvalnic (...) să se unească cu țara mamă. Dar masa poporului din centrul Ardealului vine călare, în căruțe și pedestru cu desagii în spate din depărtări mari, la vestea minunată ce s-a arătat la Alba Iulia. Noaptea e luminată de focuri de bucurie jur-împrejurul Alba Iuliei, iar în dimineața zilei de 1 decembrie, cînd mă duceam la biserică, a crescut lavina la mai bine de 60 sută de mii de suflete care își așteptau mîntuirea".

Azi venise rîndul Transilvaniei. Duminica începu la Alba Iulia sub un aspect măreț: zăpada acoperise pămîntul și primele raze ale soarelui dădeau o înfățișare strălucitoare cetății, și ceva deosebit plutea în aer.

...București, duminică 18 noiembrie/1 decembrie.

După ce iarna începuse brusc, viforos, de cîteva zile un cer jos, de plumb apăsa orașul. Ploua rece, în reprize lungi și singura variație în monotonia pluvială o aducea vîntul aspru și repezit. Vremea urîtă, ostilă, cum e de multe ori pe malurile Dîmboviței la această dată, nu împiedica însă dulgherii de binale să înalțe la Șosea un arc de triumf. Deocamdată fusese făcut din blănі de brad, urmînd ca mai apoi să fie turnat în beton. Deși de cîteva zile plouase continuu, în dimineața aceasta vremea se mai drese; soarele răsări pe un cer degajat și vîntul retușă pavajul de pe străzi dîndu-i o înfățișare acceptabilă pentru evenimentele pe care urma să le trăiască orașul.

O sută și unu de tunuri anunțară, în zori, că astăzi, intră în Capitală armata română împreună cu cele ale aliaților noștri. De la Băneasa și pînă la Mitropolie e o nebunie de lume. „A spune că rar Capitala a văzut așa aglomerație de public, — ne încredințează un martor ocular — ar fi banal, nu rar, dar niciodată nu s-a văzut așa ceva. De la rondul al doilea al șoselei Kiselef pînă în piața Victoriei, iar de aici pe Calea Victoriei pînă la Cercul Militar din piața Sărindari; de la Cercul Militar la statuia lui Mihai Viteazul, iar de acolo pînă sus în dealul Mitropoliei, o mare de capete, înșirate pe ambele părți ale drumului, ocupînd literalmente piețele, agită steaguri, pancarte, batiste, flori în cinstea celor ce revin din război teferi".

La ora 10 începe parada. Publicul îi aclamă în delir. Drumul este numai un covor de flori. De unde atîta bogăție floralã la începutul iernii? Îți vine să întrebi. Armata care trece acuma e excelentă din punct de vedere fizic și al dotării. Pentru prima oară bucureștenii zăresc noile uniforme gri cu care a fost îmbrăcată armata în perioada refacerii sale; uniformele, cam de operetă, de pe vremea Războiului de independență au dispărut; lipsește dorobanțul, roșiorul, vînătorul. Exigențele aspre ale luptelor de tranșee, în care ești obligat să te confunzi cu țărîna, dacă nu vrei să devii o țintă vie, a făcut să dispară chipeșele vestminte de paradă; casca de oțel, acoperișul soldatului din tranșee, impune un plus de uniformitate severă și războinică întregii trupe.

Un imens cortegiu cu drapelele tuturor regimentelor armatei, fiecare însoțit de o gardă de onoare în capul căreia e colonelul regimentului, face o impresie copleșitoare. Lumea aclamă, plînge, necunoscuți se iau în brațe, se felicită, strigă cuvinte de bun venit soldaților, îi bate cu flori. E o amețitoare beție de fericire! Urmează apoi regimente din toate armele — infanterie, artilerie, geniști — iar după ele cîteva unități de infanterie franceză. Un batalion de infanteriști și cîteva baterii de artilerie engleze încheie cortegiul. De pe o estradă ridicată la statuia lui Mihai Viteazul, în Piața Universității, este primită defilarea trupelor.

Ca orice paradă și aceasta, a reveniri armatei în Capitala țării după doi ani de absență, vroia să se impună prin culori vesele și prin grandoarea proprie învingătorilor. Va fi fost ea în stare să tăinuiască în această zi a victoriei, calvarul prin care trecuse țara ca să ajungă la limanul în care numai norocoșilor le e dat să parvină? Va fi fost în stare această armată de țărani, în fond, în ciuda aerului războinic pe care-l arborau învingătorii de la Oituz și Mărășești, de la Mărăști și Cireșoaia, să reușească să-și ascundă sufletul rănit de umilința dezastrului de la Turtucaia și Neajlov, de pe Valea Oltului și din Dobrogea? Zimbetul acestei trupe, care trecea pe sub arcul de triumf, pe care nația ei și istoria pe care o scriu cu sînge le-o ridicase, putea oare refuza lacrima ce se cere să cadă pioasă peste sutele de mii de morminte ale camarazilor morți și îngropați în cimitirele eroilor dar și în necunoscute gropi comune? Desigur, sărbătorile nu comemorează înfrîngerile, umilințele, mizeriile îndurate, desigur, la sărbătorile învingătorilor, orfanii și văduvele războiului sînt ținute deoparte pentru a nu întuneca culorile bucuriei, dar puteau românii uita, chiar și în această zi de entuziasm fără precedent în istoria lor, că după Franța ei dăduseră cea mai mare ofrandă de sînge războiului, deși intraseră în lupte cu doi ani mai tîrziu? Puteau ei oare uita campania de jaf și de pedepsire cu care se năpustiseră dușmanii ca să înece în sînge speranțele lor de realizare a unității naționale?

Întrebările s-ar dori înșirate în această zi cînd parada militară vrea să ascundă pătimirile care nu mai ele au făcut posibilă sărbătoarea neamului, însă, de pe soclul său, voievodul primei Uniri ne privește sever și mustrător de parcă, dacă bronzul său s-ar putea insufleți, negreșit că el aceste cuvinte de dojană ne-ar spune: „cine stă să socotească crucile din drum nu ajunge niciodată pe culmea biruitoare, pe culmea învierii". Privind acum, de pe statuia sa ecvestră, defilarea eroilor neamului, marele martir al unirii de la 1599 astfel le grăia acestor oameni care erau un singur tot, adică Patria cea vie: „Hotărîtă să învingi sau să mori, tu n-ai văzut decît soarele ce strălucea pe virful muntelui, și ți-ai uitat de crucile din drum pe care trebuia să fii întîi răstignită, Patria mea. Nobilă și cinstită, cu gîndul la biruință, tu nu te-ai uitat să vezi cît dai și cît îți mai rămîne".

...Duminică 18 noiembrie/1 decembrie ora 7 Alba Iulia.

În marea piață a orașului începu defilarea, în perfectă ordine, a unor șiruri nesfîrșite de români din toate zonele Transilvaniei. Îmbrăcați în costume naționale, împodobiți cu cocarde și eșarfe tricolore, purtînd steaguri, în rînduri de cîte patru și în grupe de cîte 150—200 de oameni, reprezentînd sate și localități transilvănene, se perindau ardelenii prin fața localului în care erau adăpostiți membrii marelui consiliu național. Cu proverbiala disciplină și cu pofta lor nepotolită pentru cîntecul coral locuitorii acestei istorice provincii românești nu pierdeau acum prilejul de a cînta, descătușați, un repertoriu patriotic pentru care mulți dintre ei plătiseră, de-a lungul timpului, cu viața sau cu ani grei de pușcărie: **„Deșteaptă-te române", „Pe-al nostru steag e scris unire", „La arme".** Femeile tinere, după reportajele de gazetă de la acea dată, erau îmbrăcate în frumoase și variate costume naționale, cu drapelul în frunte, defilau în grupuri deosebite, cîntînd, ca privighetorile, duioasele și înălțătoarele versuri ale neuitatului poet ardelean Iosif. Călăreți pe mîndri cai, împodobiți cu tricolor, treceau falnic, îndreptîndu-se cu toții spre Cetate, acolo unde avea să se sfîntească marele act istoric. „Nu erau puțini, dar floarea bărbătească de la această adunare de peste o sută de mii se vedea rărită: era prețul pe care românii fuseseră siliți, de dușmanii lor, să-l plătească în acest război care nu era al lor, dar pe care trebuiau să-l poarte sub amenințarea curții marțiale. Guvernanții de la Budapesta se folosiseră de acest prilej pentru a face din **naționalități** o sursă de carne de tun. Din aproape 500 000 de români mobilizați au fost pe front, în linia-întîia, 449 796. 41 739 de români au murit pe cîmpul de luptă și alți 11 275 au murit în spitale, în temnițe și în pribegie. Au rămas 25 406 invalizi, 38 630 de văduve și 79 226 de orfani. Aceasta e socoteala sumară numai a jertfelor pe care a fost silită populația română a Transilvaniei s-o aducă în acest război pornit de „drăguți de-mpărat".

Dar îngrozitoarele suferințe morale, care nu pot fi sugerate de nici un fel de statistici? Doar literatura e singura suverană în a da dimensiunile reale ale durerii. Liviu Rebreanu avea s-o facă în romanul **Pădurea spînzuraților** iar povestea construită de el pornea de la o tragedie de familie a cărei victimă era chiar fratele său Emil. Locotenentul de rezervă Rebreanu, din regimentul de artilerie Maria Luisa, pentru merite deosebite pe frontul italian fusese distins cu cea mai înaltă decorație de război, „Medalia de aur pentru vitejie". Mutat pe frontul român el simți chemarea sîngelui neamului său și încercă să treacă liniile frontului. A fost prins și arestat. Deși sfătuit de comandant ca să declare juraților că s-a rătăcit el refuză cu demnitate preferind să fie condamnat la moarte decît să lupte împotriva românilor. Cînd avea să fie spînzurat, în imediata apropiere a frontului, pentru a fi văzut și din tranșeele noastre, el a apucat să strige „Trăiască România Mare".

Acest gînd îl nutreau — în împărăția de tristă amintire — toți românii, dar puțini dintre bărbații lor aflați în floarea vîrstei aveau să apuce această zi.

...Duminică 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Iași...

Se împlineau doi ani de cînd orașul acesta depozitar al unei glorii europene fusese trezit violent într-o dimineață umedă și rece, cucerit fără arme, fără lupte, cucerit de o cohortă nesfîrșită de pribegi, învălmășit zgomotos de tunuri, de chesoane, de convoaie militare. Spre Iași se tîrau coloane de adolescenți, decimate de boli și de frig, de foame și de bombarda-

> **«Unirea trebuie să înfloreasă totdeauna între români și ca mijlocul cel dintîi al revendicării și conservării libertății naționale, a cărei lipsă nu o poate implini nici un alt mijloc fără unire.»**
>
> SIMION BĂRNUȚIU
>
> (Discursul de la 2/14 mai 1818)

mentele aeriene, înaintînd așa, de-a surda, spre un liman al izbăvirii, copii care nu vor mai apuca să-și vadă părinții, să fie, la rîndul lor, părinți. Se năpusteau spre oraș, ca spre un port al speranței și al făgăduinței, căruțe trase de boi costelivi, cu bruma de bunuri salvate din calea năvălitorilor. Veneau, veneau, de zile și de nopți ciopoare de pribegi în orașul trezit din lunga sa toropeală de bubuitul tunurilor ce se auzeau din ce în ce mai aproape. Dangătul prelung și cadențat, rostogolit spre orizontul străpuns de turnuri de cetate, era acum de jelanie și jalea aramei, bătută pe dungă era parcă de bocet: „Nu mai am putere / Să sufăr durere / Viața mi s-a stins / De atîta plîns".

Iarna groaznică ce urmă avea să fie ca un purgatoriu. Mizeria, frigul, bolile au făcut ravagii dar rugul pe care l-au înălțat ele a aliat și mai intim caratele sufletești. Halucinantă fusese iarna aceea în care suferinzii cerșeau un ajutor pe care nu li-l mai putea da nimeni și cădeau apoi în pragurile spitalelor supraîndesate. Pe străzile desfundate furgoanele militare duceau spre cimitire, aruncate ca niște trunchiuri fracționate de copaci, trupuri înlemnite în goliciunea lor vinătă, de morți fără nume, fără familie, fără ultima împărtășanie creștinească. Ca dintr-un cosmar ieși orașul în primăvară; bolile s-au potolit, înfăminziții s-au înviorat la vederea dealurilor înverzite, bietele umbre de soldați zdrențuiți, care se strecurau pe lîngă ziduri, ca și cum rușinea înfrîngerii era numai a lor, nu se mai vedeau; altfel arăta acum soldatul ieșit din cătănia făcută la cataramă în perioada refacerii. „Dar marile dureri — scria un ieșean care-i urmărise pulsul în acești ani bezmetici — nu erau încă vindecate și mai ales grijile chinuitoare nu mai luau sfîrșit. Primejdia îmbrăcase forme proteice, luase aspecte mereu noi și neașteptate, — ea răsărea de pretutindeni, din afară, dinăuntru, de la dușmani, de la prieteni, din forțele obscure ale naturii... Dar oriîncotro ar fi venit și oriunde și-au fi îndreptat loviturile, nicăieri efectul ei nu era mai simțit decît aici".

Iașul redevenise inima mare, generoasă, sensibilă a națiunii întregi. Într-o zi s-a auzit aici un nume de mulți neștiut pînă atunci: Mărăști. **„Va putea vorbi cineva vreodată de acea groaznică și fericită bătălie, care în cîteva ceasuri a răzbunat durerea primelor înfrîngeri, fără a vorbi, în același timp și de puternicul răsunet pe care l-a avut aici, la Iași?** — se întreba E. Herovanu. **Va putea pomeni cineva de luptele de pe Siret, de primejdia cu care Mackensen amenința Moldova, de epica rezistență de la Oituz și Mărășești, fără a aminti iarăși profunda emoție, de marea încredere, de marele avînt cu care Iașul urmărea drama eroică de acolo?".**

Odată cu știrile despre haosul în care intraseră trupele aliatului de la nord, unele suflete slabe, cotropite de panică, se grăbiră să ia drumul Odesei, acolo unde viața era încă veselă, și îmbelșugată pentru cei cu dare de mînă. Dar oare nu aici, la Iași, de unde plecară panicații, aveau să sosească din prizonierat tinerii ardeleni, chemați de același instinct național? Aici, la Iași, în acești doi ani nimic care atingea ființa noastră națională n-a trecut fără să sensibilizeze, să tulbure, să declanșeze energii, să iște dureri. Și îndreptățiți erau ieșenii de noile străluciri pe care le adăugau blazonului de noblețe al cetății lor căci, într-adevăr, aici a fost iarăși, timp de doi ani **„centrul activ al tuturor mișcărilor politice și naționale, aici s-a conservat și a înflorit arta română, cu poeții, cu scriitorii, cu pictorii, cu sculptorii, cu marele Enescu și cu Marioara Ventura — strînși cu toții în același refugiu, ca un stol de paseri gonite de furtună".** Nu e înălțător faptul că un principiu de armonie, prin compensație, al istoriei, care este viață și numai viață, a făcut ca Unirea cea mare de azi să devină posibilă numai prin proba de foc și de sînge prin care a trecut ființa acelui oraș unde s-a făcut unirea dintîi?

Duminică 1 decembrie, ora 10, Alba Iulia.

Cînd bătrînul memorandist Gheorghe Pop de Băsești, acum în vîrstă de 84 de ani, și-a ocupat locul la tribună și prin cîteva cuvinte bine alese a proclamat deschisă adunarea, pereții groși, de cetate, ai sălii din cazinoul ofițerilor, după relatarea unui cronicar de gazetă, s-a cutremurat de strigăte, **„ochii tuturor erau înrourați de lacrimi, iar doamnele din loji cereau necondiționat unirea fără condițiuni".** Într-adevăr, timp de două zile, dezbaterile se purtară pe seama felului în care trebuie să se facă aplicarea: necondiționat sau printr-o fază tranzitorie. Poate că polemicile ar fi continuat dacă delegații n-ar fi simțit presiunea fantastică a celei mase de oameni ce impresurase locul lor de ședință la fel ca lumea în strînsoarea căreia, la 24 ianuarie 1859, deliberaseră fruntașii Țării românești, sus, pe dealul Mitropoliei. Ea voia să se unească cu țara și nici un fel de chestiuni de procedură n-o puteau împiedica ca să-și vadă visul secular înfăptuit azi. Dar să urmărim ce se întîmpla între zidurile acestei adunări: „Entuziasmul se transformase în delir și asistența părea că nu-și mai dă seama pe ce lume trăia; se părea că nu numai ființele omenești din sală, dar chiar și pereții sălii, drapelele din sală și întreaga cetate cereau cu nesfîrșită putere unirea cu România". Martor înfierbîntat al acestui moment unic, cronicarul avea senzația, în acele momente, că întreaga încăpere era străbătută de un huruit puternic, zgomotul asurzitor, produs de ultimele șiruri de lanțuri, care mai țineau încătușată o parte a neamului românesc.

După multe minute sufletele din sală s-au liniștit și de abia atunci putu începe discursul său Vasile Goldiș. Într-o cuvîntare măiastră el înfățișă temeiurile istorice și politice ale acestei hotăriri epocale. „Din fiecare frază a clasicului discurs — comentează istoricul ardelean I. Lupaș cuvîntarea lui Goldiș la adunarea la care asistase ca delegat — se simte ritmul grăbit al vremii, pornirea năvalnică a sufletelor doritoare să vîslească spre limanul mîntuirii. Motivarea istorică este mai concisă, mai sintetică, dar în același timp mai cuprinzătoare, fiindcă nu se mărginește a îmbrățișa numai trecutul Transilvaniei, cum făcea Simion Bărnuțiu în discursul său din mai 1848 — ci privește interesele totalității neamului românesc, cercînd să le aducă în legătură cu istoria lumii". Și în acest context Goldiș era îndreptățit să afirme că divizarea națiunii române, fapt întreținut de politica imperialistă a marilor puteri, diminuează aportul românilor la istoria lumii: „Națiunea română își pierde unitatea de stat, se fărîmă prin văi sub dominațiuni răzlețe și una de alta neatîrnătoare, ca apa de ploaie în nisip parcă dispare de la suprafața conștiinței umane". După cercetarea istorică a necesității obiective a făuririi unirii, căreia românii i-au închinat sforțările lor de-a lungul veacurilor, Vasile Goldiș încheie astfel: „Națiunile trebuiesc eliberate. Între aceste națiuni se află și națiunea română... Dreptul națiunii române de a fi liberă îl recunoaște lumea întreagă, îl recunosc acum și dușmanii noștri de veacuri. Dar, odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcei sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească..."

Uralele din sala cazinoului militar erau indescriptibile și mulțimea celor peste o sută de mii, ce ocupa cîmpul lui Horia, le repeta cu frenezie; în paisprezece puncte ale locului de adunare fuseseră ridicate tribune de unde heralzi, aleși dintre fruntașii luptelor politice din Ardeal, țineau mulțimea la curent cu desfășurarea Marii Adunări Naționale...

Vartan Arachelian

Veșnica Unire

Sub semnul pur al munților să fim
din neclintirea stelei viitoare
și din răgazul anilor ce vin
cu sînge și ninsori de păsări vii
a fost făcută România-ntreagă

mai e nevoie-n timp de un cuvînt
din cînd în cînd alături să ne-adune
spre închinarea-acestui sfînt pămînt
udat în veci de apele române

și-acelor ce din sine au crescut
ca temelie și ca scut și stîncă
ce n-au avut pămînturi de vîndut
și nici furtuni în veci ca să-i înfrîngă

e țara cîntec infinit
doină sunînd din dacică chemare
te-avem așa cum pohta ne-a pohtit
o Românie unică și mare

Gabriel Iuga

1 Decembrie 1918

Zicu-vă vouă
și neamului meu tristețe îi curm
nu există o altă cale!
Ea ne vine dintr-un timp implicat,
timp zăvorît în letopiseți,
încă de-atunci timp piatră de hotar
și strigăt de biruință-l urziserăm.

DA. Ne e trupul întreg
și se numește pămînt!
DA. Cuvîntul străbun ne e tuturor crug!
DA. Așa-zisul sfîrșit e și el un început,
cel al LEGENDEI.

Mircea Șoncuteanu

Dorința de la Alba Iulia

Spre Alba Iulia se-ndreaptă
Iar rîuri albe de lumină,
Purtînd în calea lor cea dreaptă
Dorința patriei deplină.

Cetatea, strălucind sub soare,
E-un simbol al voinței noastre
De-a fi mai demni între popoare,
Uniți sub zările albastre.

Izvoarele de vrednicie
Prin vene de ne-au curs mereu,
Tot dintr-un loc aveau să vină
Urcînd prin trupul țării greu.

Cu sîngele ne-am apărat
În roșu neștirbit sub soare
Și fruntea nu ne-am aplecat
Sub vînturi pururi trecătoare —

Nici roata, rugul, nici securea
Nu ne-au putut în veci robi —
Am fost cîmpia și pădurea
Născute doar pentru-a rodi.

Și-albastrul cer ni-i mărturie
Cum noi în suflet te-am purtat,
O, mîndră țară, Românie,
Doar ca pe-un cerc spre munți retat!

Sub roșu, galben și albastru,
În jurul tău am stat toți zid;
Azi ne conduce-un vrednic astru
Sub mîndre flamuri de partid!

Ion C. Ștefan

În lumina marii Uniri

Albastre erau pădurile Transilvaniei
prin sate treceau cei trimiși
să susțină la Alba vremea mîntuirilor
și țara era în sărbătoare;
Vorbeam despre umilințele de veacuri
începute mai înainte ca
voevodul Mihai să treacă prin munți
iarba inimii lui risipită-n cîmpiile Turzii
o pregătit națiunea română
pentru marile nunți...

Se făcuse seară pe drum, doar un fluier
pribeag zvicnea-n dor dinspre
patria lancului
glasul de jertfă-al răscoalelor
și caii aceia alergînd sub jertfă
de sînge ca un abur ieșeau
din lacrima veacului și fîntînile
Ardealului visau un prunc pe cîmpie
în care și-au semănat sufletul
străbunii plin cu dragoste sufletul
și brațele se crăpau de ziuă.

George Corobea

Simț

Patria mă ară din zori
precum un izvor
cu apă de piatră. Mă îndeamnă
la simț
nu la discurs
patria mă colindă tăcută.
Versul către ea e un imn
de munte. Rupe
ființa din mineral
cînd prin artere curge
iubirea
ca un izvor de neam.

Constantin Menagache

Doar numai eroii

de-acolo din Carpați
și-odată cu aceștia
am auzit vocile
scriind unirea

și ele erau ale
oamenilor noștri
simple triluri
sprijinind istoria

și fiecare lucru
obiect se năștea
o altă zodie
dar numai eroii

rămîneau statornici
înnobilați de credință
altarului de viitor
belșug de lumină

Ion Machidon

O REVISTĂ DE ATITUDINE

Luceafărul se înscrie, incontestabil, printre cele mai vii publicații din presa ultimelor decenii. S-a afirmat adesea că importanța revistei rezidă în numărul mare de scriitori tineri care, de-a lungul anilor, au fost promovați și consacrați. Într-adevăr, răsfoind colecția **Luceafărului** ne convingem că multe dintre talentele care astăzi constituie capete de afiș ale vieții literare și-au descoperit aici fasta rampă de lansare. Inutil să alcătuim liste de nume (și care, oricum, vor fi făcute de alții).

Nu pot însă să nu menționez, la acest capitol, rolul important pe care l-a avut Mihu Dragomir. Chiar și după ce nu se mai afla în conducerea revistei, prin „Poșta redacției" susținută până în clipa morții sale neașteptate, a știut să dovedească ochi de Argus, semnalînd acele „catarge" care, lăsînd malurile, aveau să înfrunte vînturile, valurile...

Exista, vreau să spun, o atmosferă creatoare, intens emulatorie care și-a găsit fireasca expresie în constituirea cenaclului „Nicolae Labiș". Îmi amintesc și azi cu plăcere acele furtunoase ședințe ce se prelungeau pînă noaptea tîrziu, în fața a numeroși tineri (fastuoasa sală a „oglinzilor" de la Casa scriitorilor arătîndu-se cu totul neîncăpătoare).

Nu mă îndoiesc că alți martori oculari vor ști să evoce, mai bine ca mine, asemenea momente. În ceea ce mă privește, doresc ca, în articolul de față, să încerc a schița care a fost programul revistei, acele idei directoare subterane ce i-au configurat, nici vorbă, un profil propriu. Abordez această problemă întrucît nu o dată a constituit obiect de controversă, și n-am impresia că ar fi pe deplin elucidată nici azi. Am în vedere, cum ușor se înțelege, îndeosebi perioada în care redactor-șef a fost Eugen Barbu (putînd să coroborez studiul colecției revistei cu amintirile „sur le vif", din lăuntrul activității redacționale).

Cîte nu s-au spus în acei ani referitor la excesele spiritului polemic al **Luceafărului**, unii văzînd în asta un adevărat pericol public. Rămîne însă de văzut dacă numele noi amintite mai înainte ar fi putut fi impuse în aria vieții literare dacă n-ar fi existat astfel de atitudini „explozive", menite să disloce falsele ierarhii de valori din epocă. Pentru că se stabiliseră pe-atunci adevărate clasamente — mai rigide decît în sport — și să te fi ferit sfîntul să fi citat un nume într-o altă ordine decît cea consfințită, că riscai să stîrnești adevărate uragane de proteste. În aceste condiții, notele și articolele din **Luceafărul**, aveau rolul copilului în basmul lui Andersen, divulgînd cu candoare adevărul gol-goluț, respectiv lipsa de valoare a unor autori, supralicitați de varii motive de conjunctură.

Răsfoiesc colecția revistei și remarc, cu satisfacție, faptul că această dispoziție vehement polemică nu afecta caracterul deschis al dezbaterilor, făcîndu-se loc opiniilor cele mai diferite. Iată, spre exemplu, discuțiile din jurul povestirii lui N. Velea : „În treacăt", care au cuprins judecăți total opuse. (O precizare istorico-literară : publicarea povestirii, însoțită de diverse puncte de vedere, fusese determinată de împrejurarea că defuncta — azi — Direcție a Presei și Tipăriturilor, refuzase inițial apariția textului cu pricina).

Nu este singurul caz. Sectorul de critică al revistei se specializase, am putea spune, în a descoperi, din cînd în cînd, cîte un „măr al discordiei", cu care incita spiritele adesea pe probleme cruciale ale creației contemporane. Îmi vine în minte ampla dezbatere despre conflict, care, nu mă îndoiesc, prin atitudinea fermă adoptată împotriva prezentării edulcorate, în literatură, a contradicțiilor vieții, a contribuit la deșelenirea terenului pe care s-a impus actuala literatură a „obsedantului deceniu".

A cantonat oare **Luceafărul** într-o atitudine strict criticistă, negativistă? Evident, nu, din moment ce propunea o nouă ierarhizare a valorilor, ținîndu-se seama de talentele noi, viguroase, scoase la iveală de evoluția literaturii contemporane. Să luăm însă aminte la „modelele" cultivate. În nume des invocat este cel al lui Călinescu. În cadrul rubricii despre „măiestria artistică" a apărut poate cel mai complet interviu cu marele critic, însoțit de relevante texte literare inedite. Sub același semn stau paginile închinate lui Lucian Blaga — pentru prima oară se publică aici piesa despre Anton Pann (Să-mi fie permis să notez, în treacăt, că „dialogurile" realizate de Ilie Purcaru cu marile personalități ale vremii ilustrau fericit tradiția genului constituit de Felix Aderca și Ion Biberi). Dar șirul de numere speciale consacrate lui Eminescu sau I. L. Caragiale, la datele festive ale calendarului literar? Putem afirma că erau puține revistele care să promoveze, în acei ani, cu aceeași pasiune ca **Luceafărul**, marile valori ale creativității naționale. Nu ne vom mira că în paginile sale apare unul dintre primele studii dacă nu primul care relevă valoarea operei lui Nicolae Iorga (sub semnătura lui Dan Zamfirescu), după cum, într-un articol, M. Ungheanu atrăgea atenția asupra calităților **Istoriei literaturii românești** (din care va edita și prefața peste ani **Introducerea sintetică).**

Ar putea fi citate și alte exemple care dovedesc că orientarea de azi a **Luceafărului** nu reprezintă o schimbare a drumului parcurs, ci o continuare și o dezvoltare firească, în consonanță și cu mutațiile survenite în viața spirituală a țării.

N-au fost și perioade de oscilații, istoria publicației nu cunoaște și erori? Cine se poate îndoi! Doar fiecare revistă reflectă starea dintr-un moment sau altul al vieții literare, cu tot ceea ce are bun și mai puțin bun. Important este însă că **Luceafărul** a știut, de fiecare dată, să se regăsească pe sine, în vocația fundamentală a unei implicări responsabile în cele mai importante probleme ale societății de azi și ale literaturii. Cu alte cuvinte, revista a rămas fidelă crezurilor patronului ei spiritual. Și în acest moment al sărbătoririi nu putem să nu amintim — drept cea mai bună urare — cele scrise de M. Eminescu într-un patetic articol din 1887 : pot fi siguri de viitorul lor „acei ce se pot lăuda că au o patrie de iubit, un popor de apărat, o cultură de înaintat".

Al. Oprea

Actualitate literară — istorie literară

Cum actualitatea devine istorie se observă în destinul unui mare scriitor — Marin Preda, prezent în acești ani în „Luceafărul". În 1971 revista publica fragmente dintr-o carte care avea să fie considerată „poate cel mai important volum de eseuri politice și literare de după război, prin analiza lucidă și de o sinceritate tranșantă a unor probleme și fenomene semnificative pentru lumea românească actuală și pentru condiția scriitorului" : **Imposibila întoarcere.** Prezența scriitorului în paginile revistei prin texte proprii sau prin interpretări ale operei sale atestă o afinitate care nu are însă nimic idilic.

Marin Preda domină, în paginile „Luceafărului" anul literar 1975. În ianuarie se publica aici, sub titlul „Moartea lui Dumitru lu' Nae" un fragment din cartea în pregătire, **Delirul,** pe care revista o anunța de altfel la 1 februarie 1975. În numerele următoare, 8 și 15 februarie, Mihai Ungheanu prezintă **Delirul** ca pe un eveniment al literaturii române. „Colocviile Luceafărului" pun în discuție romanul, interpretat de Cezar Ivănescu, Marius Robescu și Dan Laurențiu. În luna aprilie Marin Preda era invitat să acorde revistei un interviu, realizat de Mihai Ungheanu, unul dintre cele mai interesante prin atitudine și formulare. Au urmat apoi comentarii asupra romanului semnate de Eugen Simion (26 iunie), Artur Silvestri (8 septembrie), C. Stănescu (18 oct.), Ion Lotreanu (15 nov.), Valentin F. Mihăescu (20 dec.). La rubrica „Mapamond", tot în decembrie, dr. C. Michael-Titus scria despre „Marin Preda și romanul european de azi" cu prilejul apariției în limba franceză, la editura Grasset a **Marelui singuratic.** Despre **Delirul** avea să scrie din nou, polemic, Mihai Ungheanu într-o retrospectivă literară a anilor 1974—1979 („Delirul și conspirația tăcerii" 8 sept. 1979).

În februarie 1977 în „Luceafărul" se publicau fragmente din ceea ce avea să fie **Viața ca o pradă** și despre care se credea atunci că va fi un roman. Ecourile **Delirului** nu se stinseseră. În numărul din 5 martie 1977 pe prima pagină începea un comentariu, dedicat romanului, de Nicolae Ciobanu. Altfel, anul 1977 stă sub semnul volumului de eseuri și memorialistică **Viața ca o pradă,** a cărui cronică este semnată în 14 mai de Mihai Ungheanu și care este comentată mai apoi de Al. Piru (6 aug.), Marin Mincu (22 oct.). Mihai Ungheanu, Doina Uricariu, Dan Cristea, Laurențiu Ulici într-un grupaj sub genericul „biografia cărților noastre" din 4 febr. 1978, de Cornel Ungureanu (24 iunie), Al. Tănase („Atitudine filosofică și adevăr etic la Marin Preda" — 24 nov. 1978) Mihai Coman (21 iulie 1979).

În vreme ce actualitatea literară — devenită acum istorie — se ocupa de acest volum, în august 1978 tot în „Luceafărul" apărea un fragment („Preludiu") din romanul care pe atunci nu avea titlu definitiv și care avea să fie **Cel mai iubit dintre pămînteni.**

Cînd romanul a apărut, el nu a întîrziat să fie sărbătorit ca un eveniment excepțional. După cronica lui Nicolae Ciobanu (15 martie 1980) a urmat un număr special (12 aprilie) în care cartea a fost comentată de Mihai Zamfir, Valentin F. Mihăescu, Paul Dugneanu și Dan C. Mihăilescu.

Efectul cărții era în plină acțiune în conștiința criticii și a publicului, cînd interpretarea ei a devenit, brusc, neașteptat, omagiu postum. Numărul din 17 mai este o mărturie a stării de spirit a momentului, de consternare și regret, dar este și un document de istorie literară. Scriau atunci despre marele scriitor dispărut Eugen Barbu, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, iar în numărul următor (din 24 mai) Grigore Hagiu, Ioan Grigorescu, Marian Popa, Cristian Livescu, Voicu Bugariu, Costin Tuchilă.

Cezar Ivănescu a fost de altfel cel care a inaugurat rubrica nou creată „Moromețiana" care a continuat de-a lungul anului, ca meditație și omagiu privind destinul și creația lui Marin Preda.

Scriitorul, care publicase în revistă, în aprilie 1977 un remarcabil text despre „Lumea țărănească și generațiile ei în istorie", revine, postum, cu prezență și conștiință excepțională, într-un ultim interviu, inedit pînă atunci, pe care îl acordase în septembrie 1977 lui Mihai Ungheanu și care s-a publicat în mai 1930.

Prezența acestui mare scriitor în viața revistei, directă sau indirectă, calitatea comentariilor pe i s-au consacrat, faptul că aici au apărut, înainte de a fi fost definitivate în volum, fragmente din cărțile sale din ultimii 15 ani, pot fi cuprinse în mărturii care, adunate din colecții, ar putea face obiectul unei antologii, cu un capitol aparte de istorie literară.

Sultana Craia

Desen de Sabin Ștefănuță

POEȚII CÎND ERAU TINERI

...adică la „Luceafărul", ar trebui adăugat imediat. Căci nu numai debutanții, o Constanța Buzea, un Adrian Păunescu sau Dumitru M. Ion, elevi încă în urmă cu două decenii se înfățișau în poezie sub armura tinereții, ci chiar maeștrii ca Radu Boureanu, cu „Miinile poetilor", Alfred Margul Sperber cu a sa „Dragoste de țară" în tălmăcirea genială a lui Al. Philippide sau Nina Cassian cu „Spectacolul în aer liber" îți dădeau sentimentul unui inceput, al unei ere noi a literelor românești. Fără îndoială că acest sentiment îi domina cel mai mult pe începătorii propriu-ziși, adică pe cei întîmpinați de mentorul revistei, Mihu Dragomir, la „Poșta redacției", „cu pîinea și sarea celei mai curate prietenii", considerîndu-l pe fiecare, unul „dintre sutele de cataarge" în virful căruia avea să se aprindă o „stea fără nume".

Dar la „Luceafărul" nu numai autorii lirici aflați la primele versuri erau tineri, ci îndrăznesc să spun că practic toți poeții străluceau într-o zodie a tinereții fără bătrînețe. Patriarhul poeziei românești, Tudor Arghezi, la solicitările afectuoase, pline de succes ale lui Dumitru Corbea, oferea săptămînal cîte o inefabilă poemă din acelea care au format substanța volumelor intitulate „Cadențe", „Frunze" etc. Geo Dumitrescu, unul dintre purtătorii de steag ai generației lirice de mijloc, după ce o vreme, ca urmare a unor măsuri abuzive, fusese pus la index, își relua avînturile sale lirice și parabolele poematice tot în paginile „Luceafărului", proaspăt apărut.

Generația aflată la apogeul afirmării, adică Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, ca să nu citez decît cîțiva, se găseau într-o emulație de care cu toții cred că își amintesc ca de epoca lor de aur, întrucît la „Luceafărul" s-au născut „Dreptul la timp", „Balada țăranului tînăr", „Shakespeare" și celelalte poeme care l-au impus pe multilateralul scriitor de azi, ca și multe din versurile vizionare ale lui Grigore Hagiu. Geneza multora dintre aceste scrieri durabile, și mai ales acea forjă a personalităților lirice a constituit-o cenaclul „Nicolae Labiș", cu climatul său generos și clarvăzător, nucleu literar care pînă la venirea la cîrma revistei a lui Eugen Barbu, funcționase sub egida organizației U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor.

Dar nu numai cenaclul „Labiș", ci multe alte, hai să le numim forme de activitate cu colaboratorii — utiliza redacția de poezie. Mi-amintesc astfel o deplasare — turneu de documentare și șezători literare din vara anului 1963, dacă nu mă înșel. Grupul pe care-l conduceam și în calitatea mea de activist al C.C. al U.T.C. care patrona și subvenționa acțiunea era format din Constanța Buzea, Ion Cringuleanu, Mihai Negulescu, Adrian Păunescu, Ion Pop, Miron Scorobete și alții. Traseul pe care ni-l alesesem, cu popasurile sale, erau „Brazii" de Ploiești cu toate întreprinderile sale, „Tractorul" — Brașov, „Combinatul siderurgic" — Hunedoara, „Întreprinderea minieră" — Lupeni, Complexul sculptural Brâncuși de la Tg. Jiu, „Combinatul de îngrășăminte chimice" — Ișalnița și biblioteca din Craiova, hidrocentrala de la Lotru. Cele vreo 10 zile fuseseră aproape o veritabilă durată a formării și creației noastre, marcată dealtfel de numeroase versuri scrise ad-hoc și citite la întîlnirile cu tinerii oameni ai muncii organizate cu acest prilej ori retrospectiv, la capătul reluării acestui drum prin memorie. Adrian Păunescu își sărbătorea pe atunci 20 de ani, ziua de iulie fiind marcată la un capăt de ultima perforare la un cuptor hunedorean și întîrzea în șut în Valea Jiului, acum iată-l, la 40 de ani ciți a împlinit lunile trecute, poet și animator cu mult renume, autor al unei veritabile opere care poartă în ea și impulsurile de atunci, îmi permit să cred.

Poate că odată această epocă în care poeții erau tineri voi avea răgazul să o evoc, în centrul ei tutelar și generic aflîndu-se revista „Luceafărul", în redactia căreia am avut fericirea să lucrez, ca membru fondator, cum s-ar zice. Vreo opt din acei ani de început „Luceafărul" s-a dovedit astfel, așa cum a și conceput-o principalul ei însuflețitor. Mihu Dragomir, o adevărată stare de spirit a tinereții, propice creației, ceea ce a rămas și îi doresc să rămînă și acum cînd împlinește vîrsta tînără de un sfert de veac.

Niculae Stoian

MENIREA DE A CONSACRA

Cită amărăciune în rîndurile călinesciene din articolul „Critica visului", publicat în revista „Vremea", la 1 mai 1930 : „Primesc adeseori manuscrise de începători, fie pentru a le publica într-o iminentă revistă ce un critic de profesie ar trebui să poată să aibă. Este o indeletnicire dintre cele mai melancolice. Îți se trimite fum, abur inconsistent de nour, goana nestatornică a visului, și n-ai uneori putința să dai un cer de protecție acestei nebuloze."

Într-o vreme cînd publicațiile literare erau efemeride, aparînd din entuziasm și liste de subscripție și atingîndu-se după două-trei numere, acea „goană nestatornică a visului" nu era mai puțin aprigă. Dar firmamentul literar aparținea mai curînd stelelor căzătoare. Însuși Călinescu, în pofida autorității sale recunoscute, nu reușise să patroneze prea îndelung publicațiile spiritului său rector : „Sinteza" în 1927, „Capricorn" în 1930, „Jurnalul literar" în 1939.

„Luceafărul" există de un sfert de veac. O revistă care nu s-a născut în pantaloni scurți. Nervoasă, adeseori iconoclastă, străbătută de spirit polemic, exaltînd o firească năzuință către autodepășire, revista aceasta s-a bucurat de o ursită benefică. S-au perindat la cîrma ei literați și gazetari care au iubit-o pătimaș, știind să-i cultive și să-i mențină profilul propriu și destinația inscrise în programul enunțat în actul ei de naștere. Dacă n-aș fi lucrat patru ani la „Contemporanul", dintre care doi ca redactor-șef, n-aș fi cunoscut avatarurile editării unei publicații de gen. Mărturisesc că în vremea aceea „Luceafărul" era pentru noi, cei de la „Contemporanul" un concurent amoițional să rămînă în competiție fără complexe de inferioritate și fără a solicita circumstanțe atenuante pentru aplombul adeseori incitant și neliniștitor. A rămas o revistă a tinerilor, năpunînd stavile între generații, sau „baremuri" de virstă care i-ar fi circumscris o difuzare limitată. Tentată uneori de spiritul de grup, a știut să reziste exclusivismului, guvernîndu-se după spiritul de echipă al generațiilor care și-au transmis una alteia ștafeta în cursa cu obstacole desfășurată de-a lungul anilor.

Cea mai irezistibilă tentație consta în trădarea de sine, în ademenitorul miraj al ieșirii din propria matcă pentru a fi cu orice preț ca „ceilalți", cei pe care îi păștea infarctul publicistic, miniaturizarea prin constringere, respirație pigmee, renunțarea la musculatura ideii. Chiar dacă n-a plăcut uneori „consacraților" revista n-a renuntat la menirea ei de a consacra. Alcătuitorii ei au căutat să rămînă căutători de aur într-un perpetuu pionierat. Adeseori însă, unele dintre cele mai fertile idei din ogorul literelor noastre aici au încolțit pentru prima dată. N-a existat teama de „controversabil", ci teama de cenușiu, de anost, de edulcorare. Ținuta grafică —, întotdeauna aleasă, propunînd ochiului o arhitectură originală, un profil inconfundabil, o paginație ce refuză hibridul, o spațiere aerată, neîmbîcsită de „zaț" tipografic și nici de mania erateior — ramificație tinerească.

Tot George Călinescu spunea : „Scrisul la gazetă se deosebește de acela din carte... Caietul literatului este oricînd deschis pe masă și cerneala se clatină albastră și fluidă în călimară. Fereastra dă pe un cimp fără anotimp, aștrii măsoară o vreme metafizică. Dar aici, în redacție, geamurile se deschid în plină stradă, ițe se îmbulzesc oameni care vor împlinirea dorințelor de azi. Adversarul trebuie lzbit cu săgeata înainte de a fugi după colț... Vindecați de egoismul artistului pur, noi sîntem ca soldații și ca actorii care învîrtesc spada pentru a apăra cetatea..."

De mai bine de patru ani public săptămînal în „Luceafărul". De fiecare dată mă gîndesc la profilul revistei și la cititorii ei. A fost o îndelungată vreme cînd nu eram decît unul dintre cititorii revistei. Uneori am nostalgii pe care nu mi le pot reprima. Cine a putut da uitării paginile din care s-a alcătuit „Imposibila întoarcere", cine n-a înregistrat marile interviuri ale „Luceafărului" cu personalități ale vieții noastre culturale și artistice atrase într-un dialog cu tinerețea, cine n-a ținut să aibă în biblioteca proprie volumele de evocare a unor mari figuri ale literelor românești, cărți inițiate de revistă ?

În „Luceafărul" vom căuta umbra dintîi a poeților care au debutat aici, în „Luceafărul" vom afla începuturile multora dintre cei ce au freamătat la apariția în tipar a primei lor semnături. Avem în această revistă fișa de temperatură a unei literaturi pe parcursul a 25 de ani. Dorim să avem în continuare nemulțumirea de sine, atitudinea opusă autosatisfacției facile, climatul dezbaterilor constructive, neliniștea creatoare, anti-chietudinea, conștiința că sîntem încă cu multe datori pentru a ne demonstra că nu avem dreptul la absențe de opinie și la prelungite autocontemplări.

Principiul coeziunii ideale este cel ce asigură longevitatea unei publicații. Coeziunea de spirit în satisfacerea marilor deziderate ale epocii și nu în autosatisfacția infatuării. 25 de ani pentru o revistă care și-a pus drept țel să consacre este o consacrare fermă în panoplia publicisticii literare românești. Mihu Dragomir, fondatorul, scria în programul care stă la temelia „Luceafărului" : „O revistă scrisă numai pentru cititor." Ca într-un ecou al zicerii lui Ibsen : „Care alta poate fi obligația supremă a unui director de ziar decît aceea de a acționa în consens cu cititorii săi ?"

La nou răsărit „Lucefere !"

Ioan Grigorescu

Însemnele angajării

Urmare din pag. 1

de răsărit și începere a unei zile. Ca atare el se datifică dintre stele, cu ceea ce se atribuie mitologic din antichitate cu zeița Venus, a iubirii și bucuriei de a vieții, socotită de Homer mama divină a lui Eneia și protectoare a troienilor, iar de marii poeți romani Lucrețiu și Vergiliu, de către primul în opera sa „Despre natura lucrurilor", iar de al doilea în opera sa „Eneida" ca maică a latinității de către al doilea, cum am zis, care a fost și călăuzitorul lui Dante prin **Infern,** poate totuși cel mai mare poet al neolatinității, după destrămarea imperiului roman.

Deci și noi românii, cu tracii, daco-geții și alte semenții care au trecut ca valurile unui fluviu prin matca și peste vatra noastră șlefuitoare de piatră și călitoare de fier, sîntem, analizîndu-ne **mitologic** „trecutul" — niște strănepoți ai divinității iubirii, ai luminii și bucuriei vieții, nu numai eroici urmași ai viticultorilor din străbuna Dacie, viteji pînă la inclusiv sorbirea pahărului cu otravă pentru apărarea existenței și a pămîntului natal, iar pentru aceasta gata de a înfrunta chiar cu sulițele cerul dacă s-ar prăbuși peste ei și să renunțăm chiar la **nemurire.** Cum spune Eminescu: „Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire." Acesta mi se pare mie înțelesul mai adînc pentru noi al **Luceafărului.** Deci și cauza acordării sau mai bine zis alegerii titlului de **luceafăr** de aproape un veac pentru multe publicații, fără îndoială însă și de Luceafărul poeziei românești și de capodopera sa „Luceafărul", expresie chintesențială a spiritului poetic al poporului nostru.

Nefiind istoric literar, nici un om destul de erudit în mitologie, de exemplu, sper că mi se va ierta digresiunea făcută și voi încerca să-mi aduc aminte cîte ceva din una sau două ipostaze ale Luceafărului propriu-zis de intervalul dintre ultimele, mai bine zis de ce s-a petrecut înainte de cea de astăzi, lăsînd datele calendaristice și amănuntele nesemnificative pe seama altora mai învățați ca mine.

La Cluj, în 1940, lăsasem „Gînd Românesc", revistă inițiată și condusă de prieputul intelectual Ion Chinezu, „Societatea de mîine", cu caracter socialist, a lui Clopotel, eu însumi colaborator o dată la prima, de mai multe ori la a doua. Dar noi, care pe atunci, ne socoteam pe dreot tineret de stînga, aveam săptămînalul nostru cultural-literar și politic, „Țară nouă", patronat conspirativ de P.C.R. și condus de un grup de tineri comuniști, acceptînd direcția, mai mult formală, a dizidentului național-țărănist și democrat Victor Jinga, sub regimul de scurtă durată al lui Armand Călinescu, ucis mișeleste de „legionarii" lui Cornel Zelea-Codreanu, „căpitanul" sîngeroasei hoarde, care a exterminat pe Duca, iar mai tîrziu pe savantul de talie internațională Nicolae Iorga și Virgil Madgearu. Odată cu „dictatul" de la Viena a încetat și săptămînalul „Țară Nouă", tipărînd Manifestul tineretului, lansat cu luni înainte împotriva previzibilei ciuntiri a Transilvaniei și a nazismului ce ne amenința. Dar manifestul, culeș pentru tipar, pentru o mai mare răspîndire prin săptămînalul amintit a fost oprit de cenzura de atunci, rămînînd ca istoria să-i scoată ca uleiul la suprafața apei tulburi de pe atunci.

Vechiul „Luceafăr" de la Budapesta, mutat apoi la Sibiu, de mult apusese, iar Goga, sufletul acestei publicații și al „pătimirii noastre" murise în 1938. Dar la Sibiu, unde se mutase **temporar Universitatea din Cluj,** după oribilul „dictat", istoricul literar Ion Breazu, admirator al poeziei lui Goga ca și Ion Chinezu, s-a luptat pentru reînvierea „Luceafărului" la Sibiu, sediul de odinioară al revistei, și mi-aduc aminte că i-am dat spre publicare din poeziile scrise la părăsirea silită din Cluj, „Orașul Pierdut", și anume cea cu titlul „Lui Octavian Goga", cealaltă fiind „Garoafa Roșie", amîndouă retipărite în volumul ce se numește „Orașul Pierdut". Eu însă, după mai puțin de un an, a trebuit să plec chemat la armată, cum eram de obicei din 1936 — de data aceasta la o lună după izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Deci părăsisem Clujul lăsînd acolo biblioteca ce mi-o reînfiripasem, după ce rămăsese la Cluj, cea pe care mi-adunasem în anii de studii, împreună cu o parte din corespondența prețioasă cu neurologul Gh. Marinescu și cu criticul Perpessicius. Nu mi-am regăsit corespondența nici cărțile și am reînceput munca de închegare a unei noi biblioteci la București.

Abia după 23 August 1944, mai bine-zis după ce la sfîrșitul anului 1948 mă întorsesem din postul meu de la Ambasada Română din Moscova și după ce luase ființă Uniunea Scriitorilor în 1949, trecînd prin ipostazele de „Societatea Scriitorilor Români", apoi din 1945 „Societatea Scriitorilor din România" absorbind asociațiile celelalte de orice naționalitate conlocuitoare, inclusiv cea a Dramaturgilor, pentru a se contopi (nu mai știu bine cînd) cu U.S.A.Z. (Societatea Scriitorilor, Artiștilor și Ziariștilor) și a se transforma în Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și pe urmă în Uniunea Scriitorilor din R.S.R. m-am izbit de problema care a devenit, nu deodată, „Luceafărul" de azi, nu al lui Eminescu, ci al scriitorilor tineri și publicație a Uniunii.

Pe atunci, „Almanahul literar" activa ca revistă a scriitorilor români din Cluj, condusă de M.R.P. și de A. Baconsky, rămînînd acesta din urmă cu un grup de tineri scriitori, după întoarcerea în Capitală a lui M.R.P. Cel care a ridicat, pe cît mi-aduc aminte, chestiunea modificării titlului revistei în „Luceafărul", și legalizarea ei ca **revistă** a fost Baconsky. Ideea mi s-a părut fericită Dar propunerea n-a găsit decît urechi betonate. „Luceafărul" prea aducea aminte de Goga, al cărui bust dintr-o rotondă a Cișmigiului, a fost decapitat de nu știu ce fel de inconștienți „zeloși".

Totuși la Cluj, pînă la urmă, locul „Almanahului" (cu totul necorespunzător, l-a luat, și cu succes, revista „Steaua", iar la București a luat naștere „Tînărul scriitor", premergătorul „Luceafărului" de azi. Istoricii literari n-au decît să-i povestească dificila și periplul nu tocmai fără momente grele prin seismele republicii literelor.

Se aprobase titlul cerut și redacția compusă din tinere forțe scriitoricești, într-o bătălie susținută pe două fronturi de Uniunea Scriitorilor împotriva proletcultismului fără sevă vitală și a formalismului ros de molii.

Însă, mai se ivea cîte o piedică, două : intîi că exista „Tînărul scriitor", care un timp și-a încetat inexplicabil apariția, al doilea, faptul că se aproba „Steaua" la Cluj, apoi poate faptul că unii scriitori dintre cei implicați ar fi preferat ca noua publicație să se fi numit „Miorița", iar nu „Luceafărul", și unul, ca motiv, **last but not least,** cum spun englezii, răspunderea noului periodic să fie a unui membru din conducerea Uniunii, cum la „Gazeta literară" era Zaharia Stancu, președintele al Uniunii. Dintre secretarii Uniunii a căzut soarta pe mine, ca intîiul director al „Luceafărului", ajutat de cîțiva tineri dar cunoscuți scriitori de pe atunci, după ce lucraseră în redacția revistei tineretului. Mi-aduc aminte de Victor Tulbure, Dan Deșliu, Mihu Dragomir și larăși nu în ultimul rînd de Demostene Botez și de Eugen Barbu. Și iată că azi sărbătorim un sfert de secol de la înființarea unei reviste a Uniunii, „Luceafărul", revistă a tinerilor scriitori, fapt demn de remarcat cu privire la durata trăiniciei a ceea ce ia naștere într-un regim socialist, într-o eră constructivă. În 25 de ani au avut loc multe schimbări redacționale și structural-literare în redacția revistei, fără exclusivismul dăunător fenomenului literar cu referire la generații sau la stricta apartenență ca membri ai Uniunii, a asociațiilor ei, a altor redacții. Frămîntări și discuții, critice și polemice, vor exista, însă mereu cum e firesc într-o țară socialistă în plin proces evolutiv și progres în toate domeniile, atît cît vor exista ca temelie marxismul, bază științifică a viitorului țării, materialismul istoric și dialectic, statul socialist, partidul comunist și nu în ultimul rînd, conștiința scriitorilor din toate generațiile a importanței scrisului ca artă de primă linie, în rînd cu celelalte arte, în munca de modelare a conștiinței celor ce muncesc, produc și creează estetic și valoric în folosul general.

Ce este acum, după existența de 25 de ani, revista „Luceafărul" o știu mai bine cei ce-o redactează, o scriu și toți care-o citesc. — poate simbolic și zorelele violet cățărate pe gardul de araci îndreptat spre azur în zorii zilei. Și cred că cele două decenii strecurate într-acolo „unde toate curg", cum spune Eminescu, și lasă în urma lor falnicele așezăminte sociale, culturale și economice, întruchipări ale unor visuri și străduințe ale unui întreg popor și plaiurile Carpato-Dunărene, care să însemneze pentru noi, cum tot Luceafărul poeziei românești, „la trecutul" falnic al țării un „falnic viitor". „Luceafărul", prin numele de scriitori — poeți, prozatori, dramaturgi și critici — pe care i-a lansat sau i-a adăpostit, împrospătîndu-și mereu contingentele și verificîndu-și muniția artistică, a înălțat și susține un portal deschis a ceea ce e viabil și promițător pentru vremuri înnoitoare, sub călăuza de stea polară a partidului comunist. Iată de ce salut a 25-a aniversare a sa. Ar fi prea lung șirul celor ce merită să fie amintiți dintre cei ce se află acum la prova pe punte și-n preajma timonului. Poate e mai bine să mi-i însiruiesc numai în gînd, veniți din toate unghiurile țării, căci nu aș vrea, uitîndu-l, să nedreptățesc pe vreunul. Prin respectul și prețuirea veteranilor pînă ieri încercați, unii în viață, alții retrași în împărăția tăcerii eterne, „Luceafărul" își dovedește solidaritatea cu trecutul și încrederea în idealuri pe ale căror meteze își vor înălța drapelul, pe care stă scris : „Viață dreaptă și pace pentru toate popoarele lumii !"

„Luceafărul" este ca luceafărul de seară care coboară fruntea în fața soarelui ce apune, înainte de a-și desface aripile amurgul, dar și ca luceafărul de ziuă ce se înalță, la răsărit înainte de a-și desfășura aurora flamurilor de aur roșu. Iar lozinca va fi una : **Pace între popoarele lumii, dreptate socială, viață tot mai bună, dragoste și bucurie !**

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

ÎN TRADIŢIA SPIRITUALITĂŢII ROMÂNEŞTI

Revistă a tineretului, scrisă de tineret şi pentru tineret, „Luceafărul" a refuzat deliberat gîndul unei generaţii spontane, fără tradiţii şi fără strămoşi, suficientă sieşi. Chiar titlul care aminteşte mari tradiţii populare, de Eminescu şi de Goga, e un indiciu. Fiindcă a avut tradiţii dintre cele mai trainice, ea a reuşit să-şi definească identitatea specifică, să-şi facă simţită prezenţa în peisajul literelor române şi să-şi construiască o istorie. Acum, la un sfert de veac de la apariţie, „Luceafărul" este neîndoios un important fragment de istorie literară românească, în care întîlnim debutul unor talente tinere, anii lor romantici de afirmare, dar şi paginile din ultimii ani de viaţă a unor iluştri scriitori din generaţiile mai vechi, precum Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Ion Agârbiceanu, Mihail Sorbul, Victor Eftimiu, Al. A. Philipide, Al. Rosetti, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Alfred Margul Sperber, Păstorel Teodoreanu, Dragoş Vrânceanu, G. Lesnea, Neagu Radulescu. Z. Stancu, M. Beniuc, Otilia Cazimir, D. Corbea şi mulţi alţii. Radical opusă mentalităţii revistelor avangardiste de altă dată, revista nu considera că tinerele vlăstare nu pot creşte din pricina marilor copaci. Nu tindea să i se disloce pe cei virstnici din peisajul spiritual al ţării pentru a face loc „puieţilor". Principiul ei era acela că într-o cultură matură, serioasă, e loc pentru toate virstele şi pentru toate speciile de talente. Pentru un poet tînăr era o mîndrie şi un semn de mare încredere să publice alături de Arghezi, pentru un prozator să isclească alături de Sadoveanu sau Agârbiceanu, pentru un critic să ţină cronica literară sub rubrica lui Perpessicius „menţiuni critice". Eram tineri redactori şi nu ştiam cum să-i căutăm, să-i solicităm mai convingător ca să scrie la revista tineretului, să ne dea sfaturi, să fie alături de noi.

Nu scăpam o ocazie ca să-i sărbătorim, să le arătăm un semn de preţuire şi de atenţie. Le dedicam numere omagiale, scriam articole despre ei, îi publicam şi răminea loc destul şi pentru noi. Ne educa în acest spirit mentorul revistei, regretatul poet şi neîntrecut arhitect de presă Mihu Dragomir. Mi-aduc aminte în anul precedent morţii marelui Sadoveanu, de ziua lui, ne-am prezentat la el acasă cu numărul omagial. O fotografie pe care o păstrez cu sfinţenie îmi aminteşte echipa luceferistă care l-a vizitat : Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Dan Deşliu, Gica Iuteş, Niculae Stoian, Gheorghe Tomozei şi subsemnatul.

Era o duminică după amiază, cu linişti ireale, ca de mănăstiri moldoveneşti. Sadoveanu ne-a primit, ca un domnitor într-un jilţ impunător. Distins, frumos, elegant, cu eterna-i lavalieră la gît, a prins să răsfoiască numărul închinat lui. Pe faţă îi răsărea soarele. S-a bucurat sincer şi-a încercat să spună ceva. Dar omul care a vorbit şi a scris cea mai frumoasă limbă românească nu mai putea articula cuvintele. S-a sforţat în zadar şi-apoi a renunţat. Am rămas cutremuraţi. Am băut cu toţii o cafea. Noi vorbeam. El asculta şi ne răspundea numai din ochii lui senini şi albaştri care-nvăţaseră ei să rostească vorbele limbii române. Eftimiu, în schimb, stringînd în dinţi nelipsita-i pipă urca în sus la noi, la etajul doi, pe nişte strimte şi abrupte scări de serviciu. Volubil, încărcat de amintiri ca o cronică, se întrerupea, din cînd în cînd, şi ne întreba, mai în glumă mai în serios, dacă nu e prea politic ceea ce a scris el. Îl asiguram că e bine şi pleca ameninţîndu-ne că altădată nu mai scrie. Dar iar scria şi aşa numele lui a apărut de nenumărate ori în revistă alături de tinerii poeţi.

Olimpianul Tudor Vianu era şi el puternic legat de revista „Luceafărul". Îi cîştigasem uşor colaborarea şi, fiindu-i asistent, îl vedeam destul de des, pentru a-i putea lua la timp articolul solicitat. Unele dintre ele, adevărate arte poetice moderne, cum a fost, de pildă cel intitulat : „Vizita poetului". Citindu-l în manuscrisul ordonat şi frumos m-am entuziasmat într-atît încît mă hotărîsem să-l învăţ pe de rost, dar m-am lăsat păgubaş cînd am ajuns la pasajul în care spunea : „Nu sînt un oracol şi mă feresc să dau sfaturi, deoarece ştiu că numai concluziile experienţei personale sînt folositoare cuiva". Şi totuşi, cîteva lucruri le-am învăţat pe de rost şi le citez cu plăcere din memorie : „Cine cunoaşte multe lucruri din literatura lumii nu riscă nicidecum să-şi limiteze originalitatea". „Originalitatea este mai mult un punct de sosire decît unul de plecare. Tînărul porneşte, de obicei, de la un fond nebulos, dar activitatea îl limpezeşte, îi dă formă şi relief. Nu căuta deci originalitatea întorcîndu-te către tine, ci proiectîndu-te în afară, în multele fapte ale creaţiei harnice, entuziaste şi devotate. Nu te închide în tine şi nu te izola de lume".

Asemenea gînduri exprimau, în paginile revistei, Agârbiceanu, Arghezi şi alţi seniori ai literelor române de la răsăriturile „Luceafărului". Ei ştiau să sprijine, fără ca să jignească, fără ca să le ceară tinerilor scriitori să oficieze la vreo bisericuţă literară. E o onoare pentru revista sărbătorită că într-o vreme cînd unii dintre aceşti seniori fuseseră „adăpostiţi" în alte instituţii unde n-ar fi fost locul scriitorilor (Păstorel, Vladimir Streinu) ea s-a străduit să-i găzduiască în paginile ei, păstrînd legătura logică şi firească dintre generaţii, realizînd, astfel, pe îndelete un splendid capitol de istorie literară românească. Cine-şi cinsteşte valorile se cinsteşte pe sine ! Iată de ce cinstim şi noi revista cu consecvenţă şi îi urăm, la împlinirea unui sfert de veac, viaţă lungă în sensul celor mai frumoase tradiţii ale spiritualităţii româneşti, de care, spre onoarea ei, nu s-a rupt niciodată.

Ion Dodu Bălan

OGLINDĂ A UNEI EPOCI

Calendarul ne spune că seria postbelică a revistei **Luceafărul** poartă virsta sfertului de veac. Pentru viaţa unei reviste acest cumul de ani — neimpresionat în sine — spune totuşi mult ; mai ales că **Luceafărul** reprezintă o direcţie, orgoliul ei de revistă angajată în nobilul efort creator de edificare a literaturii noastre contemporane, o literatură fondată, axiologic, pe valorile etico-estetice ale gîndirii umanist revoluţionare, emanaţie a climatului spiritual instaurat în România socialistă după istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român. **Luceafărul** — se ştie — a iniţiat şi găzduit dezbateri fierbinţi (despre conflict, protocronism etc.) iar ecourile acestor polemici luceferiste nu s-au stins, ele dăinuie şi continuă a produce efecte.

Extraordinar e că **Luceafărul** a rămas aceeaşi revistă, schimbîndu-se. Dincolo de veştmintele croite de „echipele" ce s-au perindat la cîrma revistei, **Luceafărul** — mereu angajată în caravana unor bătălii, mereu o revistă vie — aduce o pală de aer proaspăt şi seve tinere, altoite pe rădăcina străbună, pe marea forţă a tradiţiei. Privind în urmă, e uşor de observat că **Luceafărul** a adunat în paginile sale nume glorioase ilustrînd o epocă de cultură, că reprezintă un curent înviorător şi fecund, că a fost şi a rămas o revistă-replică ; rolul e comparabil doar cu momentul **Steaua** sau, mai îngăduitor judecînd, cu „incubatorul" **Gazetei Literare** (Dan Zamfirescu) în ultima sa fază, într-o vreme în care oamenii condeiului (nu chiar toţi !) luptau cu timpul neiertător şi — mai ales — cu negurile dogmatismului.

Luceafărul a pornit în lume la 15 iulie 1958, descinzînd din **Tînărul Scriitor** : o revistă bilunară, cu începuturi comune şi altor periodice, devenită (nr. 21 /1965) săptămînală, dar adresată — din start — în primul rînd tinerilor. Sînt în viaţa ei cîteva etape. Proiectul de articol-program (redactat de Mihu Dragomir, I.D. Bălan, Aurel Martin) care trăgea o brazdă nouă în mentalitatea timpului, orienta revista spre o literatură a marilor idealuri, nu a micilor urzeli de culise. Spunea Mihu Dragomir, acest „uitat", sacrificîndu-şi propria creaţie (el răminînd doar autorul unor prometeice proiecte), pentru a încălzi la flacăra temperamentului său romantic şi a viziunilor sale grandioase o întreagă generaţie, ilustră azi, spunea deci mentorul spiritual al generaţiei deceniului şase în **Revista noastră** (1958) că „programul nostru este adunat în două cuvinte : tradiţie şi actualitate".

Tinereţea ospitalierei reviste şi tinereţea celor arşi de nelinişti, bătînd la porţile unui mirific continent (care e literatura română), oferă la ora bilanţului, cînd se aleg destinele, o frumoasă recoltă. **Luceafărul** a fost mereu o rampă de lansare, şi-a păstrat intact statutul, a slujit valorile noastre reale, valori ce nu pălesc în faţa valurilor tulburi ale „vieţii literare", a înţeles destinul unei culturi organic implicată în problematica social-umană a actualităţii şi rostul ei universal fără teama unui stigmat ce ne-a urmărit multă vreme.

A fost la cîrma revistei (1962—1968) furtunosul Eugen Barbu, vorbindu-se chiar de **seria Barbu**, purtind pecetea personalităţii acestui uriaş scriitor, transformînd **Luceafărul** dintr-o revistă de îndrumare (cu rubrici pentru familiarizarea tinerilor cititori, cum vor fi fost **Micul dicţionar poetic sau Măestria literară**) într-o revistă de atitudine, violent polemică. A condus revista (din iunie 1968) şi Ştefan Bănulescu ; apare acum coloratura publicistică păunesciană (cel „cu viscol în cuvînt") iar cu nr. 16/1970 Marin Preda răspunde cititorilor într-o rubrică de mare succes, urmărită cu aviditate, din care s-a născut apoi o carte unică : **Imposibila întoarcere.** Începînd cu nr. 5/1972 revista e condusă de Virgil Teodorescu, urmează (nr. 19/1974) N. Dragoş iar acum, la acest sfert de veac sărbătoresc, îl aflăm ca redactor-şef pe Nicolae Dan Fruntelată.

Important e însă, spuneam, că **Luceafărul** a rămas un cimp magnetic, o casă deschisă. Mereu acelaşi şi mereu altul (N. Dragoş), **Luceafărul** a iniţiat mari gesturi de atitudine, cultivînd valorile culturii naţionale, manifestînd receptivitate faţă de contemporani şi grijă pentru tinerele generaţii, cele care **re-incep literatura.** Un articol de fond scris de Virgil Teodorescu rezuma acest program : nu ploconeală la adresa faptului minor, nu infeudarea revistei ci larga deschidere a porţilor. Credincioasă valorilor sufletului naţional, **Luceafărul** a propus — cu deosebire în ultimii ani — o nouă perspectivă axiologică a tradiţiei ; înţelegînd că la temelia devenirii noastre stă acest racord productiv, încrezătoare în demnitatea valorilor proprii, **Luceafărul este o revistă cu încărcătură problematică.** Alarmantele bilanţuri privind coeficientul de tradiţie sau de inovaţie sînt de fapt pseudoprobleme, nota acid Mihai Ungheanu : o literatură, fără a-şi ignora rafinamentul mijloacelor (tocmai pentru a nu ne întoarce la realismul primitiv) nu trebuie să-şi uite mizele. De multe ori interesul pentru mijloace (ajungînd la finéţuri lingvistice) conduce la rarefierea substanţei. Or, **Luceafărul** a respins ceţurile evazionismului, ştiind că **literatura nu e doar literatură.**

Dintotdeauna, **Luceafărul** şi-a asumat un risc frumos şi necesar — spunea Nicolae Dan Fruntelată : miza pe tineri. Înţelegem deplin rolul acestei reviste doar amintindu-ne că anii de ucenicie ai multor scriitori înseamnă **şcoala Luceafărului.** „Amintirile de la **Luceafărul**" ale celor care, aflaţi la virsta formării şi afirmării, al aspiraţiilor înalte şi proiectelor comune, găseau aici găzduire, capătă confirmarea timpului : **Luceafărul** a fost şi este o revistă cu personalitate, crescînd personalităţi.

Luceafărul rămine o revistă efervescentă, adăpînd cu lumina ce încarcă sufletele atîtea serii de cititori. În memoria vie a arhivelor, cuvintele însămînţate în carnea albă a paginii de revistă germinează în noi.

Luceafărul rămîne „luceafăr de ziuă" (M. Beniuc) nu doar în amintirile tinerilor de atunci ci pentru toţi tinerii (indiferent de virstă !)...

Luceafărul este deci o revistă iubită (ori dimpotrivă), dar oricum obligîndu-te la a-i recunoaşte valoarea, căutată şi citită cu nerăbdarea de simbătă (sau, mă rog, cînd ajunge prin alte colţuri de ţară). Şi o ultimă precizare : dacă vreodată voi însemna ceva pentru cultura română, rog frumos pe viitorii scormonitori în arhive să reţină că (şi) numele meu e legat de o prestigioasă revistă : LUCEAFĂRUL.

Adrian Dinu Rachieru

„Literatura este chemată să reliefeze convingător noua condiţie umană din societatea noastră, idealurile, frămîntările şi aspiraţiile omului nostru nou, universul său spiritual tot mai bogat, virtuţile şi trăsăturile sale morale înaintate, să militeze pentru triumful noului, al idealurilor de dreptate şi libertate socială."

NICOLAE CEAUŞESCU

PENTRU AFIRMAREA NOII NOASTRE LITERATURI

Am în faţă un exemplar deosebit al primului număr al revistei „Luceafărul", păstrat pînă acum cu grijă de un mare iubitor al literaturii noastre. În jurul frontispiciului său sînt grupate iscăliturile unor membrii ai colegiului şi colectivului redacţional şi ale unor colaboratori, adunate cu prilejul „întîlnirii tovărăşeşti" din noaptea apariţiei acestui prim număr. E de la sine înţeles, ce noian de nostalgice amintiri mă năpădesc în această clipă. Cu acest remarcabil prilej aniversar, mă voi opri acum numai la cîteva dintre ele, personale, legate de acest nou răsărit al „Luceafărului" pe bolta noii noastre literaturi.

Mai întîi, însă, aş vrea să relev ceea ce îndeobşte este cunoscut şi verificat de timp şi anume faptul că apariţia „Luceafărului", în 1958, a însemnat **un important moment al afirmării noii noastre literaturi,** moment ce trebuie organic integrat dezvoltării generale a literaturii din acei ani, cînd, după primul Congres al scriitorilor din 1956, întreaga noastră literatură, constituită de acum într-un front unitar, intra într-o nouă fază a dezvoltării sale, în care, datorită noilor condiţii create, tindea spre o deplină împlinire a noii conştiinţe de sine. Unul dintre elementele de bază ale acestei noi situaţii îl reprezenta apariţia unui nou contingent de tineri scriitori, masiv şi valoros, care batea cu îndreptăţire şi zel sporit la poarta marilor speranţe ale consacrării literare, generaţie care, afirmîndu-se cu succes în anii '60, a ajuns astăzi la o deplină maturitate creatoare. Sesizînd şi analizînd acest important fenomen de care depindea în bună măsură viitorul noii noastre literaturi şi ajutată efectiv de partid, Uniunea scriitorilor a iniţiat în 1957 un corespunzător plan de măsuri, dintre care amintesc : pe plan organizatoric, înfiinţarea Comisiei de îndrumare a tinerilor scriitori (a cărei activitate, pe lîngă o îndrumare calificată, presupunea şi o evidenţă a tinerelor talente literare şi o grijă colegială privind condiţiile lor de muncă şi viaţă) şi pregătirea primei Conferinţe pe ţară a tinerilor scriitori (care a avut loc la începutul anului 1960) ; iar pe planul sprijinirii creaţiei lor literare, apariţia unei noi reviste, ca organ de manifestare în principal a tinerilor scriitori, precum şi lansarea unei colecţii editoriale de debut (viitoarea colecţie „Luceafărul") şi urmărirea îndeaproape a publicării tinerilor scriitori de către edituri.

Mă opresc acum numai asupra cîtorva aspecte din perioada pregătirii şi momentul apariţiei revistei, de care personal am fost legat. Ca secretar al Uniunii scriitorilor, mi-am dat seama că însăşi ideea apariţiei unei noi publicaţii literare de prestigiu şi înaltă ţinută artistică, dedicată afirmării tinerelor talente, stîrnise un mare ecou şi un nou avînt creator nu doar în rîndul acestora, ci al tuturor scriitorilor, pînă la cei în deplină maturitate creatoare şi la marii „patriarhi" de atunci ai literaturii române. Era un semn că situaţia era într-adevăr „coaptă" pentru acest nou eveniment literar şi că momentul apariţiei revistei „plutea în aer", inevitabil.

Practic, realizarea acestui deziderat a început a se concretiza în primăvara anului 1958, cînd conducerea Uniunii scriitorilor a încredinţat sarcina studierii şi întocmirii unui **anteproiect** al profilului, structurii şi orientării viitoarei publicaţii, unui mic colectiv de scriitori, în frunte, printre alţii, cu Mihu Dragomir, în mod real unul dintre cei mai entuziaşti şi competenţi, mai apropiat prieten al tinerilor scriitori. După cîteva forme succesive, anteproiectul a fost supus spre aprobare şi definitivare conducerii Uniunii scriitorilor, care l-a înaintat apoi, ca **proiect,** forurilor competente de partid. Primind foarte curînd aprobarea de principiu (iunie 1957), ni s-au cerut propuneri concrete privind organizarea redacţiei, macheta revistei, conţinutul primului număr şi, desigur, numele revistei, ceea ce a determinat intrarea pregătirilor pentru apariţia acesteia pe „ultima sută de metri". Cum între timp colectivul de pregătire închegase deja proiectul primului număr, iar nucleul viitorului colectiv redacţional îl constituia redacţia „Tînărului scriitor", rămăsese să se hotărască numele revistei şi conducerea acesteia. La propunerea secretariatului Uniunii scriitorilor, Biroul de conducere al acesteia s-a oprit, dintre trei nume luate în discuţie, asupra numelui „Luceafărul", ca cel mai potrivit pentru ceea ce intenţiona să însemne noua publicaţie şi deasemenea cel mai legat de tradiţia noastră literară. În ceea ce priveşte conducerea revistei, s-a hotărît să adoptăm un principiu nou, cel al unei conduceri colective, sub forma unui comitet de direcţie, format din membrii colegiului redacţional.

În ultimă instanţă, ne-au fost aprobate : numele revistei, „Luceafărul" ; macheta ; conţinutul primului număr ; data apariţiei, 15 iulie 1958 ; colegiul redacţional şi componenţa comitetului de direcţie, format din : Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Aurel Mihale, Dan Deşliu şi Haralamb Zincă. Director al revistei urma să fie Mihai Beniuc, iar funcţia de redactor-şef să fie îndeplinită, prin rotaţie, de către unul dintre ceilalţi membri ai comitetului de direcţie. Sorţii au hotărît, ca funcţia de redactor-şef (primul la rînd) să fie atribuită subsemnatului, lucru pentru care am cerut un timp de reflecţie, dat fiind că exact în aceeaşi perioadă primisem propunerea de a prelua o funcţie de răspundere în aparatul de stat, fără a putea renunţa la funcţia eligibilă de secretar al Uniunii scriitorilor. Cum şi pentru această nouă sarcină cerusem un răgaz de reflecţie, deoarece nu mi-ar fi rămas, practic, nici o fărîmă de timp pentru creaţie şi propunerea nu devenise încă publică, ezitarea mea de a primi funcţia de redactor-şef al noii publicaţii a devenit în mod evident de neînţeles pentru cellalţi şi o piedică neprevăzută, de moment, (caci funcţia putea fi îndeplinită oricum de alt membru al comitetului de direcţie) în calea apariţiei imediate, atît de mult dorite, a revistei.

Acum vine clipa celei mai însemnate amintiri personale, legate de apariţia primului număr al „Luceafărului". Într-una din aceste puţine zile ce ne mai rămăseseră şi în care eu încercasem fără succes „să scap" de viitoarea funcţie din aparatul de stat, m-am pomenit, spre sfîrşitul programului de lucru, în biroul meu de la Uniunea scriitorilor, cu Mihu Dragomir, căruia — ca buni amici de pe cînd lucraserăm împreună în redacţia „Vieţii româneşti" şi împreună cu un întreg grup colindaserăm ţara în lung şi lat la diverse întîlniri cu cititorii — nu i-am putut refuza dorinţa de a rămine toată după amiaza de vorbă, doar noi doi. Era deconcertat şi chiar supărat de ezitarea mea, căci, fiind în plină vară, o nouă rundă a cererii noastre pentru aprobarea unui alt redactor şef putea amina apariţia revistei pentru sezonul literar de toamnă. („Pierdem **momentul,** Aurică ! De ce nu vrei ?"... „Aş vrea, sigur c-aş vrea, dar nu pot !"... „De ce, mă, de ce ?"... „Uite, că nu pot !") Dialogul, dus un timp ca între doi surzi, pentru că eu nu puteam încă dezvălui motivul ezitării mele, a fost

însă curînd întrerupt de un gest al său, voluntar şi inspirat : a scos din servietă şi a desfăşurat pe masă, între noi doi, macheta primului număr, pe care dealtfel o cunoşteam. („Uită-te, încă o dată! Uite ce revista frumoasă va fi!"... „Ştiu, şi-mi pare rău !"... „Atunci, cum de mai poţi rezista ?")... Numai cine i-a cunoscut îndeaproape inima generoasă şi caldă şi-l poate închipui cum s-a schimbat în aceeaşi clipă. Fiinţa-i întreagă a prins a iradia o lumină copleşitoare, faţa-i maslinie i s-a destins, ochii moi şi arămii, ca mierea veche, mariţi de sticlele groase ale ochelarilor, i s-au aprins, iar buzele-i groase şi senzuale au fost cuprinse de zimbetu-i sincer, seducător. A simţit că nu mai puteam rezista entuziasmului său molipsitor, dragostei de împătimit cu totul literaturii, sublimei sale dăruiri cauzei tinerilor scriitori — şi a dat în rîs. („Cum să nu vrei tu, să facem acest pas împreună ?") Şi a şi început să răsfoiască încet filele machetei, cu ochii ţintă în ochii mei, spre chinul meu nemărturisit, oprindu-se tocmai la sfîrşit şi citindu-mi cu glas tare memorabilul lui cuvînt de la „poşta redacţiei", adresat viitorilor tineri colaboratori. Apoi a întors întreaga machetă şi a început să citească, la fel, ca o enemare peste timp şi pe deasupra spaţiului dintre noi, articolul de fond, „Prologul", pe care, de asemenea, îl cunoşteam aproape pe dinafară. L-am oprit, doar făcîndu-i semn cu mîna, fără nici un cuvînt... („Aşa-i ? m-a fixat cu ochii licărind ca mierea. Ce vrei să-ţi mai citesc ?"... „Hai, să vedem încă o dată materialele **ue direcţie!**" am îngăimat... „Aurică ! a izbucnit. Am ştiut că nu puteai să rezişti !") Şi a dat iar în rîsul lui prietenesc, pentru care îi rămîneai pentru totdeauna îndatorat... Ne-am despărţit tîrziu, mai apropiaţi ca niciodată, rămînind ca el să definitiveze „Prologul", iar eu să obţin de la Mihai Beniuc o poezie pentru prima pagină, expresie a avîntului creator ce marca acest moment şi care de altfel s-a şi numit „Avînt".

A doua zi, am acceptat, înoatorat şi condiţionat, (doar pentru primele şase luni), onoarea ce mi se făcuse ; peste cîteva zile am constituit, împreună şi cu Mihai Beniuc, colectivul de redacţie şi am intrunit colegiul redacţional şi comitetul de direcţie. Într-una din serile următoare, cînd a trebuit să dau „bun de tipar" machetei primului număr al revistei şi eram iarăşi doar noi doi, — eu şi Mihu Dragomir — l-am rugat să semneze mai întîi el, căci el fusese sufletul acestui nou început de drum, şi-abia apoi am semnat şi eu, ca prim redactor şef al „Luceafărului"... Curînd după acestea, cînd, după al doilea număr, a devenit publică numirea mea ca director general al Direcţiei generale a editurilor şi difuzării cărţii, m-am pomenit iar cu Mihu Dragomir, în biroul nostru de la mansarda vechiului sediu al Uniunii scriitorilor, încremenind o clipă, mut şi ca deobicei cu degetele mîinii stîngi la gură... („Aurică, tu ştiai de **atunci ?**"... „Da, ştiam, şi de aceea"...) A urmat o altă clipă de tăcere care, iarăşi, ne-a apropiat şi mai mult...

Dar cîte încă-n-ar fi de spus despre acest nou început de drum ? Am să amintesc încă doar două lucruri. Unul, referitor la atmosfera colegială, a spiritului de echipă ce a caracterizat stilul de muncă al colectivului de redacţie în acele luni de început, marcat cu deosebire de dragostea arătată tinerilor noştri colaboratori. Celălalt, la **momentul de acum** al literaturii tinerilor scriitori, căci am sentimentul, poate prea personal, că ne găsim din nou în faţa unui nou contingent asemănător al unor tineri scriitori la fel de talentaţi şi ale căror îndreptăţite aspiraţii de afirmare trebuiesc întîmpinate de „Luceafărul" de azi potrivit tradiţiei sale.

Aurel Mihale

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT

Adesea îmi pare rău că n-am deprins obiceiul ţinerii unui jurnal. Mi-ar fi întreţinut resursele memoriei. M-ar fi ajutat la decelarea esenţialului, într-un context al cauzalităţilor şi al interdependenţelor, pe care n-ar trebui să-l uităm niciodată. Măcar cei care l-am trăit. Ca actori sau ca spectatori, în complexul, complicatul, previzibilul şi imprevizibilul scenariu al revoluţiei. Cînd starea evenimenţială şi cea psihologică e guvernată de o dialectică a contrariilor, surprinzătoare prin însăşi evoluţia ei. Absenţa unui jurnal, regretabilă, îmi dau seama, mă împiedică să apelez la alte amănunte decît cele care mi-au punctat biografia. Nu numai mie. Anii însă îngăduie decantări, amnezii, sistematizări anamnezice, distanţări, neuitarea distilindu-şi obsesiile, fatalmente romantice, pentru că ţin de un crez. Experimentat, la virsta dăruirilor, cînd tinerii de atunci nu aveam, cei mai mulţi, nici patru decenii, dar traversam încrezători cursul spiritualităţii naţionale. Curs pe care nu peste puţin istoria avea să ni-l confirme. Nu fără inerente dificultăţi. Retrospectiv, explicabile, nu altfel decît prin incapacitatea unor factori de decizie de a observa fluxul natural al dinamicii opţionale. După un sfert de veac mă bucur să constat că fondatorii revistei, cei care cu un an înainte de apariţia primului număr, o concepeau ca tribună a tinerei generaţii, a afirmării acesteia, a cultului înaintaşilor, a deschiderii spre universal, a exigenţei, a descoperirii noilor „catarge" rezistente „valurilor", a „stelelor fără nume", fără să uite necesara prezenţă în cor a unor voci de autoritate tradiţională ca aceea a lui Perpessicius, au avut şansa de a o programa corect. Ca revistă de atitudine. Supusă probabil, tocmai din cauza asta, şi înainte şi după admiterea ei, unor succesive reacţii. Înainte (primul număr trebuia să apară în februarie 1958) pentru că (aveam să aflu peste un an, în anume particulare „interviuri") voiam, cîţiva, să promovăm, chipurile, un „curent naţionalist-mistic" în cultura română. Ca şi cum, în epocă, o atare „iniţiativă" ar fi fost posibilă!? Nu intru în amanunte (poate altădată). Important e că, după luni de aşteptări, aveam bunul de tipar. Sub patronajul, ca ultimă soluţie, salvatoare, a preşedintelui Uniunii scriitorilor, Mihai Beniuc. Trecut, în caseta tehnică, sub funcţia de director. Moment pe care Uniunea şi-a îngăduit în seara lui 14 iulie 1958 să-l cinstească printr-o masă tovărăşească la Casa scriitorilor, unde ne-am schimbat reciproc exemplare încă proaspete, cu autografe, din Luceafarul *pe care în zori, aveam să-l cumpărăm, într-un inefabil elan, la chioşcul din faţa cinematografului „Patria". Amintiri. Care, ciudat, nu-mi aduc în memorie nici fizionomii, nici prezenţe, nici replici. Doar euforia succesului. Împlinirea unui vis. Nu-mi propun să evoc, în diacronie, o pătrime de veac de la ecloziunea fenomenului numit Luceafărul. Îmi permit numai, ca la o aniversare calendaristică, nemaiştiind, ca junimiştii, cînd anume s-a constituit societatea lor, să apelez la formula „negurei veacurilor". Şi, ca atare, nemaiştiind nimic, dar ştiind totul, adică aproximativ cît ştiu toţi şi nimeni, să mă trezesc exclamînd, într-o sinceritate totală, în graiul strămoşilor : „Vivat, crescat, floreat !".*

Aurel Martin

Un sfert de veac

Urmare din pag. I

unor imnuri streine de spiritul autohton vedeau ceea ce a şi fost pînă în cele din urmă „Luceafărul", cimitirul în care erau de fapt îngropaţi impostorii.

Ne-am îngăduit de un 24 ianuarie să punem tricolorul pe manşetă şi revista s-a topit în 10 minute din chioşcurile de ziare, într-un tiraj de 34 000 de exemplare, cifră record pentru acea vreme. Ningea din belşug. Ne aflam după Congresul al IX-lea ; alte vînturi băteau.

Dar să ne veselim, revista, în care e plămădită multă sudoare şi cheltuiţi mulţi nervi, continuă să apară. E dominată de acelaşi spirit viu, polemic care nu convine unor spirite atipite şi face un post de radio să chelălăie săptămînal, că la **Luceafărul** s-a încuibat naţionalismul. Sunt aceiaşi oameni care voiau să stingă această flacără culturală şi nu au reuşit ; de data asta, nu pe posturi de **îndrumători marxişti,** ci de calomniatori ai României. Istoria are un haz trist citeodată. Dar vorba românului : „Cînii latră, caravana trece". **Luceafărul** apare biruitor în fiecare simbătă şi e proaspăt, combativ, scris cu nerv, cum îi stă bine unei reviste tinereşti.

La aniversarea unei reviste

Urmare din pag. I

cuse verde din pricina faptului că avusesem ciudăţenia să scriu o poezie despre Sarmisegetuza. Ce să mă fac şi eu, el a fost parlamentar în toate guvernele de dinainte de-a mă naşte... Dar stimate cititorule să-ţi spun şi ceva frumos : trăia cel mai frumos ţăran al literelor româneşti, Zaharia Stancu. Şi să-ţi spun o veste încă şi mai bună : trăia Dimitrie Stelaru, trăia Ştefan Roll, trăia dragul şi poate cel mai mare poet cu care am fost noi contemporani, Philippide. Pe Tudor Arghezi încă îl mai durea în cot de tinăra generaţie. Mihai Beniuc tuna şi fulgera cum astăzi încă fulgeră. Marin Preda tocmai pătase cămaşa cu „Ana Roşculeţ", iar Sadoveanu ca mai mare o rupsese de-a dreptul cu Mitrea Cocor. Maestrul Corneliu Baba căuta prin toate anticariatele cărţile ilustrate de el. Geo Bogza credea că am talent literar de m-am certat la toartă cu Ion Gheorghe şi nici unul dintre noi trei n-avea dreptate pînă la urmă. Pictorul Mihai Bandac vindea roşii la aprozar. Grigore Hagiu îmi amintea de leul din Babilon, iar Eugen Jebeleanu de o lamă de Toledo. Labiş murise tragic şi pentru mine, iar cel mai mare poet al ţării tocmai aniversa o sută de ani de dinainte de a se naşte. Ce vremuri splendide ale literaturii române ! Ce oameni dragi ! Ion Brad dăscălea de pe Carpaţi, se uita la mine ca la un ploieştean, iar Al. Andriţoiu, singurul poet de limbă latină, ne împăca în greacă. Dar Nicolae Tăutu, iubitul, cel mai scump al nostru, dar **Cireşarii** lui Constantin Chiriţă, dar **Bătălia mare de la Iazul mic** al lui Octav Pancu Iaşi şi pe deasupra măgarul de Fănuş Neagu, că-mi vine să spun plîngînd : „Un' te duci, măgarule ? — La Ierusalim, domnule, — Ce duci, măgarule ? — Isus stă pe mine, domnule !" Că mă-ntreb pînă-n ziua de azi ce-o fi vrut să spună măgarul sau măgăriţa aia de amintire sentimentală a mea.

Şi stimate cititorule, cînd te gîndeşti că eram mai tînăr şi la trup curat, cum ar zice poetul Cezar Ivănescu. El a zis-o, eu am auzit-o. Cine o aude, aălula este. La mulţi ani, revistă a împlinirilor şi a neîmplinirilor noastre !

grigore hagiu

lumina s-a-ntors în lumini

încă un efort
să gîndesc mai bine
ceea ce îmi scapă
se pierde în de dincolo de privire
în întunecime
în neștiință de sine

aici ar mai trebui să mă-ntreb
dacă paloarea vine
dinspre mine spre frunze
dinspre frunze spre mine
și ce gînduri se mai gîndesc
indeolaltă
unele pe altele
de nici durerea nu le mai poate
reține
au fost băgate pe subt pămînt
fire otgoane cabluri submarine
de o foarte mare frecvență
de o foarte mare tensiune
și iată dovada
lumina s-a-ntors
în lumini
destinul
în destine

dintr-un sertar de pe o poliță ascunsă

pe cînd mă gîndeam
la noi toți
cei mine însumi
cu de-amănuntul
m-am întors deodată atît de brusc
încît singele mi-a înroșit orizontul

mi-am mai spus
pe atunci
ține lumea în cumpănă
seară de seară
lut în tine-i destul
destule vreascuri pe-afară
vreo scînteie domoală
frecînd oasele cuvintele himerele
va să apară

dintr-un sertar
de pe o poliță ascunsă
pe cine știe ce piatră
încercîndu-i tăria
tot cade și-o să cadă din mine
gînditorul năuc de la hamangia

marius robescu

O altă limbă

Nu vreau să scriu decît în limba mea
dar parcă o altă limbă mă încearcă
o limbă a splinei o limbă a nisipului
o limbă a fructului și o limbă
a ochiului pineal

o limbă care mă mușcă din întîmplare
din greșeală așa cum și eu îmi mușc
limba mea roșie cu atît mai prețioasă
dar cînd se-ntîmplă una ca asta
n-aș vrea, înțelegeți, n-aș vrea

limba viermelui limba neîndurării precum și
limba unică pe care în toată lumea
o vorbesc
numai spinările cailor de tracțiune
dar mai ales limba dragostei
pusă de dumnezeu în gîtlej și sculptată
definitiv odată cu două trei cuvinte

rămasă astfel limbă flămîndă
căutîndu-și ursitul fără scăpare
în supa zilnică și în miezul de piine
și numai rece și rotund cunoscîndu-l
ca pe un ban de argint

atlet al nașterii omul întoarce timpul
necontenit cu vîrful spre sine
gîfîind mă uit în cetățuia dinților mei
chiar dintr-o limbă moartă
dezgrop căscînd ființe vii

tramvaiele pe pămînt și țîntarii în aer
ca și toate celelalte fără motiv
cad printre semne cerești
deasupra capului simt bolta limbii
amenințare umedă a tăcerii.

gavril matei albastru

Iubire

Mică ești și plăpîndă
Ca o stea oarecare
Ce strălucește blîndă
Reaprinsă de soare.

Te-am închis ca pe-o candelă în inima mea
Și te-aud dinlăuntru cum arzi sfîrîind
Ca pe o sămînță prăjită de stea
În visul plin de febră al unui născînd.

Moartea ta m-ar durea
Decît dispariția-mi mult mai tare.
Suferința ta e a mea
Mult mai mare.

Lumina mea

Voi lumina cu tine
Întreaga viață.
De-atîta fericire
Îmi voi iubi dușmanii.
Te voi feri de orice cădere
Și îți voi pregăti patul de naștere
Întru eternitate.
Prin mine vei trăi.
Eu voi trăi prin tine.
Voi lumina cu tine
Întreaga lumină.

Fiii

aurel-dragoș munteanu

Bătrînul cu geanta jerpelită mergea tăcut și supărat, în timp ce fiul său își amintea cît de nedrepți fuseseră totuși oamenii din sat cu el, cît de puțin înțeleseseră din ambiția și devotamentul său față de cauza bunăstării și propășirii întregii colectivități. Mofturos și plin de păcate, Șerban Lungu era în stare să-și sacrifice liniștea, numai pentru a vedea că lucrurile merg înainte și că oamenii sînt mulțumiți. Cu atît mai bine ar fi fost, desigur, dacă i s-ar fi recunoscut marea contribuție la realizarea bunăstării lor. Ion Lungu zîmbi subțire, neîndrăznind să privească la omul țanțoș de lîngă el. Se putea spune că este un mod cam egoist de a vrea binele celorlalți, o formă de voință bolnăvicioasă, care avea însă un scop de o noblețe indiscutabilă: ridicarea nivelului de conștiință al țăranului ardelean. Aici, fiul reîntors acasă începu să rîdă de-a binelea. Își îndreptă fața către tatăl său și-i spuse plin de veselie:

— Mă gîndeam cît de multe ai făcut tu pentru satul ăsta.

Bătrînul mormăi înfundat:

— Și ce găsești tu de ris în asta, măi zevzecule?...

Brutalitatea reacției îl întristă pe Ion Lungu. Se bucurase de gîndul lui generos, de faptul că putea să recunoască marea contribuție a tatălui hulit la binele satului. Ca întotdeauna, sentimentelor frumoase li se răspundea cu o răutate. Se simțea lovit, invadat de zădărnicie, de cumplita amărăciune a elanurilor călcate în picioare. Era din nou elevul plăpînd și subțire din primele clase de liceu, mirat de răutatea profesorilor care nu reușeau să-l determine să-și trădeze un coleg. Îl usturau cele două palme ale unui pedagog și vocea lui străină: ți-arăt eu ție, mă țărane, ce înseamnă cinstea!... Mă înveți tu pe mine?

Viața lui sufletească cunoștea frecvent această recesiune în adolescența pasionată a orașului ardelenesc și a satului în care trăise pînă tîrziu. De fapt, nici nu putea despărți cele două realități, într-atît fuseseră de amestecate în viața lui de pînă la douăzeci de ani. Făcuse liceul „de acasă", stînd în sat și plecînd la școală în fiecare dimineață, în camioanele „fabricanților", adică ale muncitorilor de la întreprinderile din oraș. Se întorcea după amiaza sau seara, de multe ori pe jos, zece kilometri de hîrjoneală împreună cu cei de seama lui, sau de căscat gura pe la galantare. Orașul era trăit cu aviditate și neliniște, era terenul voinței sale de a deveni cineva, de a fi ca oamenii mari ai neamului, în numele tuturor țăranilor și bătrînilor de demult, al căror urmaș se simțea în toate cutele ființei sale nelămurite. Aici n-avea voie să greșească, se găsea într-o bătălie cu lumea, cu sine însuși, cu tot ceea ce moștenise înjositor și penibil, cu prejudecățile și complexele lui de tînăr provenit de jos. Tatăl său nu era el însuși țăran, dar se confundase cu timpul în oceanul umanității lui originare, iar viața pe care o duceau semăna perfect cu a celorlalți săteni. Reperele sugerate de tatăl său rămaseseră tot buna cuviință din mosi-strămoși, opinia satului și exemplul bărbaților din vechime. Ion Lungu trăise suferința de a nu fi chiar țăran, simțise disprețul tovarășilor săi de joacă, atunci cînd i se adresau cu „Domnișorule", aruncat de sus. Era un nimeni, băiatul agentului sanitar, n-avea nici pămînt și nici boi, nici vaci, nici vie, nici casă bătrînească, nimic. Oamenii îl închideau poarta în nas lui taică-su și rideau pe la spate de fumurile lui. Vai de el... La oraș îi se spunea totuși țărani, așa credeau și ei că sînt, iar în sat deveneau niște „viniturî", oameni fără căpătîi, slujbași trăind din milă. Bătrînul Lungu a reacționat cu brutalitatea lui caracteristică la toată mizeria anilor îndelungi de serviciu la țară: Dă-i în mă-sa de proștii! Niște vite, animale împuțite! Uitase și de idealurî, de Școala Ardeleană, de părinți și de strămoși. Ar fi vrut să scape de noroaie, de animalele murdare, de oamenii pe care nu-i înțelegea, de ședințele în care era luat la rost pentru împuținarea șeptelului. Visa că fiul lui va fi ceea ce ar fi meritat el însuși după strădaniile de o viață. Ura satul și oamenii lui și n-ar fi murit împăcat, dacă n-ar fi știut că progenitura lui va fi scăpat din infernul acesta în care el trăise toată viața.

Ion Lungu fetrăia frămîntările anilor petrecuți în satul pe care nu-l mai putuse niciodată uita, care îl apărea în culori atît de minunate, atunci cînd și-l amintea de departe. Acuma se afla aici, mergea pe drumul murdar, pe lîngă casele vechi, cu ogrăzi neîngrijite și cu femeile bătrîne birfind pe la porți, întrebîndu-se una pe alta cine trece pe stradă, al cui este și ce caută pe acasă. Miracolul se spulberase, și cu toate acestea știa că plasa de minciună fermecată va începe să se alcătuiască din nou, imediat ce va ieși dintre dealurile sale. Părea un adevărat blestem, cum era și sentimentul care-l lega de bătrînul arțăgos și rău de alături, dragostea lui de fiu rătăcitor. Îl privi din nou, dintr-o parte... Avea pasul mîndru, de om conștient de importanța sa, de realizările unei vieți cinstite!...

Șerban Lungu era foarte iritat de comportarea fiului său. Avea gesturi de om nescrios, se bălăcea la fîntînă și părea chiar să-l ia peste picior, deși muncise atîta pentru el, sacrificase totul, de la moartea maică-si trăise numai pentru a-l crește și a-l da la învățătură, nici nu se recăsătorise, iar acuma... asta era răsplata... rîsul batjocoritor... privitul cu coada ochiului... Să mai trăiești pentru copii... să mai aștepți răsplata suferințelor și a sacrificiilor tale...

Bătrînul Lungu trase cu putere aerul în piept și-și bulbucă ochii, stringînd și mai tare gentuța la piept. Praful drumului deveni înecăcios, era cald, curțile arătau pustii, numai într-o parte, în fața primăriei, se vedeau doi-trei oameni care se agitau fără treabă. Agentul sanitar se simțea singur, părăsit de toți, chiar și de propriul său fiu, nimănui nu-i păsa de el, de gîndurile și de suferința lui... Cine știuse de cartofii fierți pe care-i mîncase el cînd îl dăduse pe Ion la școală?... Cine cunoscuse spaima lui, pe vremea **lămuririlor**, că băiatul va fi dat afară de la facultate, dacă nu se înființează mai repede colectivă în Lunca Șarului?... Îl înjurau pentru înverșunarea lui, pentru țipetele și amenințările cu care îi intimidase pe unii, dar nimeni nu se gîndise de ce o face!... Îl credeau atît de prost? Unul l-a scuipat, cînd i-a intrat în curte, și răbdase totul... Iar acuma?... Ce se întîmpla acuma?...

Cum se obișnuiseră oamenii! Doar că deveniseră mai veseli, aveau inima ușoară, toți aveau expresia lui „paștele mă-sii de viață, s-o trăim pînă la fund, băga-o-aș"... În toate era o anumită grabă neglijentă, nici de el nu mai aveau habar, din cînd în cînd își hlizeau ochii, părînd a-i spune: „mai încet, domnu agent, mai încet, ce naiba, ce vă grăbiți așa?!...". Uitaseră de el, ca și Ionică al lui, fiul cel drag, mîndria și bucuria... Uite la el! Uite! Niciodată nu-i păsase de tacă-său, nu se gîndise că...

— Așa ai făcut tu întotdeauna!... Așa ai fost! Ți s-a părut că ești domn prea mare. Te-am dat la școli, te-am învățat...

Ion Lungu nu înțelegea nimic. Fusese cuprins de o adevărată admirație față de conduita bătrînului, îi trecuseră prin fața ochilor, într-o clipă, anii de sacrificiu, deceniile de muncă în sat, în condițiile dificile de după război, cu privațiunile și asprimea vremurilor de început ale unei lumi noi, atît de ciudată față de obiceiurile de pînă atunci. Bătrînul stătuse acolo și făcuse tot ceea ce putuse, încercase să salveze ceva din structura vechiului sat ardelean, cu reperele sale de civilizație luminată, cu instituții bine ancorate în sufletul oamenilor. În fond, cu toate păcatele lui, omul era tatăl său, și nimeni nu știa mai bine decît el cît se frămîntase și cît îi erau de străine unele din lucrurile cu care fusese nevoit să lupte pentru a supraviețui în ierarhia comunei. Plînsese ca un copil cînd trebuiseră să omoare cai, le dăduse drumul pe hotar și-i alergase cu țepușa, pentru a-i scăpa de abator... Se îmbătase crunt în seara aceea, îl aduseseră oamenii pe brațe acasă și-și lăsase geanta pe drum, a doua zi cineva i-o trimisese la primărie, goală, iar hîrtiile zburaseră prin sat vreo cîteva zile, pe toate străduțele, se bălăgau vacile pe tot felul de tabele și rezoluții ale „Sfatului Popular". Primise un vot de blam pentru întîmplarea asta, își plătise cinstit convingerea lui că satul nu poate trăi fără casele și animalele lui, fără oamenii și grădinile sale, așa cum fuseseră din bătrîni. **Pe cine supără căluții mei?** se întreba el, cu ochii spălăciți, de bețiv, și cu glasul plîngăreț. **Cui or fi făcînd vreun rău? Ce au cu ei, băsu-i-ar dumnezeu să-i bată de criminali?...**

Vorbele ajunseseră și ele unde trebuia și a ieșit cu mare tămbălău, cu anchetă în biroul președintelui de Sfat Popular, cum i se spunea pe atunci. Venise un activist de la raion și-l întreba într-una: **La cine v-ați referit tovarășul Lungu, atunci cînd ați invocat puterea unei presupuse divinități? Pe cine voiați dumneavoastră să pedepsiți pentru că nu a ținut cont de prejudecățile dumneavoastră perimate?** Omul era negricios și cu ochii mici, îl privea țintă, avînd certitudinea unei puteri mult mai reale decît toți dumnezeii pe care îi chema Lungu în ajutor. După vreo trei zile de discuții, l-a speriat atît de tare pe agentul sanitar, făcînd aluzii la măsuri și la faptul că statul nostru știe să aibă grijă de cei care se pun de-a curmezișul, încît Lungu a ținut la Căminul Cultural o conferință agro-zootehnică despre avantajele mecanizării extensive a lucrărilor agricole și despre inutilitatea animalelor în gospodăria țărănească. Oamenii sculpau tot timpul și ascultau gînditori, cu un zîmbet răutăcit pe fața lor naivă, se scărpinau în barbă și mormăiau cuvinte neînțelese. Tatăl lui nădușea pe scenă, la masa cu față roșie, de pînză veche, bolborosind propoziții fără șir, cu ochii deschiși de spaimă și cu gesturi de om nepriceput. Ce-are s face că fusese totuși las, pînă la urmă, ce însemnă căderea lui în fața presiunilor la care îl supuseseră mai micii și mai marii raionului?!... De ce nu protestaseră înșiși oamenii aceia care ajunseseră să-l disprețuiască, de ce nu știuseră ei mai bine ce trebuie să facă cineva, în loc să blesteme și să se îmbete, cum se petrecuse cu tatăl său? Cine este atît de grozav încît să poată judeca?... Unde se aflaseră eroii și poeții care au plîns apoi moartea cailor și ruina gospodăriei țărănești tradiționale? Tatăl lui știuse, uite, omul acesta ciudat și prăpăstios de alături, cu mutra lui de caraghios și cu micimea lui de suflet, ei plînsese lacrimile adevărate ale suferinței celei mai adevărate, așa era, și asta nu i-o va scoate nimeni din suflet, niciodată...

Tînărul se uita cu admirație la tatăl său, la bătrînul lui, care păsea în țărina murdară a străzii, cu gentuța sub braț, fără să-i învrednicească măcar cu o scrutătură dintr-o parte, cu atenția aceea politicoasă a omului care te însoțește pe un drum:

— Doamne, tată, ciudată fire mai ai și tu... spuse el, după un timp, cu un zîmbet larg. Merge omul cu tine și nu știe de loc ce ai de gînd, cum să se poarte și ce să facă pentru ca să-ți intre în voie. Eu ce ți-am făcut? Vin de la București să te văd și să stau cu tine, iar tu mă iei în tărbacă..

Bătrînul nu-i răspunse. Avea o privire fermă, cu ochii micșorați, ca de pisică. Pleoapele strînse îi dădeau o înfățișare de mare severitate, părea însăși imaginea dreptății necruțătoare. Greu mai puteai în asemenea clipe să comunici cu el, dar băiatul părea că nu bagă de seamă și încerca să-și croiască drum la inima sa. Obstinația tatălui se manifesta acum prin tăcere în timp ce fiul căuta să-l înmoaie prin vorbe:

— Hai, tată, zău așa!... De ce nu vrei măcar o dată să-mi arăți că poți fi rezonabil? Îți lei din nou figura ta demonică și-i dai înainte cu răul. Credeam că vîrsta te-a înțelepțit și că depărtarea de mine te-a făcut să-ți aduci aminte că sînt fiul tău și că îmi porți, totuși, cea mai caldă dragoste paternă. De ce lași sentimentele de moment să-ți domine sufletul? Am să plec peste cîteva zile și are să-ți pară rău un an întreg că n-am petrecut cum se cuvine concediul meu. Ai să vezi!...

Mușul izbucni, cu voce înfundată:

— Mincinosule... mincinosule ce ești...

Continuă apoi, mimîndu-l, cu voce batjocoritoare, subțiratecă și vag lingușitoare, părînd a sugera adevărata fire a băiatului său:

— ...Ai venit la mine, băiatul tatii, n-ai mai putut... da, da... sigur că da... și ață la dascălul ăla împuțit... că el te-a crescut... el ți-a dat să mănînci și să bei... dragă, domnule... ooo, domnul învățător Petrescu... nu mai poți... ți-e rușine cu taică-tău... singe din singele tău și carne din carnea ta... sigur că da... domnul învățător, vedeți dumneavoastră... se putea?... ață te-ai dus... nu te-a mai văzut nimeni... și ți-am spus că aș vrea să stau cu tine... tată, vreau să te cinstesc, îmi spui... ce, eu am nevoie de cinstea ta?... eu te îngrop în bani, dacă vrei să știi, mă!... am atîta cît să mai cresc trei ca tine, mă... n-am nevoie de nimic de la tine... și nu mai ești copilul meu... să nu vii nici la înmormîntarea mea... am să las cu limbă de moarte... că n-am avut pe nimeni... niciodată... credeam că băiatul meu... pe care l-am crescut... nici un dușman n-ar fi... ce, e mai deștept învățătorul ăla?... te prostește el cu vorbăria lui... da eu am fost cinstit, mă... pe mine niciodată... și nimeni nu poate spune...

O imensă rușine îl copleși pe tînărul de alături. Bătrînul lui avea dreptate, ardea întotdeauna de nerăbdare să-l întîlnească pe învățător și se grăbea să-l viziteze și să zăbovească în compania lui, de multe ori toată noaptea, de parcă ar fi fost motivul principal de interes pe care-l avea în Lunca Șarului. Un devotament de natură cu totul specială îl lega încă de fostul său dascăl, gîndul că îi dăduse primul impuls spre o altă formă de viață decît trăiseră părinții și părinții părinților lui, faptul că îl luase întotdeauna în serios, încă de cînd era doar un copil, toate amintirile sedimentate în sufletul său îl atașau încă atît de mult de învățătorul Petrescu, încît nu se putea împiedica să-i dea dreptate tatălui său, atunci cînd acesta îi imputa un mai mare atașament față de Petrescu decît față de propria sa familie. Cu toate acestea, tatăl său era nedrept și rău, atunci cînd transforma sentimentele sale într-o cauză de disoluție familială, presupunînd că erodează trainicele fidelități ale tînărului Lungu față de ai săi. Cum de putea fi atît de orb? Cum de se lăsa purtat de atîta ură fără sens? Un val de căldură i se urcase băiatului în gît și amenința să-l sufoce cu o deznădejde fără nume. Era atît de simplu să-l explice, ar fi putut să înțeleagă atît de ușor...

— Tată, tată, zău așa!... Chiar nu-ți dai' seama cît de tare greșești? Ce-ai cu bietul om, ce ți-a făcut?... E și el acolo un părinte necăjit, i-a fugit copilul de acasă și tu nu-l ierți, de loc. Să te fi văzut în locul lui!...

Își dădu seama chiar în clipa aceea că uza de un procedeu nedemn și se înroși pînă în vîrful urechilor. Amesteca tragedia de părinte a lui Petrescu în discuția lor, pentru a cîștiga compasiunea bătrînului Lungu, și-i atrăgea atenția că de fapt învățătorul păție ceea ce el se temea că i se întîmplă lui. Îi dădea în fond o imensă satisfacție agentului sanitar, ceea ce bătrînul nici nu ezită să folosească, în felul său:

— Bine i-a făcut, mă, bine i-a făcut! E un băiat deștept Ghițucă și știe că dascălul l-ar fi dus la groapă cu pretențiile lui. Știe el unde 'i-e bine, ha, ha, ha, i-a arătat mușneagului curul, cum merită, ce crezi?!

Ion Lungu simți că este neputincios în fața dezlănțuirii de ură a tatălui său. Dădu odată din mînă a lehamite, încercînd un vag răspuns:

— Cum poți, doamne, să te bucuri de așa ceva, cum poți?...

— Da ce, îi aruncă tatăl lui în față, el nu se bucură de răul meu și nu mă lasă să trăiesc? Nu mai încape de mine de parcă i-aș fi luat averea și l-aș fi lăsat pe drumuri, de parcă i-aș fi dat foc la casă și l-aș fi ținut în ploaie cu copiii...

— Ce ploaie, tată, ce copii? Ce tot îndrugi acolo fără rost?

★

— Hei, meștere, vino și la noi!...

Vocea poruncitoare a tînărului era subliniată de gestul scurt al mîinii drepte, ridicată ușor deasupra capului, o mișcare autoritară, ca și cum s-ar fi așteptat să imprime în felul acesta, tuturor, numai ceea ce voia el, transformîndu-i pe ceilalți în niște automate. Privea sever de după niște ochelari cu ramă neagră, mare, și lentile groase, care-i transformau privirea fixă într-un fel de reflector halucinant. Era greu să-l uiți, dacă apucai să-l vezi într-un moment de concentrare intensă, cînd se așeza parcă asupra lucrurilor și oamenilor, ca un hipnotizor. Sub hainele îngrijite se ghicea o robustețe ieșită din comun, umerii îi erau ușor aplecați, dînd impresia în acest fel că are brațele mai lungi decît normal, ca niște cîngi, cu palmele mari și muncite, contrastînd destul de tare cu aerul de orășean dezabuzat și trăit prin cafenele, care emana din toată conduita sa. Împreună cu părul negru, foarte des, și cu pielea, de asemenea, întunecată, avînd porii mari, congestionați, totul îți sugera o gorilă stilată, îmbrăcată într-un sacou de stofă groasă, de lînă, țesută cu firul mare, la care pusese cravată mov, destul de potrivită cu nuanța maronie a hainei. De sub masă îi ieșeau ghetele fine, englezești, din cine știe ce import clandestin, peste care cădeau pantalonii gris, evazați ușor, cu un pas în urma model.

Comandară coniacuri și cafele, mai erau doi inși la masă, precum și o fată din Corul „Madrigal", reticentă și tăcută, nu scoase aproape nici o vorbă și se vedea cît de colo că îi este teamă și că acceptase să-i însoțească numai dintr-un interes, cine știe ce voia ea să facă la televiziune sau poate să-l convingă pe unul din ei să-i pună o pilă undeva. Băiatul învățătorului Petrescu emana o mare siguranță de sine, arăta cu mult mai în vîrstă, nimeni n-ar fi spus că nu împlinise nici douăzeci de ani și că fugise din liceu abia cu un an înainte, cu puțin înainte de majorat. Mai mult tăcea decît participa la discuțiile celorlalți, era în fond avid de a cunoaște din preocupările lor, dar își masca dorința de a învăța după ureche, printr-un aer absent și superior. Era ușor de remarcat că nu-l interesa de loc fata elegantă de alături, nu-l aruncase aproape nici o privire și nici nu o întrebase ce vrea, o inclusese în comanda de la masa lor, ca pe un lucru știut dinainte, ca și cum n-ar fi avut voință proprie, ci era un atribut al vreunuia dintre colegii săi. Gigi, cum îi spuneau ceilalți, era foarte puțin politicos cu mulțimea de fete de la televiziune, era vestit pentru duritatea cu care își trata colegele, deși poziția sa foarte umilă în studiouri și nici raporturile umane care se stabileau în instituția aceea mumut nu justificau ieșirile sale supărătoare. Ele contrastau cu obediența lui strictă față de șefi în ceea ce privește raporturile de muncă, era gata să stea lîngă camera de luat vederi de dimineața pînă seara, să îndeplinească orice comandă, să rabde de foame și să nu doarmă cît trebuie, îndeplinind o sarcină cît de mărunță. Avea o conștiință ieșită din comun a ierarhiilor adeseori fluide din asemenea urlașe combinate, cu compartimente imprecis delimitate, ceea ce îl făcuse de multe ori să iasă din comun și să atragă atenția binevoitoare a te miri cărui șef. De altfel, supușenia nu era grețoasă și lingușitoare, în cazul său, cît mai mult un fel de asigurare fermă că este gata la orice i se poruncește.

(Fragmente din romanul „Singurătate vie")

În spiritul «Luceafărului»

Am debutat în revista „Luceafărul", cu un poem, acum un sfert de veac; de atunci și pînă astăzi am fost, rînd pe rînd, cititorul ei entuziasmat pînă prin anii șaizeci, observatorul dezamăgit să constate că revista „tinerilor scriitori" n-a făcut nimic (ba dimpotrivă) pentru impunerea promoției Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, „colaboratorul" purtînd interminabile discuții cu un redactor de poezie și neajungînd la nici un rezultat, admiratorul dinamicei perioade Eugen Barbu, obstaculat de a deveni colaborator de către secretarul general de redacție de atunci, și apoi colaboratorul mefient al perioadei Virgil Teodorescu (care a făcut o revistă excelentă în multe privințe), redactor odată cu venirea la conducere a echipei Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Teodor Balș, redactor și bun prieten al celor trei enumerați mai sus, și, ca bun prieten, „primul adversar din interior al conducerii", sancționat „pe linie de serviciu", certat cu toată lumea (și simțindu-mă în elementul meu), reîmpăcindu-mă cu unii și certîndu-mă cu alții, făcînd greșala să-mi „ador" „șeful" actual, Nicolae Dan Fruntelată (dar nici asta nu va ține mult), hotărît să-mi închei cariera de luceferist cu imaginea unui **tempo felice** (și deci nedispus să mai continui să „asimilez" încă un „șef" după Nicolae Dan Fruntelată), încerc acum să cred că pot, desprins de enclava experiențială, emite două-trei enunțuri de bun-simț...

În sfertul de veac scurs de la apariția ei și pînă astăzi, revista „Luceafărul" a fost cea mai importantă revistă de poezie românească... Pentru aceasta trebuie să le mulțumim celor care ne-au precedat, Mihu Dragomir și Teodor Balș, Eugen Barbu și Ion Gheorghe, Grigore Hagiu și Cezar Baltag, Nichita Stănescu și Adrian Păunescu, Virgil Teodorescu și Nicolae Dragoș, și, bineînțeles, Mihai Ungheanu, marele „pasional", de poezie, probabil singurul critic român în viață pe care încă îl mai emoționează poezia...

Dincolo de micile mizerii ale vieții literare, azi trebuie să ne umplem de iubire pentru ei și să le mulțumim cu ultima puritate din noi, căci au slujit o mare artă și ne-au redat-o pură...

Trebuie și mai adînc să-i mulțumim apoi iertătorului **Nicolae Labiș**, întemeietorul tragic al generației noastre, veghecat de neîntreruptul fulger eminescian...

În așteptarea eonului fericit care poate porni un nou **Luceafăr, am început** lucrarea noastră publică, Cenaclul „Numele poetului", același nume, Nicolae Labiș... Nu ne gîndim o clipă să ascundem faptul că lucrarea noastră se vrea „luciferică", și nu trebuie să fim chiar întristați de moarte dacă un tînăr va veni „plutind în adevăr" și dindu-ne ca pe un nimica deoparte... se poate și așa, deși noi sîntem învățați de-acela, Unul, că fi-vom cu blîndețe primiți ca un vin sfînt și-o albă pîine...

„Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor române...".

Cezar Ivănescu

Greșeli de mînă, greșeli de tipar (II)

Greșelile de tipar își au istoria, pitorescul și fantezia lor. (De fapt, pe timpuri cînd lucram mai aproape de „bătutul în plumb" al slovei gîndite, o erată era rectificată elegant în termenii: „dintr-o fantezie tipografică în loc de... se va citi..." etc.

Greșeli plumbuite și distribuite în tiraj mai mic precum „ceferiștii francezi" sau de altă natție ori „Cu baronul prin București" în loc de „Cu bastonul prin București" (titlul unui volum de publicistică al lui Arghezi), și altele, grămezi pe care nu le mai pomenesc de frică să nu fie culese corect, amuză, duc la mustrări mărunte ori la surpriza de ne-suplimentare la prima de Anul Nou și ele pot fi calificate într-adevăr drept „fantezii tipografice". Nea Gelu Stoicescu, corectorul nostru șef, fost strălucit ofițer de carieră, blînd și înțelegător acum (bine totuși că i-am scăpat din porunci pe vremea cînd mic și pipernicit eram la Colegiul Militar din Curtea de Argeș și cînd la fiecare apăsat pas de front ori de defilare îmi cădea capela din cap, nefiind pe măsură) nea Gelu deci, ajuns acum comandant peste paragrafe, puncte și virgule nedisciplinate, ori chiar rebele — are acasă dosare întregi pline de ziare și reviste împestrițate de bilbîieli și năstrușnicii publicistice cu care ar putea umple pagini întregi de almanah sau ahuri (adică almanahuri, cum ar veni). Nu știu de ce nu le dă în stambă, poate că le iubește intim, așa cum îți iubești copiii, deși nu cred că toate aceste scăpări i-au trecut nemustrate pe sub ochii albaștri și îngustați sever cînd citește spalturile sau albele, ori pe lîngă cele trei sau patru feluri de creioane colorate diferite pe care le folosește. Ele aparțin desigur și altora dar el (dînsul) poate că iubește și „făcăturile" altora care nu rareori i-au făcut zile și nopți piezișe, curmezișe, însă, cine știe, nea Gelu o fi tertînd „greșelile greșiților" săi. Îl privește. Și o spun așa fără răceală și distanțare (mi-e teamă, am de pe acum o spaimă afectuoasă de ziua cînd nea Gelu o să se pensioneze și n-o să mai greșim și noi, personal, adică fără ca omenească noastră cădere și eroare să fie calandrată și legată de literă și cuvînt cu tiraj mare sau mic).

Dar trebuie nițel să vorbesc și despre mine. Pe mine unul, pe mine personal (exprimările sînt ușor pleonastice dar ele au intrat în vorbirea curentă și lingviștii — mi se pare, le numesc cuvinte de întărire, de susținere) deci pe mine unul nu m-au chinuit cine știe ce greșelile de tipar. Am avut și am în fața lor o resemnare leneșă și luminoasă. Pe vremea cînd, după ce terminasem facultatea, am fost încadrat la Gazeta literară (Ana Ipătescu nr. 15) lucram la secretariatul tehnic. Aici mă ocupam de mai multe lucruri. Mai întîi la zincografie unde trebuia să pun în plicuri chipurile „zincate" ale scriitorilor colaboratori ai revistei cu nume, prenume și vîrstă. Predecesorul meu — fratele unui poet cunoscut, acum răposat, lăsase o harabaură greu de închipuit și descris. Dar tot el m-a acuzat că, preluîndu-i funcția, i-aș fi preluat (cuvîntul dur a fost furat) dintr-un sertar o (una) furculiță, un cuțit, un ou și două roșii. Fapt pe care l-am dezmințit pe loc, verbal și credibil, atunci, și-l dezmint și acum în scris după atîția ani (din 1958) motivîndu-mi scrisul prin faptul că eu nu mănînc nici la mese festive în redacție, cel mult îmi scapă un pahar, două, trei, opintit, restul cu continuare în oraș. Am fost crezut atunci și nu văd de ce n-aș fi crezut nici acum. Așa, deci el îmi lăsase o harabaură în dulapul cu zincuri și plicuri pe care eu, harnic, am sporit-o imediat. La întreprinderea asta făcută rapid, vijelios și vinjos mă ajuta și faptul că eu, proaspăt venit în lumea mare a literaților nu puteam desluși după zinc, sau chiar după fotografie (mai erau și poze însoțitoare) care e nasul, ochiul, fruntea fiecăruia. Așa că le puneam, le sortam după alfabet în plicuri pe care scriam cîteț numele.

La reproșurile întemeiate ale șefilor direcți le răspundeam printr-un scîncet. Norocul meu că redactorul șef — Paul Georgescu, om de tăioasă și generoasă inteligență, căruia mulți îi datorăm multe, dar le cam tăcem, deci acest redactor-șef a zis rîzînd într-un picior: „alte măști, aceeași piesă"... Și m-a trecut pe alt post: de corector propriu-zis (cum zicea Marin Preda în Risipitorii — dar că acolo era vorba despre un contabil) și apoi de corector-urmăritor, un fel de rață-vopsită, termenul era și mai dur, mai peiorativ, mai prăzuliu decît acesta (G. Dimitrianu, corector și el atunci îl știe) și mi-l adresau atunci atît nea I.M. șeful corecturii cît și linotiptiștii peste umărul cărora urmăream bătaia exactă a textelor, de fapt a corectării greșelilor din spalturi.

Nicolae Velea

A fi „critic — redactor“

neputîndu-mă lăuda precum alții că posed un „jurnal secret“, în care să fi notat, în detaliu și cu acea de mulți exaltată cruzime a adevărului nud, întîmplările văzute (și auzite) în timpul celor aproape cincisprezece ani de cînd viețuiesc în redacția „Luceafărului“, mă consolez totuși la gîndul că propria mea memorie va fi înregistrat cu suficientă fidelitate îndeajuns de multe lucruri susceptibile a da conținut unor eventuale amintiri demne de oarecare interes, axate pe aceeași temă. De altminteri, țin să precizez că din punctul meu de vedere „genul“ amintirilor ca document de istorie literară, în măsură a propune o imagine sintetică și o perspectivă evalutivă coerentă, cît de cît obiectivă, a unui fenomen de ansamblu, istoricește determinat, își relevă în chip neîndoielnic superioritatea, în raport cu „genul“ jurnalelor. Menționînd că nu intră în discuție valoarea literară absolută (chestiune de talent, firește), risc chiar comparația sugerată, să spunem, de însemnările zilnice ale lui Maiorescu, de o parte, și amintirile lui G. Panu, Iacob Negruzzi și Slavici, de altă parte, conchizînd prin ideea că pentru cunoașterea și definirea monografică a fenomenului junimist și a marilor săi exponenți, acestea din urmă se dovedesc mult mai generoase în date și sugestii, cîci, oricum le-am privi, ele se înscriu deschis în perspectiva istoriei literare. Toate acestea nu vor, desigur, să așeze între paranteze individualitatea celui care „produce“ amintirile, memoriile, în sensul că „genul“ ar respinge, **de plano**, ideea de confesiune și mărturisire autobiografică. Numai că un asemenea impuls se circumscrie (sau ar trebui să se întîmple astfel) ariei aparținînd, așa-zicînd, eului intelectual, angrenat în efortul de relevare a adevăratelor raporturi dintre biografia intelectuală a memorialistului și complexa biografie a fenomenului căruia acesta îi aparține. Mi-am îngăduit asemenea fugare „glosse“, gîndindu-mă cu lucidă emoție că de mă voi decide într-o bună zi să dau la iveală propria-mi **Amintire de la „Luceafărul“**, va trebui să meditez cu toată gravitatea la o atare „regulă a jocului“ și că numita biografie a eului meu intelectual va trebui, vrînd-nevrînd, să fie însăși axa epică a rememorărilor. Va trebui, cu alte cuvinte, să „mă povestesc“ pe mine însumi dintr-o asemenea perspectivă contextuală, important fiind să-mi fac cunoscut, din capul locului, elementul definitoriu vizînd condiția mea de **critic-redactor** la revista „Luceafărul“. Limitîndu-mă doar la acest aspect, în prezentele note aș porni de la mărturisirea că atributul de **critic-redactor** la o publicație literară, pentru cel în cauză, implică avataruri aflate la limita insurmontabilului. Totul se cuvine a fi pus pe seama cvasiunanim răspînditei credințe că prin însăși natura profesiunii sale (în situația fericită că unei asemenea profesiuni i se recunoaște statutul !), criticul este un „personaj“ (și nu o persoană !) prin definiție... suspect. În chip straniu, în fața unei asemenea stări de spirit aproape generalizate, „personajul“ în cauză, definitiv eliberat de iluzia că faptele s-ar mai putea schimba în bine (lecția istoriei literare constituie pentru el un obsedant memento), nu-i rămîne alt mijloc de apărare decît retragerea umil-orgolioasă în propria-i singurătate. Dar, sincer și omenește vorbind, să admitem că un atare gest reflex are, tot mai mult, dacă nu neapărat caracterul unei adevărate himere, cel puțin caracterul unui ideal greu tangibil, presiunea concertată a structurilor vieții literare moderne, dominată de spirit „colectivist“, este neîndurătoare și, practic, nelimitată. Or, nu este greu de închipuit ce se întîmplă în imprejurarea că „personajul“ numit critic, grație unui anume (fericit ori nefericit ?) accident biografic, beneficiază și de calitatea de redactor la o anumită revistă literară. Într-o direcție, statutul său de personaj suspect este împins pe culmile superlativului (căci, nu-i așa, avînd piinea și cuțitul, pasă-mi-te, diabolicul individ poate totul, nimic nu-i stă în cale, face și desface, taie și spînzură !). Într-altă direcție, șansa de-a se refugia în propria-i singurătate i se reduce la minimum.

Pe scurt, aceasta este dilema existențială sub auspiciile căreia s-a petrecut și se petrece biografia mea de **critic-redactor** la revista „Luceafărul“, începînd chiar cu acea fast-nefastă zi din vara anului 1979, cînd nelimitata generozitate a lui Ștefan Bănulescu, Cezar Baltag, Fănuș Neagu și Constantin Țoiu a decis să mă arunc în superba groapă cu lei care este redacția minunatei și dramaticei noastre reviste. Făcînd acest pas, în cunoștință de cauză, unicul sprijin mi-a fost pariul pe care l-am făcut cu mine însumi de la bun început : anume, umil și orgolios, să lupt cu mine însumi, ceas de ceas, zi de zi, pentru a-mi ocroti biata singurătate și, în același timp, pentru a fi un slujbaș conștiincios și corect al redacției ba, cînd a fost și este nevoie, chiar un om de echipă. Vorbe și iar vorbe, vor zice mulți. Treaba lor ! Eu știu mai bine, și o declar deschis, care este adevărul, căci mă urmăresc precum adevăratele fantome în orice clipă atît „lista“ pierderilor (foarte clară, perfect contabilizată !) cît și „lista“ cîștigurilor (vai, atît de incertă, atît de voalată !), rezultate, ambele, din aproape sisifica luptă cu mine însumi, pricinuită de condiția mea de critic redactor la „Luceafărul“.

A fi **critic-redactor** la revista „Luceafărul“ e o chestiune de destin asumat, așa încît, a vorbi de cîștiguri și pierderi personale, este de-a dreptul un nonsens.

Nicolae Ciobanu

Nouă din douăzeci și cinci

dintre cei douăzeci și cinci de ani ai „Luceafărului“ nouă sînt și ai mei. Un frison de virstă mă străbate, deodată cu banalul, pateticul, demodatul sentiment al trecerii timpului. La „Luceafărul“ am dobîndit clasica bună dispoziție contrafăcută a celui „sărit“ de patruzeci, dar, nu-i așa, aflat la o distanță convenabilă de cincizeci.

Am dat nouă ani din viață. Dar ce-am obținut în schimbul lor ?

Cel mai important cîștig a fost o modificare a felului de înțelegere al meseriei. Aflîndu-mă, aproape zi de zi, în preajma unor maeștri, autoîncrederea-mi de diletant, alimentată de jalnica idee că scrierea literaturii este o problemă de aplomb, de bune intenții și de oarecare informație culturală, s-a stins. O redacție, mai ales una literară, este un organism viu. Între membrii ei circulă curenți imposibil de detectat în totalitatea lor. Unii pierd și alții cîștigă ? Uitîndu-mă în jurul meu, la „Luceafărul“, aș înclina să afirm că toți au cîștigat, din moment ce textele pe care le-au publicat au fost de înalt nivel. O să mi se spună, poate, că literatura se face acasă, în singurătate, că munca redacțională este ceva epidermic. Eu susțin, dimpotrivă, că o redacție poate fi un catalizator. Pentru mine, cel puțin, „Luceafărul“ așa ceva a fost. Cele mai izbutite texte ale mele le datorez și atmosferei de înaltă profesionalitate întreținută de colegii de redacție. Iată de ce am toate motivele să le mulțumesc că există.

Am îndreptățiri să fiu recunoscător redacției „Luceafărul“ și dintr-un motiv mai special, a cărui detaliere mi se pare deasemenea potrivită. Iată despre ce este vorba.

Foarte ușor, în conștiința celui care reușește să publice un număr oarecare de cărți și de articole poate să se întepenească ideea nenorocită că el este grozav, că este nemaipomenit, că asemenea lui sînt doar puțini, că, practic, a devenit un aristocrat al literaturii. Consecințele sînt lesne de dedus. Simțul realității i se alterează, în loc să se preocupe, pe cît de intens este în stare, de literatură, respectivul începe să actioneze energic, spre a-și consolida poziția de „senior“. În astfel de cazuri se întîmplă precum într-o parabolă imaginată de un eseist român dintre cele două războaie : după ce a intrat în compartimentul de tren, călătorul uită pe loc că a stat pe culoar, devenind, brusc, obsedat de păstrarea și savurarea locului obținut. „Luceafărul“ nu a aplicat „morala comportimentului“ și, cu plăcere o spun, nicodată nu m-am simțit membru al unei redacții închise în care publică doar „aleșii“. N-am să spun că totdeauna s-au publicat texte extraordinar de bune dar circulația intensă de colaboratori, cei mai mulți tineri, mi-a făcut bine, m-a menținut în favorabila stare a celui care, liber de obsesia păstrării unui loc într-o ierarhie, simte plăcerea și energia de a se gîndi la proiectele sale literare și de a trece apoi la înfăptuirea acestora.

Iată două motive pentru care îi urez „Luceafărului“ să apară încă mulți ani de aici înainte.

Voicu Bugariu

La steaua care-a răsărit...

acum, cînd **Luceafărul** (seria nouă) a împlinit un pătrar de veac de activitate, o **bibliografie** a publicației ar fi oglinda cea mai fidelă în care s-ar reflecta rolul jucat de această revistă în contextul presei culturale românești din perioada postbelică.

O **bibliografie** deci s-ar impune acum, după douăzeci și cinci de ani de apariție, pentru ca analiza să stea numai și numai în cumpănă dreaptă.

Într-adevăr **Luceafărul** a fost și este o revistă vie, deschisă dezbaterilor de tot felul dar nu oricare, precum și a experiențelor artistice celor mai diverse și rodnice.

De aceea, este necesară **bibliografia revistei Luceafărul** pe cei douăzeci și cinci de ani din urmă, ca să nu vorbim, ca alții, după ureche sau din impulsul schimbător al persoanei, ci numai după intransigența faptelor — așa cum au fost ele.

Aici aș deschide o paranteză : am publicat în această revistă încă din primul ei an de apariție (1958, la rubrica deschizătorului de **cugete și simțiri**, Mihu Dragomir) ; apoi am fost publicat în continuare ; în 1965 am luat, la proză, premiul revistei (alături de Gheorghe Pituț la poezie și Marian Popa la critică — companie ce mă onorează) ; sînt de zece ani redactor la această revistă (după ce am făcut aproape un an, alături de nea Gelu, Sânziana Pop și Barbu Cioculescu corectură și cînd am lăsat o greșeală de pomină). Din această mărturisire s-ar putea deduce că șirurile de mai sus au o tentă subiectivă. Ei bine, de aceea revendic **bibliografia** revistei în seria ei nouă ca să discutăm, ci să nu vorbim cu toate materialele pe față. Cred că sînt puține reviste contemporane care pot chema la acest examen. (În paranteză : întîia serie a **Luceafărului**, 1902—1920, are un **indice bibliografic analitic** datorat lui Mihail Triteanu, **Editura enciclopedică română**, 1972).

Dar tocmai mărturisind acestea, înseamnă că știm cursul acestei reviste de la originile ei nouă și pînă la zi, fie și numai ca această cunoaștere să însemne ceea ce a făcut o publicație pentru un scriitor luat în destinul său particular. Pentru mine a făcut aproape totul. **Dicționarul de literatură română contemporană** demonstrează că și pentru alți zeci și zeci de confrați **Luceafărul** a făcut foarte mult. De fapt, pentru acest număr jubiliar eu însumi mi-am ales tema : cîteva repere despre ceea ce a făcut revista pentru valorificarea tezaurului nostru cultural și artistic, pentru integrarea scriitorilor „pătați“ de proletcult în albia largă a culturii românești de astăzi. **Titlul** sună ca pe vremuri dar **tematica** aș vrea s-o înțeleg în toată nemărginita ei implicație. Mă voi sprijini deci pe consultarea, în grabă **(nu în treacăt,** vorba colegului Velea) a colecției pe cîțiva buni ani și pe memoria mea, poate nu prea bună. Dar sînt sigur că din **bibliografie** vor reieși cîteva fapte cu totul demne de a fi consemnate pentru pragurile pe care le-a trecut arta și cultura noastră nouă. (Datele care urmează nu sînt înregistrate cronologic).

În revista **Luceafărul** și-a găsit loc printre cele dintîi publicații revelarea unor file inedite din marii noștri clasici, ci nu din bieții postmortem academicieni precum Neculuță și alții. Revista n-a făcut — poate că la vremea aceea nici nu putea face — obstrucții prea severe la acest tip de „valorificare a moștenirii culturale“, dar a replicat, în planul valoric. Astfel, **Luceafărul** a publicat zeci de pagini inedite din Eminescu, Kogălniceanu, Arghezi, Rebreanu, Blaga, Voiculescu, Bacovia, Barbu, Vlahuță, etc., înainte și după aparitia specializatei reviste **Manuscriptum**. Paginile acestea se pot urmări în colecția celor douăzeci și cinci de ani, și ele n-au fost pur și simplu **redate**, ci și competent comentate și împinse astfel în multele volume de **Opere** ale clasicilor noștri care au apărut între timp. Spre onestitate : întreprinderea aceasta a fost îmbrățișată și de alte publicații culturale, fiecare în felul ei, și nu este cazul aici să ne arogăm exclusivitatea gestului. **Luceafărul**, nu se poate tăgădui, a pledat pentru reeditarea marilor monumente ale culturii românești. N-a fost singura. Dar poate mai mult decît alte publicații și-a jertfit multe coloane întru această întreprindere. A avut și o bătaie de consecventă. Să ne amintim cîte articole și cîte pasaje din cîte zeci de articole au fost frămîntate aici pentru reeditarea **Istoriei literaturii române...** a lui G. Călinescu, pentru **Getica** lui Fărvan, pentru textele necroșetate ale cronicarilor și ale celor din **Școala ardeleană**, pentru Sadoveanu, Blaga, Bacovia, Eminescu, Arghezi, și atîți alți mari fondatori de spiritualitate românească, pentru ca operele lor să apară în lamura cea dintîi și cea adevărată.

Poate nu întîmplător revista **Luceafărul** a fost cîțiva ani la rînd aceea care a susținut o **cronică a edițiilor** în care s-a încercat sprijinirea în primul rînd a trudei editorilor și abia în al doilea rînd a justificării — de jure — a existenței într-o cultură a genilor ei. Lucrarea geniului nu se demonstrează nici la rigoare și nici la colț. Dar despre această bătălie pentru edițiile critice și științifice, din marii bărbați ai spiritului românesc nu sîntem încă inițiați să vorbim noi, aici, în acest bilanț, totuși fără de exhaustivitate. Noi am semnat acea **cronică a edițiilor** asumîndu-ne o datorie.

Luceafărul a adus **la rampă** oameni mari care spuseseră **cite ceva** și pînă la întemeierea acestei reviste, dar care mai aveau încă **ceva** de spus gîndirii românești și după înființarea acestei reviste. **(Luceafărul** i-a îmbrățișat, alte reviste le-au mai pus, o vreme, gîndul și talentul la încercări). Au publicat aici dintre marii noștri contemporani, ocoliți sau încă ținuți la index, Perpessicius, Vladimir Streinu, (primul avea rubrica **Mențiuni critice**, al doilea, **Distingo**), Petre Pandrea **(Maximele** lui Brâncuși și alte „controverse“), cînd în revistele de artă plastică geniului de la Hobița i se ștergeau toate virtuțile), Al. Dima, Ion Biberi, Tudor Vianu, Ov. Papadima, Edgar Papu, Emil Giurgiuca și încă alții și alții. Dar numai dacă am avea **bibliografia Luceafărul** (seria nouă) pe masă, am putea vorbi fără de nici o putință de tăgadă.

Luceafărul n-a fost și nu este buricul pămîntului. Pentru cine a citit-o de la început și pînă astăzi și a găsit măcar din lună în lună identificări de suflet cu ea — nu mai e cazul să aducem argumente.

Ca și poemul omonim al lui Eminescu, **Luceafărul** nu a răsărit din senin în cerul spiritualității românești (cu întemeietorii Goga și Tăslăuanu, are deja optzeci de ani de apariție...) și nici nu se clatină în lumina-i de orice zvon, ci perpetuează sau, cum spunea un traditor dintr-o mai veche echipă care-a lucrat aici, „luceferează“ necontenit.

La steaua care-a răsărit...
La steaua care dăinuie...

Gheorghe Suciu

P.S. Dacă doi, trei din tinerii cercetători se oferă să realizăm împreună Bibliografia Luceafărul (seria nouă) putem începe lucrul îndată după numărul festiv.

Surîs de adolescent cu grîu

sânziana pop

Ședeam culcată în iarbă pe dealul cel mai înalt din județul Bistrița Năsăud. Era noapte. Sfîrșit de august. Un foc la care se frigea un berbec îmblînzea întunericul aruncînd spre cerul și așa înstelat cucubee de jar. În iarbă, exact în mijlocul pajiștii, se afla un televizor. Fusese adus cu căruța, conectat la bateria unui tractor și funcționa : ecranul larg și fosorescent semăna cu o fereastră deschisă către lumea de dincolo... Se difuza o partidă de fotbal internațională, era zero la unu și în liniștea care se lăsase pe lume, comentariul lui Țopescu suna ca o transmisie cosmică. Nu mai văzusem emisiuni T.V. în natură și imprejurarea exercita asupra mea o impresie stranie : aveam clar, sentimentul că, sînt acolo, de față, pe stadion, așezată direct pe gazon, lîngă tușă, sub luminile orbitoare ale reflectoarelor. În stînga și-n dreapta erau două ființe necunoscute, în stînga-un bărbat, în dreapta o femeie, umăr la umăr cu mine, captivați de-încleștarea dramatică a meciului. Oaspeții jucau fără nici un fel de complexe, simplu, eficace și tare, spulberînd nesansa meciurilor în deplasare și avantajul terenului. Rănit de realitatea dureroasă a scorului, publicul de pe stadion amuțise, galeriile își pierduseră, și ele, moralul, și iar am avut sentimentul ciudat că sînt acolo, de față, că iarba de sub mine e chiar gazonul și că-mi ajunge la nări mireasma de clorofilă și fumul amărui al țigărilor.

Mi-era bine. Un bine de-o clipă dar bine. Știusem că vine dar și că va trece și-aș fi vrut să-l opresc : binele dela capătul muncii ; bietul bine trudit dela capătul unei osteneli ; sentimentul ardelenesc al datoriei îndeplinite pe care l-am moștenit dela mama, și mama dela mama lui mama, și tot așa, mai departe, un neam de femei cu spinarea-îndoită și cu șalele rupte, pogorînd din străbuna aceea, țăranca aceea străveche din Maramureș și care tocmai își băgase pruncii în casă, vitele-n grajd și bucatele-n șopru, în seara de toamnă cînd a descoperit de-odată că nu oboseala o-încearcă ci bucuria, o bucurie curată, năvalnică și nestăvilită, și cum nu era nimeni în jur ca să i-o dărulească a înțeles, de-odată, că vine din munca ei. Munca mea. Singurul bine de care avusesem parte în viață și pe care mi-l dăruiam fără preget, decînd mă știam. Nu se schimbase nimic. Frîntă de spate, ruptă de șale, zăcînd prăbușită în iarbă, ascultîndu-mi mușchii și oasele cum trosnesc desfăcîndu-se de atîta alergătură, de atîtea sulșuri și coborîșuri pe dealuri, ascultîndu-mi creierii cum trosnesc desfăcîndu-se din chingile concentrării, simțindu-mi nervii cum încep să cedeze, cum slăbesc și urmează să cadă, zăngănind ușurel ca sîrmele din rețeaua electrică, găzduiam fericită binele acela trudit.

Și în clipa aceea echipa gazdă a făcut unu-unu și publicul acela care devenise placid a inviat, de-odată, a început să fluiere și să strige și iarăși eram acolo, pe stadion, pe marginea tușei, în locul acela unde iarba strivită mirosea și piriie sub crampoanele fotbaliștilor. Și-atunci Ion a strigat : „Sânziana !“ și dacă m-ar fi întrebat cineva dinainte ce mi se va întîmpla în viață, asta-aș fi spus „Ion va striga Sânziana !“ și-așa a strigat, și eu am spus „fii pe pace“, fiindcă rețeaua mai era în picioare și se mai putea rezista. Dar el a mai întrebat încă o dată : „Faci bine ?“ — Bine, am spus, chiar că bine ! Fiindcă ne cunoaștem de-o viață, de-o viață de muncă, firește, erau atîția ani de cînd lucram împreună, de cînd făceam împreună reportaje în Transilvania : el fecior de țăran din Bonțida, eu nepoată de învățători maramureșeni, unul cu simțul absolut necesar al realității, celălalt cu limbarița, descoperisem, ceva cam tîrziu ca ridicolul să nu ne înspăimînte, pur și simplu patriotismul, chiar așa : vocația patriotică. Și asta se întîmplase tot pe un deal și tot într-un capăt de august cînd el comandase „Motor !“ și eu ridicasem brațele strigînd „Stop ! Ce să spun ?“ speriată de carul de televiziune gigantic care fusese urcat cu trailerele pe deal, de armata de operatori sunetiști și electricieni debarcați pe neașteptate din pîntecul lui ca din pîntecul unui cal troian„ de cele patru camere de filmare îndreptate spre mine ca un ultimatum și, mai ales, de mulțimea de bărbați, femei și copii care se urcase pe deal lăsîndu-și indeletnicirile deoparte, pentru că tovarășa dela televiziune care trecuse într-o Dacie pe ulița mare a satului avea să le spună ceva.

— Ce ?

— Ce vezi ! spuse, întorcîndu-mă, lîn, cu fața spre priveliștea din spatele meu.

Ce-i drept, nu privisem spre vale de grijă și de emoție și-acum, în lumina clară a dimineții, imagini altădată atît de obișnuite, — munți în zare, ogoare încărcate de roade, o herghelie de cai pe marginea unei ape, (locuri sigur comune !) răscoleau o emoție atît de acută încît sub imperiul ei mi-am reamintit, de-odată, imagini vechi, vechi fotografii de familie, a căror enigmatică melancolie nu crezusem s-o mai dezleg : mingiierile mereu vlăguite ale mamei, zîmbetele mereu istovite ale bunicii, suferința, imposibil de diagnosticat medical de pe chipul tatălui meu, bucuria lor mereu în eclipsă, mereu lovită de umbră, un rău invizibil care săpa rostul casei, un fel de lîngoare care le înjumătățea tuturor viața și forța, văduvindu-mă de iubirea pe care o așteptam ; săculețele cu făină și cu fasole „de-acasă“ în care intraseră demult păianjenii roși și molilile dar nimeni nu le atingea niciodată fiindcă erau relicve de „dincolo“, fotografiile de „acasă“, contemplate cu ușile odăilor încuiate, printre suspine imposibil de înăbușit și, mai ales, cîntările de acasă, cîntecele de petrecere și de veselie, pornite chiar astfel, de petrecere și de veselie dar în care veselia murea înainte s-apară și petrecerea înghița înainte să fi început, acasă : un loc neștiut, îndepărtat și necunoscut, o lume de care părinții mei depindeau cu atîta necesitate, pe care o doreau cu atîta ardoare încît se mutaseră acolo, trălau sufletește acolo, învelindu-mi copilăria cu umbra unei veșnice instrăinări și melancolii, acasă : care acum strălucea la picioarele mele, în dimineața de toamnă, în priveliștea dureros de frumoasă a Transilvaniei.

— Gata, am zis și Ion a zis „Bine, eu stau în car, la butoane, vreau să fii și tu o privelistă“ și „Bine ! am zis“ Dați-mi bibul“ și „Bib !“ a zis sunetistul și Ion a strigat „Asta e, Sânziana !“ și eu am zis „Știu ! Și n-o să se termine prea ușor !“

★

Și atunci cineva a strigat :

— Tovarășa Sânziana, oaia-i gata ! și ăsta era sigur Paștea, doar el știa să invite atît de ceremonios.

Am întors puțin capul, destul, totuși, ca să pot contempla ofranda de carne, înălțată tocmai atunci din jăratic.

— Mă tragi și pe mine ? am zis, presimțind, de-odată, că relaxarea în iarbă semăna mai degrabă cu o dezmembrare, „savansana“ cum se spune în Ioga cînd mîinile și picioarele își fac bagajul și pleacă și trebuie, pe urmă, să le rogi în genunchi să ți se întoarcă înapoi. Dar drăguțul de Paștea era cu ochii pe mine, cineva îi trasase sarcina să mă aibă în grijă și mă avea, cu o abnegație care în agricultură ar fi dat rezultate de excepție. Dar agricultura județului Bistrița-Năsăud mergea bine, livezile de meri arătau formidabil, vechile vii ale sașilor fuseseră lăsate — în paragină dar alte dealuri, pe care nimeni nu se gîndise vreodată să cultive altceva decît iarbă, erau acum cedate viticulturii, înginera de douăzeci și unu de ani pe care o întrebasem dacă va învinge în lupta cu dealul îmi declarase că n-are alt ideal de viață și că peste patru, cinci ani, cînd soiul acela de strugure pe care se lupta să-l agațe de lutul de pe care fusese eradicată pășunea, în timp ce fostele vii se transformau în pășuni — va da rod.

— Vă așteptăm, rosti cineva și întinse brațele către mine.

— Ce așteptați ?

— Pe dumneavoastră, rise Paștea cu semnificație.

— Păi, s-a terminat reportajul !

— Hei, rise, ochiul aparatului de filmat și cînd doarme e vigilent !

Ochiul aparatului de filmat ! Ce destin ! Cîtă sare și piine, cîți saci cu cartofi și legume, cîtă ceapă și brînză încercaseră să-l adoarmă prin secoli, pe vremea cînd brînza mai era la putere, și ochiul aparatului de filmat mai era la putere, cînd oamenii credeau neclintit că reporterii sînt trimișii dreptății, delegații unui tribunal imuabil care pot să smulgă răul din rădăcină și să așeze binele-în loc ; speranța și teama, două personaje din teatrele vechi, populare, fugind pe ulița mare a satului în cearceafuri de cinepă înălbită și cu masca așezată pe față : risul și plînsul, dur, fără nuanțe, împărțind omenirea în două, în răi și buni. Daaa ! Alaiurile acelea pestrițe alergînd prin praful mare al drumului, după mașinile cu inițialele pe capotă, îmbulzindu-se nebunește în jurul magnetofonului și al aparatului de filmat, rangul imens al operatorului de imagine „He ! He ! Dînsul o să-i arate !“, uluiala pietrificată din jurul sunetistului cu căștile așezate pe creștet, reluînd pe repede înapoi și-înainte proba de microfon, „ăsta e, domnule s-a zis cu ei !“ cu pinea și sarea, adică, aflată pe tava unor jupini care nu ieșiseră-n scenă dar urmau să apară, primiți cu rosii stricate, cu huiduieli și cu fluierături : „Hoții !“ dovediți, în sfîrșit, de reporterii dela București.

Și acum, bietul Paștea ! alergînd o săptămînă încheiată ca să înființeze un agroclub care nu exista în comună dar care trebuia să existe fiindcă așa era trecut în sumar. Și, firește, că nu reușise, fiindcă lumea era în plină campanie agricolă, comuna era aproape pustie, așa că doar cu cîteva clipe înaintea filmării cineva aduse firma „Agroclub“ cu culorile încă ude, o bătuse în cuie, cu chiu cu vai se găsiră cîțiva amatori care să se lase filmați ca-în ședință, cu ziarele și caietele-în mînă, absorbiți de problemele agrotehnicii ! Și, firește, pe urmă, comentariul entuziast al reporterului : stimați telespectatori, avem bucuria să vă prezentăm tocmai în această emisiune, întemeierea primului agroclub din comună. Iată cum problemele științifice ale agriculturii coboară în viața sătenilor în chip firesc. Drum bun, tineri agricultori !“

Drăguțul de Paștea ! Urmărisem împotrivirea surdă cu care le făcuse pe toate, disperarea cu care încercase să-așeze într-un acord ceva mai firesc indicația cu realitatea, purtînd un corn de nemulțumire vizibil, un fel țepos de-a privi într-o parte, cu fruntea plecată în pămînt. Fiu de moți alungați spre cîmpie de sărăcia munților Apuseni, bătat de munteni primiți cu ostilitate de populația cîmpenească a satelor de agricultori („ăștia nu știu nici să semene, nici să are, va pieri glia sub opincile lor“) devenise activist U.T.C. din convingere, dorind să schimbe vechea mentalitate a satului și, mai ales, să arate că iată, moții pot fi și ei la putere. Și el era. Absolvise o școală tehnică de zootehnie și cu aceeași indirjire lemnoasă muncea dimineața la fermă și după-amiază la sediul organizației U.T.C. care pentru el era cîmpul, locul unde se aflau tinerii și unde Paștea era totdeauna de față, atent și-ncordat, trecînd evenimentele lumii prin site, nu cumva vreun amănunt să îi scape, vreun bob de neghină care să încolțească și să se amestece în grîu. Grîul ! Pe care Paștea, el, moțul, coborînd prin părinți dintr-o lume unde cuptoarele nu mirosiseră niciodată a piine, îl făcea acum să crească, să rodească și să se înmulțească, nu doar în poala mănoasă a cîmpiei ci și pe dealurile roșii, lutoase, acolo unde nimeni nu crezuse vreodată că vîntul va bate altceva decît iarbă și ghimpi. Dar grîul avusese în Paștea un visător de elită, avusese în el un activist de elită, naiba știe ce fel de muncă de lămurire dusese cu tinerii din comună mutește, cum îi hotărîsee să se urce pe dealuri, să asculte ce spune specialistul, să facă grîu. Și făcuseră. Holde de grîu nesfîrșite, maree de aur ridicîndu-se către lună pe coamele dealurilor, spice mai înalte ca omul și mai grele ca piatra, prin care Paștea a ținut să treacă călare și a trecut, pe un armăsar dela fermă, scufundîndu-se lin, în recoltă, afundîndu-se în oceanul de grîu.

— Las-o naibii spusesem, „există victorii reale, de ce să le inventăm ?“

— De-aia ,spusese Ion. Fiindcă indicația s-a dat în urmă cu-un an și la telefon cînd s-a întrebat dacă agroclubul există, s-a spus că da !

— Indicația ! strigase Paștea cu ciudă, să lăsăm prada cîmpul în plină campanie ca să bîfăm o indicație idioată dată de direcția de resort ?

— Zău, las-o dracului, Ioane, ce-ți trebuie, am zis.

— La că vezi tu la ce-mi trebuie, a zis Ion.

— Și din cauza asta eu să mint ? a strigat Paștea și avea ochii-n lacrimi și eu am zis : „Hei, activiștii U.T.C. suferă ?“ și mi-a venit ideea cu grîul și-am mers să-l adun de pe dealuri, un mănunchi superb, spice mari și sticloase, cu boabele coapte, grele, metalice, ținute la spate o vreme și-apoi intinse în mijlocul interviului, secretarului organizației U.T.C. Ei, da ! Reporterilor poate să le dispară uneori autoritatea dar niciodată imaginația : acolo, în mijlocul podbolului de viței, lîngă grajduri, îmbrăcat în halatul lui alb, de veterinar, așteptînd întrebarea, privindu-l nerăbdător pe reporter că nu mai pune odată întrebarea, Paștea a văzut de-odată mănunchiul de grîu ; chiar așa : mănunchiul de grîu și s-a fisticit, de-odată, a roșit, de-odată, cuta din frunte l-a dispărut, de-odată, și cornul s-a tras, ca la melci, înăuntru, eliberată brusc, de povară, fruntea s-a înălțat, de-odată, și acei dintre dumneavoastră care ați văzut reportajul acela, țineți minte chipul strălucitor al lui Paștea, chipul acela de adolescent curat, al lui Paștea, pe care se aprinsese, nestînjenit de minciună, zîmbetul.

Surîs de adolescent cu grîu.

★

Dacă n-ar fi existat dimineața aceea de toamnă !, cînd pe un deal din ținutul nordic al Someșurilor mi-am descoperit, de-odată, vocația : un rost ciudat și nebănuit, dezlegat din desenul unui peisaj inundat de lumină și care nu voia să fi făcut altceva vreodată și nu dorea să fi trăit vreodată altundeva decît pe spinarea aceea de deal îmblînzită de soare, zbîrlită de brumele lui octombrie, învelită de iarnă în pînzele pălanjenilor tîrzii ; un rost pe care l-am dobîndit fără să opun rezistență și pe care n-am obosit niciodată să-l caut de-atunci înainte pe toate dealurile din toate județele Transilvaniei : din primăvară și pînă în toamnă și din toamnă pînă în primăvară, cățărîndu-mă cu înfrigurare pe spinările lor costelive, străbătînd desișurile de iarbă, înaintînd prin nămeți, oe sub punți de zăpadă, cărînd după mine echipe și mai mari și mai mici de televiziune pentru ca sus, pe deal, deasupra pămîntului, la izvoarele curate ale soarelui și luminii acolo unde Transilvania este așa cum a numit-o Poetul, priveliște magică — eu să strig atît de tîrziu pentru mine : Evrika ! Dar să strig : ochi în ochi cu lentila necruțătoare a aparatului de filmat, ochi în ochi cu pupila indiferentă și atipită, a slujbașului din spatele aparatului de filmat, ochi în ochi cu jena cea răspîndită astăzi pe suprafață pămîntului :„Bună seara, stimați telespectatori ! Aceasta este Țara Ardealului. Vă salutăm, copleșiți de iubire, de pe culmile munților Făgăraș“. Și copleșit de iubire (pluralul a fost, desigur, o exagerare) s-o iei iar la drum prin frumoasa Țară a Ardealului, căutînd cu înfrigurare priveliștea pe care o dimineață de toamnă a transformat-o în destin.

PRIVIREA LUI ORFEU

O petală de trandafir

astfel că, în deznădejde fiind și în dispreț pentru cele pămîntești, nu crezi că scufundat în memorie, adică reintors în pîntecul mamei tale, acolo unde ai fost fericit și neștiut de nimeni (vai de tine, vai, Oedip !), acolo unde ești aparat numai de imaginea unei petale de trandafir, grădină absolută a copilăriei tale, deci călcînd pe trepte de cristal, privind în oglindă au în timpul revolut cu aceeași bucurie și inocență de parcă ai fi aici și nu dincolo, printre oameni și nu printre îngeri, au nu crezi deci că setea ta de cunoaștere se va potoli coborîndu-se în anamneză, în tăcerea pătimașă pe care numai trecutul o aruncă deasupra noastră ca pe un cer plin de stele, strălucind în enigmă și suferință **(dansează pentru mine căci stelele-s curbate / în jurul tău ca o recunoștință / luminile se-ndoaie pe cer de greutate / ei de lumină și de suferință).** Enigmă, taină și mister, răspund eu cu promptitudine, și fără îndoială nelipsit de o nuanță, un gust al parodiculuI (de a-l lua pe Dumnezeu în ris), și cred din tot sufletul că voi fi iertat, pentru că o fac din iubire. Enigmă, taină și mister, spun toate cărțile sacre (și pentru asta adu-ți aminte de Platon, de Shakespeare sau Kant), dar astfel unde ne va duce teama de zei, nu bănuiești că trupul tău va rămîne fără suflet ? Nu crezi că vei iubi / nu crezi că vei muri ?

Astfel îmi vorbi într-o sfîntă dimineață de toamnă amicul meu din copilărie (ați ghicit ! Socrate), căscînd ușurel, numai din gigantica lui decență și cult al manierelor umane, astfel îmi vorbi ca și cum aș fi fost deci oglinda și copilăria mea, cerul meu înnorat prin care vine vremea și își spune cuvîntul. Și astfel vorbii Eu : Dar închipuiește-ți, preabunule, că întocmai cum ai zis la început, că nu pot renunța la mine decît dacă aș fi o imagine a soațiului, și nicidecum a timpului, iar încă trăind, adică făcînd umbră pămîntului (și soare mormîntului), eu trebuie să cad în cripta melancoliei, în sfîșierea ființei, ca reper în sfîșierea universală, sfîșiere pe care dacă gîndesc nu are nici început și nici sfîrșit, ca însuși locul unde ne avem nunta și moartea : **n-ai văzut pe negru nor / vînăt negru de amor / alergînd într-un picior / diavol înspăimîntător / bînd din sticla lui de zor / bînd cu poftă și cu spor / n-ai văzut întîmplător / sus pe nor jos pe covor / alergînd într-un picior / Mozart sau Apolodor / diavol înspăimîntător / n-ai văzut în negru zbor ?** Și astfel trebuie să tragem concluzia timpului, îmi spuse cu destulă bucurie, dar și cu detașarea lui luciferică pentru omenire, amicul din copilărie. Trebuie să te abții (epoche !), ca și cum porunca nu era sădită, bine înrădăcinată în memoria mea exhaustivă, de parcă aș fi cunoscut sensul vieții, fără chinuri și fără medici. Căci Doamne, strălucirea timpului, oglinda care se sparge nu înseamnă oare și destinul nostru de rîndunică ? o rîndunică (ce) trăiește mai mult (sau mai puțin). Sîntem păsări ale cerului și nu ale pămîntului, îmi șoptește amicul meu de șaptezeci de ani, dar cînd vine noaptea, aici vom adormi, aici ne vom regăsi dulcea pace, visata bucurie a somnului, și să nu visăm la nimic.

Dar căderea frunzelor mi-a acoperit chipul, ele au început să dea o nouă culoare memoriei, o memorie care mă duce iarăși în trecutul lui Ezra Pound, și care, bineînțeles, și cu înțelepciune, îl reia pe divinul Platon (a ști înseamnă să-ți aduci aminte), nu știm decît ceea ce am iubit.

Dan Laurențiu

Luceafărul 25

Povestea unor critici tineri

Pentru un eventual cercetător al fenomenului literar din ultimul deceniu unul dintre evenimentele cele mai semnificative și pregnante din „istoria literaturii tinerilor", il va constitui, fără îndoială, deschiderea paginilor revistei **Luceafărul** pentru o seamă de critici foarte tineri, aflați la primii pași pe teritoriul cronicii literare, gest de rară generozitate și curaj din partea secției de critică și a conducerii revistei, fără precedent în presa noastră literară de primă mărime. Pentru că, a da unor tineri fără experiența activității literare publice (străini însă și de culisele ei), încă studenți sau proaspăt absolvenți, un spațiu de exercitare a judecății critice în a doua revistă, ca tiraj, a Uniunii Scriitorilor, a însemnat poate mai puțin o promovare firească pentru publicația tinerilor scriitori (să nu uităm că era vorba de aspiranți necunoscuți pînă atunci, nu de criticii — și ei tineri — afirmați deja), cît asumarea riscului semnării unei „polițe în alb" pentru talentul și integritatea acestora. Și, dincolo de stîngăciile inerente începutului și tensiunii neobișnuitei răspunderi cu care au fost investiți, aproape toți și-au onorat semnătura acoperind prin evoluția lor critică încrederea acordată de revista **Luceafărul** prin oamenii care le-au „prezidat" debutul : Mihai Ungheanu, Nicolae Dragoș, Nicolae Ciobanu și, mai tîrziu, Nicolae Dan Fruntelată. De-a lungul acestor zece ani au debutat aici — îi enumerăm în ordine alfabetică — Dan Arsenie, Mihai Coman, Alexandru Condeescu, Sultana Craia, Paul Dugneanu, Nicolae Georgescu, Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu, Artur Silvestri, Costin Tuchilă, Doina Uricariu, toți laureați cu premiul de critică al revistei, nume care se întîlnesc acum în coloanele multor alte reviste și deja pe coperțile cărților.

Au început, e drept, prin recenzii la cărți cu mică mai mică, unde coeficientul erorii putea fi mai larg, dar au publicat totodată studii despre literatura noastră veche, clasică și modernă, iar apoi articole privind direct fenomenul literar contemporan, au participat la bilanțuri, mese rotunde etc. Nu au trecut însă niciodată prin senzația umilitoare de a nu putea publica în presă decît texte de serviciu, unde, în schimbul apariției, tînărul critic (care altfel nu are loc fiind acesta ocupat de titularii publicației) nu discută critic, ci trebuie să laude fără rezerve cartea insignifiantă a cutărui autor în consens cu interesele „generoasei" reviste. Dimpotrivă, pentru tinerii critici de la **Luceafărul** condiția de colaborator extern a fost o garanție a independenței lor, dind, să recunoaștem, suficientă bătale de cap redacției în temperarea zelului prea critic uneori, bătăios prin chiar condiția sa juvenilă. Și iarăși, niciodată nu au scris după comandă sau sub presiunea altor criterii decît cele ale adevărului. Desigur, fiecare are dreptul la subiectivitate, dar noi vorbim despre sinceritatea criticului față de sine.

Acțiunea de promovare a tinerilor critici nu s-a oprit însă aici. Printr-un gest de mare noblețe sufletească și discreție, despre care niciodată nu e de prisos să se amintească, cronicarii consacrați ai **Luceafărului**, Mihai Ungheanu, Al. Piru au oferit tinerilor rubricile lor în toiul bătăliei acerbe pentru spațiu tipografic, încredințîndu-le tribuna cea mai înaltă a opiniei critice dintr-o revistă, cronica literară. Nu știm cîți dintre confrații intru critică, mai vîrstnici, ar fi făcut un astfel de gest doar pentru consacrarea unor speranțe. Și oricare vor fi, poate, divergențele de părere, acestora li se va păstra întotdeauna un loc de suflet în amintirile celor ce au fost „tinerii critici ai **Luceafărului**". Nu li s-a cerut ca recunoștință să-și muleze opinia după orientarea revistei, li s-a cerut în schimb să fie ei înșiși și să aibă mereu curajul susținerii opiniei proprii, chiar dacă ea era în contradicție cu imaginea acreditată de pontifii criticii literare. Nu putem spune că lucrul a fost privit întotdeauna cu ochi buni. Oricum, a fost cea mai fermă acțiune de promovare a tinerilor critici și a opiniilor lor, din ultimul deceniu, în care s-a angajat o revistă de anvergură. Căci dacă tipărirea poeților sau prozatorilor nu implică o publicație dincolo de relativitatea unei opțiuni estetice, a susține o nouă critică înseamnă o atitudine mult mai angajată (cînd nu-i angajezi pe critici pentru a susține programul revistei, cum se întîmplă atît de des din păcate). Acțiunea de sprijinire a tinerei critici începută de **Luceafărul** a dat roade în timp, ea fiind urmată de aproape toate revistele noastre literare, chiar și de cele mai conservatoare si mai rigide. Puține însă acordă un statut atît de tolerant și independent opiniei tinerilor, cum continuă să o facă **Luceafărul.**

Și totuși, „viața de critic" (fie el și tînăr) nu e de fel senină. Tinerii critici afirmați aici s-au format într-un climat literar deloc idilic. Nu le-a fost simplă trecerea de la atmosfera universală la respirarea aerului încărcat de parfumurile războiului celor două roze. Pîndiți de „bulboanele polemice", ei nu au depășit niciodată polemica de idei, deși genul pare azi dispărut datorită prea multor „polemiști" refuzați de idee.

Riscînd să pară prea „academică" în mijlocul virtejului ce a cuprins gîndirea scriitoricească, care, maniheistă, nu mai vede în critică decît prilej de laudă sau de defăimare, critica tinerilor „luceferiști" a știut să impună, prin ținuta intelectuală și argumentația analitică, o distanță polemică față de încercările de a truca ierarhia valorică. Ei și-au spus întotdeauna că pasiunile extraliterare trec, operele rămîn. Această convingere, alături de păstrarea independenței de opinie și de afirmarea consecventă și de bună credință a adevărului și a valorii autentice, a fost unul dintre puținele puncte ale unui posibil program comun al tinerilor critici promovați de **Luceafărul.**

Alexandru Condeescu

La aniversare

Pentru un om, în timp, primii ani nu sînt cine știe ce, ultimii contează. Pentru o revistă însă, anii, oricîți ar fi, înseamnă mult mai mult. O revistă care apare 25 de ani își capătă dreptul de a figura la loc de seamă în istoria literară. Or, ce își poate dori mai mult o revistă ? Din acest punct de vedere, revista Luceafărul, *indiferent că e iubită sau nu, într-o perioadă sau alta, a reușit. Poate fi ignorată o revistă în care au publicat atîția scriitori, debutanți sau consacrați, tineri sau bătrîni? Numai reaua voință și ipocrizia singure nu pot exclude din viața literară o revistă care și-a făcut un fel din a îndrăzni „să tulbure apele" acelora care se închipuie scriitori. Dar, ca la orice aniversare, să las deoparte cele rele ca să văd și mai bine cele bune, gîndindu-mă că pentru mine cel puțin această revistă este ca o dragoste întîi. Nu, nu am debutat în* **Luceafărul,** *deși aici mi s-a oferit pentru tipărire prima mea schiță. Mai mult, am fost legat de cenaclul revistei, condus de redactorul șef de atunci, Eugen Barbu. Era un cenaclu în care, lucru rar și ieri și azi, tinerii aveau totdeauna dreptate, chiar și împotriva părerilor celor de pe podium, Mi se pare că, după mult timp, cenaclul exclusiv de poezie condus de Cezar Ivănescu sub egida revistei* **Luceafărul**, *este similar ca atmosferă intelectuală, păstrîndu-și bineînțeles specificitatea. Mai tîrziu am publicat în* **Luceafărul**, *dacă nu mă înșel, prima rubrică de comentariu t.v. Pe urmă, cîțiva ani n-am mai trecut pe la revistă, ceea ce nu înseamnă că nu o citeam, dar nu-mi era în drum, În ultimii ani însă cum s-a văzut, revista, condusă de Nicolae Dragoș, apoi de Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu și regretatul Teodor Balș, m-a găzduit cu generozitate în paginile sale. Față de asemenea generozități nu pot fi decît recunoscător, adresînd, firește redacției o caldă felicitare la această aniversare.*

Iulian Neacșu

Talgerul din stînga

Urmare din pag. I

torul Cuza era și el al revoluției noastre, comuniste. Ne aflam toți, atît de aproape de momentul cînd partidul nostru comunist se numise și el român și acum e timpul să spun că în bucuria noastră se strecurase și fiorul neliniștii în fața vreunei posibile întrebări care putea să sune amenințător : cine v-a permis să puneți tricolorul pe manșeta revistei „Luceafărul" ?!

Ningea mărunt și cuminte și, cînd am intrat pe ușa bodegii de la Șoseaua Nordului unde acum sînt acele superbe blocuri care străjuiesc magistrala spre Aeroportul Băneasa, mi s-a părut că sînt mai aparat decît în mașina ce mă adusese de la Casa Scinteii. Apoi Barbu a exclamat : „Bravo ! Am trăit să văd iar tricolorul pe manșeta unei gazete românești".

Cînd o să fiu mai bătrîn și patimile se vor mai fi liniștit, și chiar și cei care am lucrat atunci în redacția incendiarei reviste vom fi mai receptivi la adevărul istoric, am să povestesc mai pe larg totul, și cum am publicat „Leul albastru" și cum am publicat „Iona", pe manuscrisul căruia Sorescu mi-a scris : „Lui Dinu Săraru, care s-a bătut cu turcii ca să apară piesa asta", și poate că atunci am să public și scrisorile pe care mi le trimetea Barbu din America, să am grijă să nu se renunțe la Vitralii și, în sfîrșit, poate că atunci se va înțelege, mai bine ca azi, că dincolo de atîtea erori, izvorîte din păcatele tinereților, seria Barbu a acestei gazete a jucat și ea un rol în trezirea din nou a ideii că literatura care se făcea în România se cuvenea să fie a istoriei literaturii române.

Cine va avea răbdare să pună în balanța judecății toate cîte s-au făcut și s-au publicat atunci, va vedea că talgerul din stînga se va înclina spre folosul literaturii române și al demnității ei. Și se va vedea cîte nume mari ale literaturii române de azi s-au plămădit în paginile acestei serii incendiare, și cîte nume mari ale literaturii române din trecutul nu prea îndepărtat au revenit la lumina dreptului de a semna din nou în paginile acestei serii, pe care glumind emoționat aș numi-o garibaldiană.

Intrat printr-o întîmplare — de care se fac „vinovați" prietenii mei Aninoiu, actualul ambasador al României la Paris și Oancea, actualul adjunct al ministrului nostru de externe — fără viză în spațiul Germaniei Federale, cu care pe atunci nu aveam încă relații, am fost arestat de o Kriminalpolizei — și închis la sediul acestei poliții din orașul muzicii care este Salzburg. Peste trei sau patru ore, exasperat că nu pot să-i conving că nu sînt intrat fraudulos și de fapt vreau să ajung la Paris, cum o dovedeau și vizele de pe pașaport, și epuizînd toate argumentele, am scos din geamantan „Luceafărul" și le-am arătat tricolorul de pe manșetă și fotografia domnitorului Cuza din mijlocul paginii și după aceea caseta din care reieșea că eu sînt secretarul general de redacție. Și culmea, toate astea l-au impresionat pe ofițerul care pînă atunci nu zicea decît „nein" și peste o jumătate de oră, secretarul general de redacție al revistei „Luceafărul" pleca spre Paris, salutat respectuos de ofițerul pe pieptul căruia o însignă ca în filmele de cowboy relata că aparține lui Kriminalpolizei.

Inutil să vă spun că de la fereastra compartimentului, îl salutam fericit cu tricolorul manșetei revistei „Luceafărul".

Dar în primul rînd eram cu 18 ani mai tineri. Toți. Iar „Luceafărul" nostru, el însuși un copil, nu avea decît 8 ani. Și ne scăldam într-o baltă de lumină — prea orbitoare, poate, spre a i se zări malurile, pe care a trebuit după un timp să ne așezăm. Și ce era în capul nostru atunci, ce purtam în suflet, în trup, ce substanță miraculoasă ne făcea să credem că ființa umană ar putea fi purtătoare de geniu, unică și indestructibilă ? Fiindcă, vă amintiți, ne credeam genialI, de neînlocuit. Omenirea întreagă nu s-ar fi consolat fără prezența niciunuia dintre noi. Ce vreți mai mult ? Și totuși, ce credeam noi că va fi, că va urma ?

Debutul, clipa aceea unică, este ea atît de importantă pentru spiritul nostru dornic în aflarea personalității ? Ar putea echivala cu regăsirea părinților, sau a ființei iubite ; sau cu pierderea părinților, a ființei iubite. Debutul poate fi un element decisiv în formarea personalității artistului ; el poate face din tine — făptură nesigură, lipsită de identitate, cu complexul vinovăției, al spaimei, al eșecului — un splendid exemplar uman : curajos, activ, exigent, moral și de neînlocuit. Dar mai poate face un ins servil, timorat, mediocru, primeidios și nefericit. Deși — ni s-a mai spus — vocația puternică nu poate fi distrusă. În schimb, poate fi alienată. Prin însingurare, spiritul diminuat suferă de neputința exprimării, de lipsa dialogului. E în afara climatului. Or, în afara climatului, nici un germene nu încolțește. Dar ce este climatul, compoziția aceasta misterioasă conținînd multiple elemente de oxigen, lumină, tandrețe, speranță, exigență și toleranță, fără de care nici un germene nu debutează ?

Climatul este o încăpere unde, odată intrat, nu te simți nici inoportun, suspectat, nici interogat, pedepsit, vinovat, străin, ci te simți bine într-un mod inexplicabil și ferice. O încăpere în care erai așteptat pentru a fi ocrotit, nu claustrat.

Și cum arăta această încăpere atunci, cu 18 ani în urmă ?

...O după-amiază din vara lui '65 urcînd pentru prima oară scara din lemn spre mansarda redacției instalată în trumoasa casă din Ana Ipătescu ; fără a fi legitimată cu B.I., seria..., circa... ; fără a mi se elibera un bon de către o făptură străină spiritului meu, care m-ar fi putut accepta sau — aruncîndu-mi o simplă privire — m-ar fi pus pe fugă ; și, poate, n-aș mai fi intrat ani de zile într-o redacție. Există, oare, asemenea clipe decisive generate de factori obscuri ? Dacă ne gîndim la condiția debutantului, la sfera lui atît de fragilă în care, pentru moment, ar vrea să se ascundă, să nu fie zărit de nici un paznic...

...Urcasem scara de lemn și, odată oprită în mijlocul holului, brusc întreaga ființă mi s-a cristalizat într-un rigid și casabil sloi. Fiindcă, ce eram eu ? Ce sîntem în afara orbitei sociale care ne preia ? Nimeni, nimic ? Și mie, cînd avea să mi se decidă soarta, atunci, acolo, într-o după-amiază galbenă de vară, în mijlocul holului ? Acest lucru, care te preocupă atît de mult, ți se poate întîmpla oriunde, în orice hol din lume, fără ca măcar să știi, să fii consultat. Și atunci ? Trupul încordat, elastic al unei blonde feline, sfîșie deodată spațiul lăsînd în urma lui un susur parfumat imprimîndu-mi pentru totdeauna în memoria afectivă, foița de platină a speranței. Cine era, de unde venea, ce rol avea făptura vibrînd din metalele prețioase ale spiritului topindu-mi polghița de gheață a spaimei, ademenindu-mă ? Apoi, cocul îmbibat de polen al redactorei — Gica Iuteș — învăluită într-o duioasă undă de mister și melancolie. Ce-i aduseseм ? Un fruct încă necopt al tainicei mele iubiri, un măr păduret. Cu el aveam să debutez după cîteva luni, în 11 decembrie, cu o prezentare a lui Constantin Chiriță, generoasă, entuziastă ; din propriul meu text nu lipsea nimic, nici o virgulă, nici un cuvînt.

Era vremea în care iubeam și eram iubiți, cesa ce unii dintre noi mai fac și azi în ciuda consecințelor ; vremea în care, oriunde te duceai, cineva te aștepta, exact pe tine, anonimul ce ascundea cu mare teamă, enigmaticul măr păduret.

Restul e ceva în afara dilemelor, simplă vocație, un chin personal.

Alexandra Tîrziu

Mărul păduret al debutului

PRINOS

Cu iubire și recunoștință trimit un cuvînt celor care de-a lungul a două decenii de cînd și eu public în această revistă aproape neîntrerupt se ostenesc săptămînal să împartă cititorilor pîinea cea bună a cuvîntului curat și autentic prin Luceafărul.

Pe patul său de suferință poetul adevărat Daniel Turcea încredința acestei reviste ultimele sale poezii : nume azi intrate în manuale școlare citite în țară și străinătate în paginile acestei reviste și-au adus manuscrisul, cărți de seamă ale culturii noastre aici și-au trimis din cele mai profunde rînduri.

În cenaclul acestei reviste condus de un mare scriitor și iubitor de valori, Eugen Barbu, ne-am rostit cărțile de început mai mulți din cei care sunt azi : Păunescu, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, aici au apărut și s-au dezbătut atîtea dintre marile ginduri asupra valorilor naționale, de aici au plecat atîtea sugestii devenite fapte prin retipărirea unora din cărțile noastre fundamentale.

Primească un gînd de mulțumire toți cei ce m-au publicat și pe mine, cu anii, aici : Eugen Barbu, Ștefan Bănulescu, Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată dar și alții din redacție.

Luceafărul vine din Transilvania, unde Eminescu și-a publicat cele dintîi și cele din urmă poesii.

Mulți transilvani ajunși la București aici, în această revistă, ne-am găsit un fel de acasă al nostru, nădăjduind să ni-l regăsim mereu.

Ioan Alexandru

O locomotivă spre Carpați

Seria revistei Luceafărul *de care îmi voi aminti totdeauna cu emoție și recunoștință a fost cea de după 1960, cînd în fruntea redacției se afla Eugen Barbu, marele prozator de pe atunci și de azi, conducătorul cenaclului de cea mai frumoasă aducere aminte, numit Nicolae Labiș.*

Prilejul de a citi în acel extraordinar cenaclu îl datorez întîlnirii, la Cluj, cu Adrian Păunescu și Constanța Buzea, amîndoi poeți fascinanți cu care m-am împrietenit de la prima vedere. Mai tînărul decît mine — Adrian Păunescu m-a recomandat (avea această putere) cenaclului Labiș și m-a susținut cu atîta convingere încît s-au mai luat după el vreo zece vorbitori în acea ședință fastă pentru mine. Și pentru că Adrian Păunescu a devenit mai tîrziu redactor șef adjunct al Luceafărului *și, deci, numele lui rămîne legat de viața revistei pe care o sărbătorim acum, îmi face plăcere să subliniez cîteva amănunte copleșitoare privind atitudinea lui, nu numai față de mine, ci și față de un întreg „batalion" de confrați. Voi aminti succint numai cîteva momente ale prieteniei ce i-o port, momente pe care le extrag dintr-un jurnal : 1. — Păunescu insista pe un ton calm, apoi, dacă era nevoie, patetic sau vehement, prin toate redacțiile să fiu publicat ; 2. — deoarece îmi păstram „avutul" — o valiză, sub o bancă dintr-un parc celebru, fără să știe exact acest lucru, m-a invitat să locuiesc o vreme la el ; n-am rezistat însă prea mult, pentru că mă provoca să scr em în fiecare noapte de seara pînă în zori ; 3. — Luni întregi nu l-a lăsat pe Geo Dumitrescu să doarmă pînă cînd nu m-a trecut de pe postul de corector pe cel de redactor la* România literară*: 4. — Păunescu a alergat luni și luni pentru a mi se repartiza o locuință decentă și pînă la urmă a reușit, am obținut-o. Cititorul se poate întreba ce legătură au toate aceste povești cu jubileul revistei* Luceafărul ? *Sau de ce n-aș scrie despre activitatea revuistică a lui Adrian Păunescu ? Pentru mine, lucrurile sunt mai clare : cu toate că Adrian Păunescu este un mare poet al literaturii române și, totodată, unul din cei mai mari jurnaliști pe care i-am avut, eu cred că, în momentul cînd se sărbătorește activitatea a cel puțin două generații de redactori, trebuie remarcate întîi generozitatea, entuziasmul și sufletul frumos al celor care te-au ajutat cînd a fost mai greu, adică la început. Și poezia lui, și jurnalistica sa, și aprecierile lui față de creația celorlalți reflectă altruismul său funciar. Odată cu responsabilitatea de redactor șef adjunct ce i s-a oferit lui Păunescu, revista* Luceafărul *începe să devină mai tînără, mai viguroasă ideatic, mai spontană și mai curajoasă, publicistica îndeosebi apărută în acel timp fiind și rămînînd exemplară. Voiesm la început să trec în aceste rînduri numele tuturor redactorilor care m-au sprijinit precum și al colaboratorilor pe care i-am cunoscut, dar pe neașteptate amintirea a stăruit fixîndu-se asupra uneia din cele mai accentuate personalități care a creat revuistică și atmosferă literară la revista* Luceafărul. *Adrian Păunescu se dăruia revistei cu o forță de nereprimat și cu o luciditate la fel de mare. Fiindcă voia să smulgă totul din inerție. Păunescu n-avea stare și era atît de treaz încît îți dădea impresia că nu va mai dormi niciodată. Puterea lui de muncă te duce cu gîndul la o locomotivă ce urcă spre Carpați trăgînd în urma ei o mie de vagoane ca să se reverse în Transilvania ca lunecare în cosmos. Încheind aceste rînduri, la jubileul* Luceafărul *(al cărui premiu pentru poezie mi s-a atribuit în 1965 prin aprecierile scriitorilor Eugen Barbu, Ion Dodu Bălan și Niculae Stoian) tin să urez revistei sărbătorite azi continuarea aceleiași direcții de slujire înaltă a culturii și literaturii noastre, a promovării prin traduceri a celor mai bune opere literare străine, dorindu-le revistei, redactorilor și colaboratorilor ei să ajungă împreună cu toții la sărbătorirea centenarului seriei noi a* Luceafărului.

Gh. Pituț

REFLEX

Asemeni locului natal

La douăzeci și cinci de ani de la apariția unei reviste și — acum îmi dau seama — la aproape exact tot atîția de la debutul meu în paginile sale — iată un indoit și rar prilej care mă face să declar de la bun început că biografia mea a avut cum nu se poate mai bună o șansă și că, dacă timpul le judecă și le așează pe toate, atunci, în cumpăna de sărbătoare care este azi, rămîne neîndoielnic un fapt pe care dintr-un punct de vedere al evidenței, cel puțin, istoria literară nu are cum să nu-l rețină și să nu-l pună capăt de unghi la alcătuirea și afirmarea unei întregi promoții de scriitori. Și anume acel fapt — exponențial, am putea spune — prin care, apărînd, o revistă ne putea marca și avea menirea să ne semnifice pe mulți. Nu era încă despărțirea apelor de uscat, confuzia și mai ales politica acesteia implicit literară mai turnau blocuri de ceață la orizont. Dintre generația tînără și piscul marilor valori — unele încă solitare, sechestrate îndărătul fobiei și pretenției de nouă cultură a unor falși și bine plătiți predicatori — între generația tînără și climatul sau dreapta măsură a tradiției și ca urmare a criteriului însuși al creației — unul dintre ele — între ea, generația tînără, așadar, și moștenirea pe care o purtau trăindu-și tragic destinul operei încă mulți mari scriitori nu se produsese decît pe cont propriu acea vie și uneori anevoioasă trecere, orizontul rămînea de multe ori încert, apăsat. Vreau prin aceasta să subliniez aci nu un detaliu sau altul de sociologie care oricum va trebui odată să apară, ci să-mi explic doar de ce cu atîta nădejde și cu atîta ardoare a fost așteptată și primită de către tineri revista al cărei nume ne înfiora. Luceafărul **a făcut operă de pionierat pentru noi, într-o vreme care abia se limpezea. Căci nu era puțin lucru să-ți vezi numele tipărit aici, alături de semnăturile multora dintre cei mari și pe care nu-i văzusem niciodată și-i veneram iar șansa urma să ni-i aducă și-n preajmă apoi, să-i ascultăm pentru că aveau ce să ne spună și să învățăm pentru că aveau — oho ! — cite aveau să ne învețe. Nu m-am putut despărți, de aceea, niciodată de revistă, timpul ei mi-e asemenea locului natal. Și sînt sigur că nu numai eu simt și pot să spun cu tot cugetul aceasta ; ființa noastră literară, a multora dintre noi, s-a născut aici.** Luceafărul **ne-a îngăduit pe toți, ne împlinește în vîrsta lui și stă sub raza unei durate jubiliare.**

A. I. Zăinescu

Revista (nu o revistă)

Probabil că în toate graiurile, **revista** este de genul feminin, iar femininul, la 25 de ani și pe toate meridianele, nu-și ascunde vîrsta. Dimpotrivă. Și bine face. Din '58 încoace, **revista** a reflectat în paginile ei problemele epocii. Sau, mai corect spus, ale epocilor. Din '58 încoace, **revista** a suportat mai multe siluete grafice și mai mulți redactori șefi. Totuși, prin ce a fost ea o permanență a vieții culturale românești postbelice ?

Sînt adevărate mai multe răspunsuri. **Revista** s-a luptat să impună anumite idei, anumite metafore-ghid. Asta înseamnă campanie, înseamnă curajul argumentării pînă la capăt al unui principiu, vulnerabil ca oricare altul, dar prin asta nu mai puțin principiu. Evident, într-o manieră civilizată, nu prin neglijarea calculată ori jignirea abia camuflată a altor puncte de vedere (revuistice sau de aiurea). În asemenea campanii, sînt firești meandrele, reglările, chiar unele fundături ocazionale... Important este că pe un frontispiciu nevizibil, dar atît de evident, al **revistei,** figurează însemnele abnegației, ale revoltei împotriva dulcegăriei confortabile, împotriva mediocrității profitabile în efemer. O sarcină deloc ușoară, pentru că, nu se poate omite, **Luceafărul** a fost și este revista tinerilor. Și să străvezi permanent prin crisalide rodul **viitor,** cu fermitate, înseamnă să semnezi perpetuu cecuri în alb. Înseamnă să mizezi pe speranță și generozitate. Înseamnă să parierzi cu probabilul ilimitat. Cîte alte reviste ar rezista unui asemenea program (nu impus, ci asumat) ? Iar toate astea reprezintă mult. Așa cum toate astea conving chiar și pe ostilii și sceptici că un asemenea program revuistic evidențiază o apreciabilă principialitate, un tonus al ideii și al simpateticului realmente demne de invidiat. Și de urmat, natural.

...La 25 de ani nu se mai consumă tot ce zboară. La 25 de ani te trezești dis de dimineață știind că nu-i obligatoriu să și ajungi departe.

Fără să fiu printre cei lansați sau preferați de **revistă,** fac uz de un asemenea prilej aniversar — e vorba, totuși, de-un sfert de veac ! — pentru a mărturisi că mi-am realizat, în paginile ei, cîteva dintre măștile pe care și le visează oricare condeier (tînăr). În paginile ei, nu altundeva, mi s-a oferit prilejul să execut crochiuri despre mari scriitori români și străini. Numai dacă despre Mircea Eliade mi s-ar fi permis să scriu și să public, aici, și m-aș fi declarat norocos. Dar nu am scris numai despre acest mare ginditor al lumii secolului nostru. Am desenat atîtea și atîtea alte profiluri și, dacă nu toate mi-au fost apreciate, nu-i neapărat vina **revistei.** (Pentru Malraux și Faulkner, n-am să-i uit însă niciodată pe A. D. Munteanu ! Dar e bine să nu te uite anumiți oameni, nu-i așa ?) Tot în **revistă** am reușit să public și-un anume fragment de roman care, ulterior, avea să-i stîrnească Marelui Cuiva următoarea observație : „Nu s'poa', monșer, așa ceva nu s'poa' ! Mi s-a făcut pielea ca de găină citind aia a dumitale !" Dar mi-a tipărit cartea, cu fragmentul respectiv cu tot. Așadar s-a putut, monșer, s-a putut. Pe-atunci, ehe-hee... Tot în **revistă** mi-au apărut două portrete (nu mă refer la acelea cu barbă, care, poate, au deziluzionat pe midinetele oricărei tinere literaturi), pictate profesional de doi dintre durii penelului critic. Dar, evident, nu despre mine a fost să fie aici vorba, eu am depășit vîrsta. Ceea ce nu înseamnă că n-aș invidia revista asta care-și permite să numere numai 25 de ani. Auzi vorbă, monșer, douășcinci, da pă ce te bazezi ? Cum pă ce ? ! Păi, pin'acuși, nu m-am tot bazat ?...

Mircea Constantinescu

Gîlceava conținutului cu forma

Prin anii '60, numărul criticilor perfect edificați în chestiunile formei și ale conținutului îl întrecea pe al acelora needificați ori în curs de edificare. Vorbindu-se tot timpul numai de conținut și de formă, scriitorii nu prea aveau de ales : cine nu era conținutist, era formalist. Întrucît, din pricini ce nu-mi sînt nici acum prea clare, scriam povestiri cu un conținut, ca să zic așa, foarte net, în care cineva lămurea indeobște pe altcineva cum e viața și cum merită s-o trăiești, am fost profund consternat cînd, umblînd pe la reviste de literatură mi s-a reproșat o anume inclinație către formalism. Îmi dau seama că, de fapt, nu eram nici conținutist, nici formalist. Eram, ca atîția alți de-o vîrstă și de-o bună-credință, un oportunist drăguț, avînd presantă nevoie de-o laudă, de-un cuvînt cumsecade, de un indemn la scris. Nu cultivam nici o îndoială în ce privea talentul meu la proză, deși, de învățat, învățam arhitectură și încă temeinic. Mai țin minte, spre exemplu, că lățimea minimă a unei uși este de 60 de centimetri, că dimensiunile unui pat sînt de 90 × 190 cm., cînd e simplu, și de 140 × 190 cm., cînd e dublu, că, din motive de siguranță, distanța dintre două blocuri paralele trebuie să fie de două ori înălțimea blocului cel mai înalt. Și altele asemenea. Existența o prețuiam cu metrul și centimetrul, cu numărul meselor de prînz la cantina Institutului de arhitectură, cu linia dreaptă, cu ora stingerii la cămin, și, prin excepție, cu gloria bine plătită a scriitorilor de conținut. Totul îmi era formă, așa încît faptul de a fi compus niște istorioare cu un ce, implacabil în desfășurarea lor, putea fi înțeles și tolerat. Narațiunile anilor mei de debut țineau, fără să-mi fie limpede asta, principiul dominoului. Insistența asupra formei, asupra lucrăturii devenea o chestiune de destin. Avizat fiind că totul e conținut, era fatal să ajung la concluzia că totul e formă.

„Luceafărul" îmi publicase două sau trei narațiuni, dar ce putea să însemne aceasta, încă nu-mi era clar. Simpatia ce mi-o arătau de un timp redactorii secției de proză a revistei mă neliniștea într-un chip plăcut-neplăcut.

La douăzeci de ani, simpatia îți adie a milă. Eram, adică, ajutat să public, în vreme ce producția mea literară cerea, impunea un preț mai bun decît ajutatul.

Cenaclul de la Casa Scriitorilor al „Luceafărului" era condus, se cunoaște, de Eugen Barbu. Am fost sfătuit să citesc acolo o povestire de vreo șase file, povestire care, paradoxal, purta pe un colț semnătura meșterului. Ea urma să meargă, oricum, la tipar, dar mai trebuia discutată în public. De ce ? Mi s-a spus că e mai bine așa. De ce era însă mai bine așa, nu-mi zicea nimeni.

Țin minte totul, pentru că seara în care am citit pentru prima — și ultima oară, dealtfel — în Cenaclul „Luceafărului" m-a marcat pe mulți ani și, în esență, a pus lucrurile pe grade de importanță. Atunci gîndeam altcumva, dar, trecînd vremea, o serie de mărunțișuri și-au dezvăluit puterea și însemnătatea.

Citind prost o istorie cu un cuprins de două parale — scrisă, totuși, binișor, cu toate oportunismele luptei mele cu forma și conținutul — mă simțeam, cu semnătura lui Eugen Barbu pe manuscris, apărat de cleveteala citirova băieți cu două și trei nume fiecare, care acontaseră scaunele din primul rînd. Niște băietași cititi și răi, hotărîți să dovedească, indiferent de felul și stofa textelor rostite în Cenaclu, ce cititi și ce răi erau ei.

Seara a fost, firește, o cădere. M-au apărat Paul Cornel Chitic și, cred, Dan Mutașcu. M-a vorbit, în concluzie, Eugen Barbu, cuvîntul domniei-sale fiind cumpănit, inteligent, pozitiv ; citind mai apoi o dare de seamă a ședinței am fost uimit de gravitatea cărturărească ce-o manifestase meșterul față de proza unui puștan, m-a ars faptul că a referit mult la treburile scriitoricești propriu-zise, la formă. Dar seara aceea a turnat în mine o mînie pe toți și pe toate, mînie — acesta e termenul corect ! — pe care am vindecat-o greu, în zece, cincisprezece ani de catharsis.

Povestirea a apărut în chiar săptămîna următoare și asta mi-a sporit într-un chip necunoscut, tumultuos toată simțirea. În Cenaclu, Eugen Barbu se purta cu francheță și sarcasm. Pentru francheță și sarcasm îi știnem, mulți dintre noi, îndatorați pînă peste cap. Ce m-a uimit, ce m-a șocat pe mine a fost faptul că Eugen Barbu a vorbit despre proza mea cu un soi de detașare analitică ce cred că o punea și în lectura, cu temei scriitoricesc, a tuturor lecturilor sale. Își spunea problemele de meșteșug și parcă nădăjduia o confirmare de la mine, micuțul oportunist cu preocupări formaliste.

Deși, probabil, voi necăji multă lume, trebuie să recunosc persistența unei idei. Socot că Eugen Barbu și Cenaclul de odinioară al „Luceafărului" ne-au făcut pe cîțiva dintre scriitori scriitori. E greu de explicat cum s-au așezat gîndurile cele bune în sinea noastră și dacă am procedat la fasonarea constituției, a conținutului ei, prin dragoste și admirație pentru meșter sau, dimpotrivă, printr-un fel de veghe, printr-un fel de pîndă ranchiunoasă. Sentimentele mele sînt amestecate. Din nenorocire, nasc distanță mai ales la oamenii care sînt generoși cu mine. De aceea am tot aminat ziua cînd voi intra în redacție la Eugen Barbu ca să-i spun onest, ca în cartierele copilăriei, „sărut-mîna". Și amîn de douăzeci și mai mult de ani.

Sărut mîna care ține pana, pentru că în plină epocă a gîlcevii conținutului cu forma, vreo zece cuvinte ale domniei sale scoase din miezul sublim al minții m-au dezmeticit să rămîn doar ce sînt. Să fiu și formalist, dacă asta-mi face bine la suflet.

Nu mă consider, acesta-i adevărul, scriitor din jurul revistei „Luceafărul".

Mă consider doar scriitor din jurul meu. Încheind însă un prim trimestru de proză, trebuie să fiu cinstit și să mărturisesc un subtil urcător simțămînt de îndatorare. Astfel se făcură viețile noastre de formaliști și astfel e bine.

Tudor Octavian

Luceafărul 25

Et in Arcadia ego!

Oricît aș încerca, oricît aș zgîndări toate cele adunate în cotloanele memoriei, nu reușesc în nici un chip, să-mi aduc aminte ce gîndeam ori ce simțeam în clipa cînd, cu două-trei studii de folclor în buzunar, băteam la ușa redactorului șef al revistei „Luceafărul". Probabil că nici nu simțeam și nici nu mă gîndeam la prea multe (de altfel, îmi e și teamă să scormonesc prea adînc în această zonă, căci s-ar putea ca imaginația să ia locul amintirii, iar tentația textului scris, cu aspectul său de „document", să înfierbînte fantezia și să reconstruiască trecutul așa cum visam, ori vrem noi ca el să fi fost). În primăvara anului 1976, student în ultimul an, eram prea puțin preocupat de ceea ce ar putea fi numită activitate gazetărească, ori de rostul și importanța pe care ar putea-o avea, pentru un tînăr filolog, actul de a publica recenzii și cronici într-o revistă literară de largă audiență. Mă frămînta pe atunci lucrarea mea de stat (cu atît de ispititoarea problemă a relațiilor dintre structurile logice și cele poetice), precum și orizontul încă în penumbră al mitologiei populare românești. Cum aș fi putut atunci să scriu o recenzie la o carte despre care nici nu știam dacă a fost comentată sau nu, dacă interesează sau nu și dacă mă poate atrage sau nu ? Eram obișnuit cu „studiul", cu analiza de text, cu disocierile teoretice, cu jocul ideilor și cu descoperirea aspectelor încă nevăzute ale textului literar și folcloric. Ce puteam aplica din toate acestea în discutarea unei cărți de 50 de file ? Și la ce bun, dacă nu găseam în ea vreo idee ieșită din comun ? Doar ca să repovestesc, în alți termeni, ceea ce — deja — a spus autorul ? Orgolios și stînjenit, sigur de ceea ce știam, și puteam, dar plin de îndoieli în ce privește locul și rostul meu în presa literară, am pus pe masa redactorului șef fragmentele din cercetările mele de folclor. Cele cîteva cuvinte ale lui Nicolae Dragoș („Sînt idei interesante aici, dar trebuie să fii atent și la stil, la exprimarea elastică, atrăgătoare") aveam să le înțeleg mult mai tîrziu, atunci cînd am început să simt pe viu ce înseamnă comunicarea cu publicul nevăzut, ce înseamnă apăsarea unui dialog în care nu mai apuci să spui altceva decît ceea ce ai spus, în care nu te mai poți justifica și nici nu poți să-ți mai explici, încă o dată, ideile și intențiile. Cuvîntul scris și publicat rămîne mărturie dacă nu ai reușit să-l dai limpezime și vigoare necesară, el devine lanțul și cătușa ce te înfierează, te trag înapoi și îți așează frazele în marginea gîndurilor.

Am debutat la „Luceafărul" cu un articol despre **Miorița**. Mă bucur că a fost așa ; am debutat scriind despre lucrurile care-mi erau dragi, despre lucrurile care au constituit și constituie lumea mea adevărată. Am scris articole despre folclor și despre cărți de folclor ; am scris studii și recenzii literare, am avut chiar o rubrică de critică literară. Vocea mitosului popular a fost însă mai puternică. Atracția sa a însemnat specializare, iar aceasta a fost sinonimă cu renunțarea la o mulțime de cărți, la o mulțime de lecturi, mai mult sau mai puțin întîmplătoare. Mulți mă consideră critic literar și de multe ori numele meu apare alături de tineri critici literari ai momentului. Lucrarea **Izvoare mitice** a fost adeseori considerată o carte de critică, lucru ce mi se pare profund eronat, la antipodul intențiilor, al structurii și al conținutului tematic al acelei cărți. Nu am nici dreptul și nici orgoliul de a mă considera un critic literar. Domeniul pe care îl cunosc foarte bine, domeniul în care trăiesc cele mai mari satisfacții ale cunoașterii este acela al culturii populare românești. Găsesc aici teritorii întinse și abia străbătute, teritorii a căror hartă e plină de pete albe, găsesc aici o lume despre care știm încă foarte puține lucruri, o lume care și-a dezvăluit doar o parte din formele ei și foarte puțin din adîncurile, din aspectele ei tăinuite. Am aici bucuria unui demers totalizator, a unui efort de a cunoaște o cultură în ansamblul manifestărilor sale, a sesiza jocul și corelațiile dintre laturile ei, de la cele economice la cele istorice, de la cele rituale la cele strict literare, de la aspectele sociale și demografice la cele etnografice și mitologice. Mă liniștește aici rigoarea și obiectivitatea, posibilitatea confruntării cu faptul empiric, cu realitatea vie a satului românesc, posibilitatea verificării severe și a contactului concret cu o lume densă, activă și mereu prezentă în viața spirituală a poporului nostru. Mă atrage și mă fascinează gîndul că cercetarea culturii populare nu e numai o teorie, ci și o practică, nu e numai o întîlnire cu textul și cu obiectele, ci și una cu oamenii și cu viața lor de zi cu zi. Iar dacă am vreun orgoliu, e acela că știu ceva, că am ajuns, după ani și ani, să cunosc o parte din valorile fundamentale ale culturii românești și că, după ce am învățat — în sfîrșit — să le înțeleg glasul adînc, acum pot spune, pot împărtăși unele adevăruri despre ele, pot pătrunde și pot extrage sensul lor profund, sensul lor revelator.

Critica literară ? Pentru mine ea reprezintă ceea ce reprezintă schița, gravura și litografia pentru un pictor în ulei. Un exercițiu și nu numai atît, o altă lume, un alt mod de a fi ; o evadare, un act de trecătoare infidelitate față de orizontul meu lăuntric, atracția și ispita unui drum pe care nu am apucat să îl mai străbat și pe care îl privesc totuși din cînd în cînd, din pragul casei mele. Să fiu un intrus, un neavenit ? Spectator la viltorile vieții literare, îmi place să mă afund în universul unei cărți, să descopăr tainele și sensurile pre-supuse ce zac dincolo de spusul din text. Mă pasionează acest traseu al cunoașterii și mă simt mult mai aproape de spațiul interior al cărții decît de cel exterior, prefer deci să aflu ce și cum spune o operă literară decît unde, în ce ambianță, în ce descendență și în ce raport cu ce alte opere, apare ea în lume. Mai mult decît un critic literar, mă simt un comentator al textului literar. Nu știu dacă sînt un locuitor (cu drept de cetate) în această Arcadie a criticii literare. Nu știu dacă mă pot bucura și eu de savorile și delicatețile vieții arcadiene, dar, orice aș face și orice s-ar întîmpla, trebuie totuși să mărturisesc că și eu am fost în Arcadia !

Mihai Coman

Poeți și poezie la „Luceafărul"

Prin statutul său, „Luceafărul" este o revistă a tinerilor scriitori, un spațiu rezervat intîmpinării și consacrării autorilor încă neafirmați sau în curs de afirmare. Se poate observa atare lucru urmărind metodic fiecare dintre numerele acestui sfert de veac. Ne-am oprit în însemnările de față la contribuția revistei la dezvoltarea liricii românești postbelice. Poezia noastră actuală este una dintre cele mai bune din lume, prin valorile individuale de necontestat dar și prin diversitatea mijloacelor, a formulelor, a structurilor literare cultivate, prin tălmăcirea în formă modernă a unei excepționale tradiții și, implicit, prin grava adeziune la problematica atît de complexă a existenței umane contemporane. Rolul „Luceafărului" în afirmarea acestei poezii a fost — este — mai mult decît substanțial. De la apariția sa în 1958, revista a urmărit cu consecvență fenomenul liric, acordînd șoaiii generoase (mergînd pînă la o pagină de format mare) autorilor tineri, debutanți ai acelor ani, comentîndu-le cu promptitudine cărțile, inițiind discuții pe probleme mai mult sau mai puțin teoretice, publicînd articole de orientare, interviuri etc. O asemenea inițiativă a fost, să ne amintim, **Mic dicționar poetic** ținut de Mihu Dragomir începînd din 1961, al cărui scop declarat era familiarizarea tinerilor cititori și a debutanților cu dificultățile tehnice ale poeziei. Interviurile publicate în anii '60 sub genericul **Măiestria literară** nu urmăreau alt scop.

Dar, firește, contribuția esențială a unei reviste la dezvoltarea literaturii naționale rezidă în ultimă instanță în calitatea și cantitatea textelor literare publicate. „Luceafărul" nu numai că și-a făcut datoria, ca să folosim o formulă comună : a fost în permanență în frunte prin operativitatea și consecvența acțiunii sale de susținere a poeziei actuale. Aproape că nu există poet important care să nu fi publicat aici. Autorii din așa-zisa generație '60 datorează foarte mult revistei. În paginile ei se pot regăsi din primii ani ai deceniului al șaptelea semnăturile cele mai prestigioase. Nu numai atît : o revistă rămîne importantă în măsura în care reușește să **impună** nume noi, prin publicarea textelor lor fundamentale. Așa s-a întîmplat cu „Luceafărul" anilor '60. Aici au ținărît de-a lungul anilor (de-a lungul a două decenii, de fapt) marile lor poeme Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Grigore Hagiu. Cîteva exemple — numai — pot convinge, pentru că realitatea are mai ales nevoie să fie cunoscută, ea susținîndu-se în acest caz prin proprii evidente. Numai într-un singur an, 1967, Ion Gheorghe publică cicluri ca **Zoosophia**, **Cintecul berzei**, poemele **Neagoe în Epicenia**, **Cavalerul trac**. Sînt pagini dense de poezie, găzduite generos. În același an, pentru a continua, apar (o pagină întreagă) poezii din **Laus Ptolemaei** de Nichita Stănescu. Sînt frecvente poemele semnate de Ana Blandiana (**Manole, Manole**, de pildă, în 1964), Constanța Buzea, Ion Horea, Cezar Baltag, Vasile Nicolescu, Grigore Hagiu (**Arborele lumii**, în 1964), Marin Sorescu (**Trebuiau să poarte un nume. Muzeul satului**), Teodor Bals, Darie Novăceanu, Aurel Rău, Miron Radu Paraschivescu etc. Trebuie observat faptul că revista promovează poezie de factura cea mai diversă : de la lirismul concentralizat (Nichita Stănescu, Grigore Hagiu) la expresionismul țărănesc, ca formă de reinterpretare a tradiției, de actualizare a marilor mituri românești (Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, George Alboiu), de la poezia confesivă (Ana Blandiana) la cea onirică (Leonid Dimov), de la livrescul asumat ca mod liric „natural" (Florin Mugur) la suprarealism. Perioada de sub directia lui Eugen Barbu (1962—1968, a doua dintre cele cinci „serii" ale „Luceafărului") este una cît se poate de fericită îndeosebi în privința promovării autorilor lirici. Se publică poezie de calitate aparținînd scriitorilor tineri deja consacrați dar și celor mai puțin cunoscuți. Sînt anii în care poezia românească ajunge la o **diversitate** excepțională și această imigine este, în mod conjunctiv, și aceea oferită de paginile „Luceafărului". În paralel cu reprezentanții de frunte ai generației '60 apar și autori care s-au impus, prin cărțile publicate, în ultimii ani ai deceniului al șaptelea. Pagini cuprinzătoare se deschid unor poeți ca Nicolae Ioana, Marius Robescu, Ileana Mălăncioiu, Ioanid Romanescu, Gheorghe Pituț, Grigore Arbore, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Dumitru M. Ion, Ovidiu Genaru, Constantin Abălută. Ultimul tinăreste un ciclu substanțial din **Piatra**, volumul care îl consacră (1968). În 1967 apar trei **Vise** (**Vis cu militar**, **Vis cu frizerie**, **Vis cu cocoș**) de Leonid Dimov, poeme incluse în **Carte de vise** (1968). Cînd debutează (1964), Dumitru M. Ion este încă elev în clasa a X-a. Mai tîrziu îl întîlnim cu texte remarcabile pe Cezar Ivănescu, Adrian Popescu, Angela Marinescu, Emil Brumaru, Dan Verona, Mihai Cantuniari, Mircea Dinescu, Virgil Mazilescu, Florica Mitroi, Iolanda Malamen. Revista reușește să fie deschisă și să anunțe cărțile de poezie ale acestora, așa cum făcuse și cu cei de la începutul deceniului. O rubrică se intitulează **Dicționar de literatură română contemporană** și include profile despre autorii cei mai reprezentativi. Sînt, uneori, gesturi de recuperare literară, de readucere în atenția publicului a unor scriitori afirmați înainte de război. Întreagă această înflorire a lirismului din al șaptelea deceniu trebuie pusă în legătură și cu existența cenaclului „Nicolae Labiș", condus de Eugen Barbu, a cărui activitate este prezentată în revistă. În anii '70 mulți poeți vor trece prin fostul cenaclu „Luceafărul" condus de Nicolae Dragoș; mai nou, prin cenaclul „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu.

În privința susținerii poeziei de calitate, „Luceafărul" anilor '70 nu este cu nimic mai prejos decît revista din decada anterioară. Imaginea deceniului al optulea în lirica românească poate fi urmărită în mod absolut convingător prin paginile acestui săptămînal. Debuturile sînt înregistrate la rubricile **Planetă de tinăr** sau la mai vechea (aproape de la înființarea revistei) **Dintre sute de cataarge. Atelierul literar (Poșta redacției)** ținut zece ani de Geo Dumitrescu impune prin seriozitatea și gustul desăvîrșit, amintînd de acțiunile similare ale lui Mihu Dragomir și Miron Radu Paraschivescu. Printre poeții susținuți în mod constant, de la lansare la apariție în volum, publicați indeosebi în paginile de beletristică de la mijlocul revistei, se numără : Gabriel Chifu, Patrel Berceanu, Sabin Opreanu, Ioana Ieronim, Ștefan Ioanid, Doina Uricariu, Marin Lupșanu, Valeriu Bârgău, Grigore Georgiu, Marin Constantin, Liliana Ursu, Rodian Drăgoi, Artur Bădiță, Mircea Brăiliță, Marius Stănilă, Eugen Suciu, Carolina Ilica, Traian T. Coșovei, Dan David, Adrian Frățilă, Ioana Bălan, Elena

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 10-a

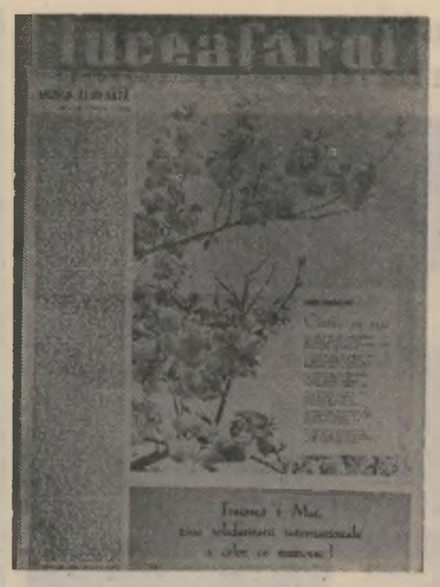

Riscul imediat

Și eu am debutat la Luceafărul, prin 1963, cînd prozele tinerilor, îndeobște, treceau prin mîinile și prin filtrul subțire, generos, al privirilor doamnei Gica Iuteș. Dinsa fiind, îndeobște, mama tuturor debutanților lipsiți de pile mai acătări. Apoi am citit și în cenaclul Nicolae Labiș, unde Nichita Stănescu m-a apărat împotriva nu mai știu cui și cînd Eugen Barbu, tîrziu, a pus punct discuțiilor, raliindu-se punctului de vedere al poetului. Firește, am fost copleșit. Dar și ușor dezlipit de pămînt. Intrucît revista Luceafărul nu s-a ținut de cuvînt și nu m-a publicat în timpul promis, m-am obrăznicit și mi-am mutat proza în Ramuri. Conflictul, colosal în imaginația mea, de fapt nici n-a existat. L-a aplanat, cu un suris și cu o promisiune și mai seducătoare, aceeași doamnă distinsă și statornică în opțiuni, doamna Gica Iuteș. Așa am revenit în Luceafărul, o dată, de două ori, de trei ori, însă fără să-mi scot abonament pentru staționarea pe holul redacției. Despre holul acela, întruna aglomerat, mulți vorbesc și scriu cu nostalgie și chiar cu o anume duioșie. În ceea ce mă privește, îmi rezerv nostalgia pentru generozitatea cu care m-au întîmpinat, și la Luceafărul, și la alte publicații, în anii cînd mai eram foarte tînăr, Gica Iuteș, Ion Horea, Ștefan Bănulescu, S. Damian, Remus Luca, Ion Băieșu, Radu Cârneci și mulți alții. Aș fi putut întreține cu fiecare o relație durabilă. Dar nu am practicat niciodată cultul relației, ci numai cultul prieteniei. Și încă de atunci m-am dat pe mîna marelui meu prieten Ilie Purcaru, și el vechi luceferist, sub privirile căruia am debutat în gazetărie. De la el am învățat, zi de zi, ceas de ceas, cînd alții credeau că ne pierdem vremea în jurul unei sticle cu vin, că un publicist veritabil nu este nimic altceva decît un crucișător care trage cu toate tunurile. Și de la el am învățat să disprețuiesc tehnica atît de profitabilă pentru unii a compromisului și a plîmbării din lunre în lunre. Acest dispreț de senior i-a adus mari necazuri. Pe urmele lui și alături de el am îndurat și eu destule. Ne consolăm amîndoi doar la gîndul că un veritabil crucișător nu se poate îmbăcheta cu una cu două în sfori. Și ori de cîte ori se ivește prilejul, ori de cîte ori avem cauze de apărat, tragem cu toate tunurile. Aceasta fiind deja o altă poveste, mai mult pasionantă decît staționarea perpetuă pe holurile redacției sau bătaia tenace la ușile editurilor. Publicistica nu este doar o pasiune, nu este doar o misiune, ci și o pîine. Amară și dulce în același timp, precum pîinea. Diferența ei specifică fiind riscul imediat.

Mihai Pelin

Celor 32 de corectori

Astăzi, mulți tineri sub douăzeci și cinci de ani vin în redacția noastră *să ia parte la sărbătorirea unui sfert de veac a revistei care a scos la liman unele dintre cele mai înalte vîrfuri ale literaturii, vîrfuri care — cu rîvnă, cu talent și cu multă dăruire — s-au dovedit a învinge lupta sisifică cu valurile grele, foarte grele ale scrisului, cucerind trofeul mult visat : „Dintre sute de catarge".*

Un sfert de veac ! Da, toți știu că revista „Luceafărul" împlinește douăzeci și cinci de ani de la numărul care s-a aflat la chioșcurile de ziare, care se citea în școli, în universități și pe stradă la 15 iulie 1958. Dar revista noastră este mai bătrînă. Este mai bătrînă cu cinci luni, pentru că primul ei număr, gîndit, scris, rescris, tipărit (da, chiar tipărit !) trebuia să apară la 15 februarie 1958. Mihu Dragomir, acel salahor literar al revistei „Luceafărul", pregătise sărbătorirea primului număr, dar — să nu uităm — era anul 1958 ! N-a apărut. Nu-i nimic, și-au spus trudtorii revistei. Trebuie să apară. Mai scoatem un articol, mai pieptănăm altul (reportajul lui Radu Cosașu — „Noaptea, ger, pe locomotivă" — rămîne doar „Noaptea, pe locomotivă"), și se tipărește numărul 1 din 1 Mai 1958. Din nou bucurii, pregătiri și... NU ! N-a apărut nici acum.

Dar Mihu Dragomir nu era redactorul-șef care să renunțe la un ideal, pentru că IDEAL era apariția revistei. Pentru acest ideal, s-a depășit chiar anul 1958, *s-a muncit din nou și „Luceafărul" a învins. La* 15 iulie 1958.

★

Tinerii — despre care vorbeam mai înainte — nu se născuseră încă. Vin acum. Îi văd așteptînd să pîpăie revista (asta i-a învățat, în ultimul timp, Cezar Ivănescu), o îmbrățișează, pentru că ei sînt copiii revistei, dar — poate — vor fi și viitorii ei conducători.

★

Cel care se străduie amarnic să înjghebe rîndurile de față a trăit, s-a bucurat și s-a necăjit timp de douăzeci și cinci de ani sub conducerea citorva redactori-șefi, a fost considerat (și mulțumește pentru aceasta) coleg de foarte, foarte mulți redactori și (eh, aici e hiba) a „necăjit", la rîndul său, nu mai puțin de treizeci și doi de corectori. Cei care acum sînt „departe" de noi — departe doar ca spațiu — Mihai Negulescu, Ilie Purcaru, Gheorghe Pituț, Valeria Boiculesi, Barbu Cioculescu, Nadina Cordun-Rudeanu, Diana Cîrstev, Ștefana Harbur, Gabriela Sandu ș.a., își amintesc, nu se poate să nu-și amintească, de izbînzile unui număr bun sau de greșelile lăsate în alte numere. Dar unii dintre corectori sînt mai aproape de noi, fac parte și acum din familia acestei reviste și — cu sau fără voie — fac în continuare „corectură" : Sînziana Pop, Gheorghe Suciu, Ion Gheorghe.

Sînziana Pop. *Pentru prima dată după 23 August 1944, în revista „Luceafărul", s-a hotărît să se scrie* România *în loc de* Rominia. *A hotărît Eugen Barbu și așa s-a scris. Lucram atunci cu Sînziana și la crectura „Programului de Radio". Zic eu : „Sînziana, ce-ar fi să scriem și în «Program» tot* România ?". *Sînziana atît a așteptat. „Da, nea Gelule !". Și așa am făcut. Primul număr s-a strecurat fără să se observe. La al doilea, însă, cineva din conducerea „Programului" a sesizat și — pentru că nu era oficializat — am fost obligați să refacem tot numărul (și ce chin : muzică populară românească, muzică ușoară românească, România etc., etc.). Am stat douăsprezece ore să corectăm. Și, totuși, după numai o lună s-a scris, în toată presa,* ROMÂNIA. *(Cuvîntul* România *mă duce înapoi la 22 ianuarie 1966 cînd pe nr. 4 /195/ al revistei „Luceafărul" apare, pentru prima dată, mare, mare de tot* ROȘU, GALBEN ȘI ALBASTRU).

Mihai Negulescu. *Corector un timp, dar m-a părăsit pentru că a fost avansat redactor. De-acum venea să facă „minte limpede". Într-un articol, Fănuș Neagu — scriind despre sport — consemnează, la un moment dat, despre o „miuță". Recunosc cu mîna pe inimă că nu cunoșteam acest cuvînt. Mihai (sînt convins că nici el nu-l cunoștea), citind articolul, îmi spune : „Nea Gelu, cred că este o greșeală de manuscris de-a lui Fane. Să scriem cum trebuie : «mie». Rezultatul: Fănuș Neagu mă întîlnește, se uită la mine (nu ca atunci la Cîmpulung cînd era elev la Liceul Militar, iar eu sublocotenent) și-mi zice : „Nea Gelule, te-oi pricepe matale la corectură, dar la fotbal ești în ofsaid".*

Ștefana Harbur. *Corectoare foarte conștiincioasă. Nicolae Crevedia scrie o baladă în care întrebuințează multe arhaisme. Ștefana, fără să mă întrebe, le schimbă, le actualizează și face nu mai puțin de 38 de greșeli. Asta însă n-ar fi fost nimic. Dar finalul — fiind vorba despre Mihai Viteazul — suna cam așa : „Și a căzut* capacul". *Ei, aici nu mai era vorba de nici un arhaism, dar Ștefana a lăsat să cadă... greșeala : „Și a căzut* capacul".

O colaboratoare externă. *Era plecat Barbu Cioculescu în concediu. Colaboratoarea care a venit să-i țină locul a avut un articol semnat de regretatul Radu Petrescu. Era vorba despre greșelile de vorbire și de scriere. Colaboratoarea noastră, crezînd că articolul a fost citit, l-a lăsat în pagină și au apărut (culmea) 32 de greșeli de... scriere. Radu Petrescu m-a întîlnit și — cu neasemuita-i frumusețe în vorbire — îmi spune : „Domnule Stoicescu, nu-i nimic ! Toată lumea va crede că așa a trebuit să fie".*

★

Eu ? Eu ce să spun ? Dacă scap după acest articol fără greșeli de corectură (dar nu-l corectez eu) nu, nu voi spune că n-am lăsat în loc de suflet, fuflet *(și încă într-un titlu cu litere mari).*

În rest-?

Pentru corectorii ce vor lucra în continuare la revista „Luceafărul", viitori colegi ai prețuitelor mele colege de acum — Ingrid Fulna și Sabina Drăgănel — urarea mea din suflet (acum am scris cuvîntul cum trebuie) : Sărbătorirea revistei la împlinirea a cincizeci de ani de activitate.

Gelu Stoicescu

„Ceea ce vrem noi este ca acela care și-au propus să scrie despre problemele ce preocupă societatea să se străduiască să înțeleagă cît mai bine epoca în care trăiesc, să încerce să prezinte — în forme ce pot fi foarte diferite — cît mai veridic preocupările oamenilor, ale claselor sociale, să contribuie la înnobilarea ființei umane, la ridicarea nivelului de conștiință al omului."

NICOLAE CEAUȘESCU

Militantism și exigență artistică

În lipsa unor instrumente de lucru speciale — monografii de reviste literare, sinteze despre presa românească post-belică, dicționare de reviste literare, etc. — instrumente pe cît de necesare pe atît de greu abordate — metoda de investigare a unei colecții rămîne foiletarea, cu avantajele și dezavantajele ei .

Colecția „Luceafărului" a ajuns la al 26-lea an de vîrstă înscriindu-se în rîndul celor mai rezistente și mai valoroase reviste literare românești. Ea se menține în peisajul presei noastre prin spiritul critic mereu proaspăt, prin actualitate, în sensul profund și complex al cuvîntului, adică umanist-revoluționar, angajant, în plan social-uman, moral-politic, prin păstrarea unui raport măsurat între tradiție și inovație, prin promovarea tinerilor de talent și întreținerea cultului pentru valorile certe ale literaturii române. Citim în articolul-program din 15 iulie 1958 : **„Trăim în vremurile mari'or prefaceri, în miezul unei lupte pe care n-o ocolim ci, dimpotrivă, vrem s-o ducem pînă la capăt. O țară mică, așa cum este considerată țara noastră statistic, își schimbă înfățișarea de la zi la zi, într-un ritm ce ar tăia respirația înaintașilor noștri (...) Această epocă se cere consemnată. N-am scris decît cîteva din paginile ce ne sînt rezervate de istorie. Printre file'e albe ce ne așteaptă sînt și ce'e ale „Luceafărului". Toți cei ce vor să contribuie la „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", toți cei ce trăiesc din plin neasemuita poezie a construcției socialiste sînt așteptați și în această nouă casă a lor. Ne adresăm în primul rînd tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum sau celor ce se vor afirma". Conștiința prezentului și a istoriei —** iată două constante ce se evidențiază de la începutul drumului. Spiritul critic al revistei se manifestă, în primele ei numere, prin articole semnate de numele prestigioase ale momentului : Ov. S. Crohmălniceanu (o prezență constantă și în paginile „Luceafărului" pînă către anii '80) luptă împotriva misticismului în literatură, Gh. Achiței (viitor redactor-șef adjunct în perioada 1965—1968) condamnă evazionismul, Al. Oprea (colaborator de prestigiu cu mare longevitate) discută proza scrisă și actualitatea. În 1959 un „Raid anchetă" efectuat de I. Dodu Bălan, V. Răpeanu și Gh. Achiței privind literatura română în școli este prima inițiativă culturală de amploare.

Din 1962, odată cu venirea lui Eugen Barbu la conducerea revistei, crește spiritul combativ, se diversifică problematica și se mărește numărul de rubrici. O interesantă serie de interviuri „despre măiestria literară" aduce în paginile „Luceafărului" scriitorii consacrați cu scopul — declarat — de a împărtăși din experiența lor tinerilor. Sînt intervievați M. Beniuc, M. Breslașu, Maria Banuș, Lucia Demetrius, Victor Eftimiu, Mihail Sorbul, Titus Popovici, Perpessicius, Eusebiu Camilar, Iorgu Iordan, Al. Philippide. Între interviurile anului 1962 excelează cel luat lui G. Călinescu (de Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru) și fragmentul din „Anton Pann" de Lucian Blaga prezentat de aceiași sub titlul „În loc de interviu cu Lucian Blaga despre artă și izvoarele artei". Seria se continuă și în 1963 fiind antrenați de astă dată Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Gr. C. Moisil, Nagy Istvan. La 30 martie 1963 Eugen Barbu face o sinteză din mers a acestei acțiuni care va continua (Otilia Cazimir, Eugen Jebeleanu, Franyo Zoltan, Ion Vinea, Ion Marin Sadoveanu, G. Ciprian, Tudor Teodorescu-Branițte) pînă la jumătatea anului. A fost una dintre inițiativele cu cel mai larg ecou simbolizînd împletirea dintre generații, participarea clasicilor în viață la problemele actualității. Concomitent, încă din 1962 se inițiază „Masa rotundă a «Luceafărului»" cu tema „Proza scurtă a tinerilor și conflictul etic contemporan". Observăm că tînăra generație „Labiș" se afirmă armonic, nu prin negarea clasicilor ci prin dialog constructiv în paginile aceleiași reviste. „Masa rotundă" are ca obiect nuvela „În treacăt" de N. Velea și discuțiile se continuă pe mai multe numere (în mod asemănător se va discuta ulterior și „Leul albastru" de D. R. Popescu) fiind un exemplu de sinteză : alături de intervenții „vetuste" (de tipul celor ivite în jurul „Anei Roșculeț" de Marin Preda în 1949—1950) găsim și puncte de vedere noi, salutare. Rubrica „Literatura română în școală" este reluată și, odată cu ea, desigur, discutarea manualelor și cursurilor universitare (Teodor Vârgolici afirmă despre cursul de istoria literaturii române, anul II, al Mariei Platon că „nu corespunde sarcinilor pe care trebuie să le îndeplinească o lucrare științifică universitară", iar autoarea răspunde în replică). În 1963 se începe „Dicționarul de istorie literară contemporană" care va prezenta alfabetic autorii pînă în 1965 și va fi reluat mai tîrziu cu o „Addenda". Semnează Marin Bucur, D. Micu, Al. Săndulescu, I.D. Bălan, etc. Deși „Dicționarul" se prezintă ca o varietate de stiluri critice are, totuși, marele merit de a inventaria pentru prima dată situația prezentă ; el este și o replică la interviurile despre „măiestria artistică" (unde își spuneau cuvîntul numai „bătrînii") dar și o continuare a acelei inițiative, criteriul alfabetic avînd, desigur, avantajul că permite așezarea alături a numelor „mari" și (încă) „mici". Critica actualității se desfășoară în această perioadă în „Colocvii" („Eroul contemporan" ; „Critica literară și confruntarea operei cu viața" ; „Poezia tinerilor și locul ei în lirica actuală" ; „Romanul și problemele sale actuale", etc.) În 1964 se „permanentizează", ca să zicem așa, studiile eminesciene fiind întreținute la început de specialiști (Gh. Bulgăr : „Stilul articolelor lui Mihail Eminescu"), iar în 1965 se pune, într-un spirit nou, problema specificului național (remarcăm un articol al lui Teodor Virgolici : „Ideea de specific național în literatura română", de pildă). În 1966 este comemorat Vasile Pârvan (prin Marin Bucur și Radu Vulpe) — figură proeminentă a culturii românești ce va deveni figură centrală a revistei „Luceafărului" pînă la recenta reeditare a „Geticei" ; de altfel, în mare, inițiativele culturale ale revistei se păstrează dovedind, și prin aceasta, alegerea problemelor majore din istorie și din actualitate, orientarea exactă a redacției și colaboratorilor revistei în sensul devenirii noastre. Seria mai veche de interviuri cu scriitori este reluată în 1967 în rubrica „De vorbă cu" unde sînt intervievați Zaharia Stancu, G. C. Nicolescu, Ion Pas, Mihnea Gheorghiu, C. G. Giurescu, Ion Dumitrescu, D. D. Roșca, I. Peltz, M. Sevastos. Anul 1967 poate fi numit, pe drept cuvînt, „anul Malorescu" avînd în vedere larga participare la comemorarea mentorului „Junimii" (Mihai Drăgan, I. D. Bălan, Gh. Achiței, P. Marcea, M. Bucur, N. Ciachir, I. Calafetescu, Marian Popa, etc.). Eugen Barbu face pasul spre literatura universală cu eseurile despre Goethe (1966) (trebuie să menționăm că literatura străină fusese mai slab reprezentată pînă acum) iar traducători avizați vor publica frecvent din operele europenilor (mai ales) dar și ale unor scriitori americani. Traian Herseni discută despre sociologia literaturii, iar Romulus Zaharia realizează o amplă anchetă pe această temă („Actualitatea sociologiei sau sociologia actualității"). Remarcăm că în anul 1966 s-a sărit peste comemorarea lui Eminescu (și nu va fi singurul an „sec" în acest sens !) : preocuparea intensă pentru problematica actualității în devenire absoarbe, uneori, total atenția. Remarcăm, în schimb, un interesant colocviu din anul următor avînd ca temă „Istoria — obiect al literaturii" și ca invitați pe Const. C. Giurescu, Virgil Cândea, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Malița, Horia Lovinescu. În aceeași perioadă ședințele cenaclului „N. Labiș" aduc în atenție o nouă generație literară : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru își vor publica în „Luceafărul" marile lor poeme iar în volume separate în „Colecția Luceafărul" vor debuta editorial mai toți membrii activi ai cenaclului (din păcate, „Colecția Luceafărul", una dintre inițiativele valoroase ale revistei, nu s-a continuat.) Rubricile revistei din perioada cînd redactorul șef a fost Eugen Barbu sînt combative, polemice, întreținute de buni stiliști. Perioada 1969—1972 (redactor șef : Ștefan Bănulescu) se remarcă, în general, prin promovarea prozei și a eseisticii (în primii ani secretar responsabil de redacție e un critic : Mihai Ungheanu). Semnalăm numărul din 20 septembrie 1969 dedicat lui Anton Pann, contribuțiile eseistice ale lui Nichita Stănescu pe marginea clasicilor și preclasicilor noștri, și ne atrage atenția o serie de articole semnate de Titus Popovici în 1970, dintre care într-unul, „Sincronism sau imitație", citim : „Efortul major, conștient sau nu, pe care-l face orice cultură este acela de-a impune valorile sale proprii, de-a le înscrie durabil în circuitul celor universale, determinîndu-se față de ele, și în același timp căutînd să impună complexul de trăsături constante și în devenire, pe care-l numim poate cam vag „specific național" și care nu e în nici un caz etalarea delectantă a particularităților periferice (în genul folclorului stilizat și edificator) ci **un răspuns propriu și inedit, sau o încercare de răspuns, la întrebările epocii ;** ceea ce, în afară de cazurile rarisime și imprevizibile și fericite, nu este lucrarea unui singur individ, ci a unei colectivități vitale, conștientă de valorile pe care le-a ales și în numele cărora creează (...) De aceea nu cred că în condițiile României de azi „dezepicizarea" prozei poate însemna altceva decît o manifestare a neputinței de cuprindere a existenței concrete, a istoriei vii și a incidențelor ei asupra destinului omenesc" (s.n.). În același sens, în numărul dedicat lui Ion Budai Deleanu (7 februarie 1970) Edgar Papu scria memorabilele cuvinte : „Literatura noastră modernă s-a născut sub semnul atitudinii critice și cu o atare notă dominantă a rămas pînă astăzi. Acest fenomen, cu totul specific, se vede, anunță chiar din veacul al XVIII-lea". Nu întîmplător atragem atenția asupra acestor luări de poziție : deceniul 8 debutează în eseistică prin problema specificului național și va culmina cu marea confruntare despre „Protocronism și Sincronism" din anii 1977—1978 cu ecouri vii astăzi și din care, fără îndoială, va crește eseistica viitoare. În același an, 1970, o anchetă a revistei are ca titlu „De ce nu scrieți o istorie a literaturii române contemporane ?" (răspund : G. Dimisianu N. Manolescu, Adrian Marino, I. Negoițescu N. Balotă, Al. Piru, V. Răpeanu, Cornel Regman, E. Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu, etc.). Ancheta se încheie, însă, repede pentru că se conturează „din primul foc" impedimentele (unul dintre ele fiind, așa-zicînd „obsesia" deceniului 8 : „conflictul" dintre scriitori și critici !). Conceptul de „sincronism" este tot mai des analizat constatîndu-i-se sărăcia operațională (N. Ciobanu se întreabă în 1970 : „Sincronismul, criteriu unic al universalității?") — iar un articol ca „Umanismul român ca model cultural" semnat de Al. Dutu (9 mai 1974) anunță deja seria priorităților românești în sensul „protocronismului" : „Umanismul pe care cărturarii din epoca brîncoveană l-au propus culturii europene îmbrățișa arii mai vaste și nivele mai variate de cultură decît putea cuprinde «republica spiritelor»" — sesizează Al. Dutu. De fapt, perioada 1970—1974 înseamnă o „adunare a apelor", în sensul că din efervescența discuțiilor inițiate de către revistă în acest timp va rezulta, sub direcția lui Nicolae Dragoș (între anii 1972—1974 redactorul șef al revistei fusese Virgil Teodorescu), puternicul curent critic ce se manifestă și astăzi în paginile „Luceafărului". Dezbaterile sînt pe probleme (proza, poezia, critica) punctînd semnificativ producția editorială, dar și generale privind situația literaturii, ierarhia valorică (iată un concept ce se lansează în această perioadă și va constitui punctul de reper al criticii). Se discută intens despre „Responsabilitatea morală a esteticii", despre „Funcția critică a literaturii noastre", despre „Femeia, autor și personaj literar" (3 martie 1973), „Condiția romanului", „Autobiografie și roman", „Orizontul criticii tinere" (1974). Revista inițiază comemorarea lui Dimitrie Cantemir cu o prestigioasă participare (1973). Observăm la discuții un număr însemnat de critici și istorici literari, poeți și romancieri, eseiști. Deschiderea către dialog va fi specifică perioadei următoare iar un nou articol-program din 1 iunie 1974 precizează : „în ultimele numere ale sale revista „Luceafărul" și-a propus ca — precizîndu-și cu mai multă fermitate profilul, îmbogățindu-și structura tematică, să devină tot mai pregnant o revistă a scriitorului tînăr, să ajute la descoperirea și promovarea tinerelor talente, să se preocupe îndeaproape de creația literară a tinerilor". Acum vor debuta în critică Artur Silvestri, Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, etc.

O istorie ilustrată a revistei «Luceafărul» văzută de Ion Cucu

Albastru de dimineaţă

„Luceafărul". În dimineţile de simbătă, pentru toţi cei care sînt cu sufletul lipit de revistă, roua are culoarea cernelei tipografice. Sfîrşeşte sau începe o poveste. Săpat în hîrtie, cuvîntul mai duhneşte a plumb şi a sudoare. Vorbeşte despre migala celui care l-a desprins din lumină. Vorbeşte despre tremurul peretilor Casei Scinteii atunci cînd rotativa începe să bată. În zori, desenat pe foaia proaspătă, ademenitoare, cuvîntul prinde să se înalţe pur ca o dalbă şi nepreţuită pasăre, ca adevărul.

Este deja lumină. Se deschid ferestrele. Încep să se formeze cozile la chioşcurile de ziare. Nu interesează numai etapa de fotbal ci şi mişcarea literelor române. A celor mai tinere dintre ele. De 25 de ani „Luceafărul" este oglinda acestora. Corifeii de azi ai scrisului şi-au făcut ucenicia la această revistă. Numele înşiruite ale celor care au debutat, care au avut noroc sau care au fost doar consemnate ar umple paginile unui număr întreg. O istorie literară a ultimilor 25 de ani e cu neputinţă a fi scrisă fără a fi caligrafiat ori mizgălit la cele mai multe dintre pagini titlul „Luceafărul".

Istoria secretă a acestor apariţii nu este scrisă decît arareori. Poate pentru că slujitorii „Luceafărului" consideră că lansarea, de pildă, a unui debutant este mereu o datorie. Sau că e firesc ca multe articole ori poezii să fie tipărite în urma unor veritabile bătălii, purtate deopotrivă cu vorbele şi cu nestăpînitele cuvinte.

Spectacolul înnoirilor pare să fie strălucirea revistei „Luceafărul" de optzeci de ani încoace. În sfertul de secol care a urmat apariţiei primului număr al noii serii el a fost de-a dreptul fascinant. Dar poate că numărul debutanţilor nu a fost niciînd mai mare ca în ultima perioadă. Rămîne ca timpul să aleagă. Pînă atunci, mai e vreme să ne gîndim şi la aceia care prin veghea lor au făcut să fie dăltuit în plumb un nume, pînă atunci, neştiut: redactori, corectori, tipografi. Intuiţia, talentul şi munca lor nu pot fi, desigur, puse în acelaşi plan. Dar voinţa lor este mereu valoarea. Ar mai rămîne să transcriem numele altruismului şi al încrederii. Truda lor a făcut mai strălucitoare stelele apărute lîngă Luceafăr.

As mai rămîne o clipă să trec cu literă de lacrimă numele celor care au plecat să viseze mereu în verdele odihnitor al cîmpiilor elisee imediat după ce rotativa a început să ridice pe banda rulantă exemplare ale revistei „Luceafărul" : Dumitru Moldoveanu, Ion Popovici, Nicolae Baltag, Mircea Popescu şi ultimul plecat, prietenul nostru parcă de totdeauna, dar pentru totdeauna, Teodor Balş.

Dimineţile de simbătă îi adună pe toţi cei care s-au legat într-un fel sau în altul de revista „Luceafărul". Sînt cîteva ore în care albastrul decupat din tăria cerului începe să se topească peste desenul literei ce visează nemurirea.

Mircea Croitoru

Poeţi şi poezie la „Luceafărul"

Urmare din pag. a 9-a

Ştefol. Majoritatea sînt laureaţi ai premiilor anuale ale revistei. Imaginea trebuie completată cu nume de tineri scriitori care, deşi publică sporadic, o fac — calitativ — substanţial: Smaranda Cosmin, Ioan Ivan, Marta Petreu, Marius Petrescu, Valeriu Mircea Popa. Dar rubrica cea mai generoasă rămîne **Cariatide**, transformată mai recent în **Antologia „Luceafărul"**: ea a oferit spaţiul larg al unei jumătăţi de pagină, spaţiu în care, la rigoare, un poet poate spune esenţialul, eventual pentru o fază a creaţiei sale. Aici au părut îndeosebi scriitori care, deşi din punct de vedere biologic, sînt (unii) încă tineri, se află la vîrsta maturităţii artistice. Am fi nedrepţi dacă am încerca să alcătuim o listă, oricum rezumativă, a celor prezenţi aici; am fi nedrepţi, spuneam, pentru că e vorba de cea mai mare majoritate a autorilor lirici contemporani. „Luceafărul" promovează în continuare poezie autentică, fiind foarte atentă la evoluţia liricii româneşti scrisă de cei mai tineri. La noile tendinţe, atunci cînd ele sînt susţinute de **valoarea** intrinsecă a textului literar. Citadinismul ironic, pulverizarea tiparelor, a convenţiilor, ludicul ca formă existenţială sînt prezente în paginile de poezie din ultimii ani sau în dezbaterile asupra stării acesteia. Peisajul, atît de cuprinzător, oferă o oglindă **reală** a direcţiilor tematice şi stilistice.

Impunerea poeziei române contemporane se cere pusă în legătură şi cu prezenţa în revista „Luceafărul" a traducerilor de calitate din lirica universală. Este o acţiune vizibilă de la începutul perioadei de sub direcţia lui Eugen Barbu. Sfîrşitul celui de-al şaptelea deceniu reprezintă însă un adevărat apogeu. Să amintim că numai într-un singur an, 1970, revista publică traduceri din T.S. Eliot (**2 cuartete**, trad. de Sorin Mărculescu), Paul-Valéry (**Cimitirul marin**, N. Argintescu-Amza), Shakespeare (**Sonete**, Taşcu Gheorghiu), Apollinaire, Henri Michaux (Vasile Nicolescu), Cesare Pavese (N. Argintescu-Amza), Baudelaire (**Mici poeme în proză**, Viorel Grecu).

Alături de poezia inedită nu au lipsit nici discuţiile teoretice, dezbaterile asupra fenomenului liric contemporan. Doar menţionarea citorva, din anii din urmă, conving asupra importanţei acţiunilor „Luceafărului". Ne amintim de o serie de intervenţii din 1975, grupate sub genericul **Ce este şi încotro se îndreaptă poezia ?**, anchetă începută la mijlocul anului şi „provocînd" o serie de condeie importante ale actualităţii, printre care Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Mircea Ciobanu, Victor Felea, Laurenţiu Ulici, Nicolae Ioana, Dan Cristea şi întreruptă înainte de vreme. Răspunzînd la ideea, destul de vehiculată atunci, a unei presupuse crize a poeziei, opiniile celor citaţi rezistă cu succes şi din perspectiva unui (aproape) deceniu. Poezia nu intrase în nici un fel de criză, argumente fiind cărţile solide scrise şi apărute în acesti ani, venind de la autori consacraţi sau de la debutanţi. În nr. 25/1975, Mircea Ciobanu pleda, de exemplu, pentru apariţia — atît de necesară — a instrumentelor de lucru **noi**, a uneltelor critice în concordanţă cu structurile poetice afirmate. (Majoritatea, spunem cu perspectiva anilor trecuţi, afirmate şi în „Luceafărul"). Adică exact a acelor instrumente care nu ar vizualiza şi nici nu ar vorbi despre vreo criză, ci ar evidenţia tocmai transformările intime ale poeziei: „Pentru că nu ne putem întreba încotro se îndreaptă Poezia? cîtă vreme nu am răspuns la întrebarea : Ce s-a petrecut cu însăşi fiinţa Poeziei în anii ei de renaştere ?".

În preajma **Colocviului naţional de poezie din 1978** apărea în „Luceafărul" un ciclu de articole pe tema **Poezia de azi şi de mîine**, la care erau invitaţi să-şi spună părerile poeţi şi critici de vîrste diferite: Dan Verona, Ion Iovan, Doina Uricariu, Vasile Petre Fati, Nicolae Prelipceanu, Dumitru Micu, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Eugen Simion. Continuînd preocuparea pentru „noul val", al poeţilor abia debutaţi, o anchetă ce a născut suficiente contra-opinii, este **Poezia tinerilor** (52/1979), ai cărei participanţi (Nicolae Ciobanu, Dan Alexandru Condeescu, Doina Uricariu, Paul Dugneanu, Sultana Craia) încercau o delimitare a atitudinii şi trăsăturilor caracteristice ale „ultimilor sosiţi", vorbind de „complexul generaţiei '60" dar şi de un tip nou de sensibilitate poetică. Astfel de dezbateri vin desigur în completarea unei activităţi redacţionale care a susţinut şi impus pe parcursul unui sfert de secol marea poezie contemporană.

REMEMORĂRI

Secretul Doamnei de zăpadă (XV)

Am vrut să părăsesc odaia, am ezitat cîteva clipe şi, împins de curiozitate, m-am apropiat de birou. Am prins uşor coperţile dosarului, cu vîrful degetelor, şi l-am deschis. Un desen în miniatură înfăţişa schitul lui Trifon, schitul de lemn înconjurat de munţi goleşi şi brazi singurateci, plutind ireal parcă în mijlocul unei poieni cu iarbă înaltă.

Îmi amintii din nou de drumul acela făcut împreună cu Trifon spre locul unde vieţuia în sălbăticie bătrînul Paisie şi de întrebarea adresată cu glas blînd şi liniştit : „Trifon, aşa-i că ai să-mi spui ceva ? Un gînd care nu-ţi dă pace şi linişte ?"

Părăsii camera Doamnei de zăpadă fără să mai trec prin sufragerie, m-am echipat pentru drum şi am pornit către schit. Am ajuns spre seară, scurtînd distanţele, pe cărări mai puţin bătătorite. Intrai în cele două rabane aflate pe traseu întrebînd, pe ocolite, dacă nu văzuseră cumva o femeie singură urcînd spre munţi, încercînd s-o descriu cît mai fidel. Cabanierii mă priveau miraţi dînd din cap în semn de negaţie.

Nu mai ningea. Cerul se limpezise. Zăpada strălucea orbitoare sub lumina lunii. Dulăii lui Trifon mă simţiră de departe şi începură să latre leneş. Geamul chiliei era luminat. Am bătut uşor, strigîndu-l. Se arătă în prag privindu-mă cu uimire. Era îmbrăcat cu pantaloni groşi de postav viriţi în cizme scurte cu talpă groasă. Îmi făcu semn să intru zîmbind sfios. M-am aşezat pe un scaun oftînd ostenit.

— Un ceai ? mă întrebă el.

— Ar fi bun după atîta cale.

În timp ce pregătea ceaiul aruncai o privire în chilie. Lîngă uşă era sprijinit faimosul său baston. Alături o pereche de skiuri.

— Ai vrut să cobori ?

Trifon se întoarse şi mă privi în ochi :

— Nu, am vrut să dau o raită pînă la Paisie.

— În ceas de noapte ?

Trifon nu răspunse. Se auziră ciinii lătrînd înversunati.

— Nu ştiu ce au, de două zile parcă-s apucaţi.

— Poate că simt ceva, am zis eu.

— Poate, consimţi Trifon.

Se întoarse şi-mi aşeză pe masă ceaiul. Era posomorit şi neprietenos. Arunca din cînd în cînd priviri furişe spre geamul săgetat de lună.

— Şi nu te mai duci la Paisie ?

— Dacă ai venit, nu mă mai duc.

— Vrei să te însoţesc ?

— Nu, nu, răspunse el grăbit. Amîn pe altădată.

Începui să sorb ceaiul cu înghiţituri mici. El se aşeză pe pat cu privirile în pămînt. Părea neliniştit şi iritat de vizita mea neaşteptată.

Hotărîi să-l atac direct, fără ocolişuri :

— Trifon, vreau să te întreb ceva.

— Întreabă...

— A fost pe aici, nu-i aşa ?

Tăcu cîteva momente înainte de a-mi răspunde. Se ridică şi merse spre geam. De acolo vorbi cu glas îndepărtat şi îndurerat :

— Da, a fost. A fost ieri dimineaţă.

— Ce vroia ?

— Nu ştiu, n-am înţeles prea bine.

— Şi unde-i acum ?

— Nu ştiu. De ieri o caut. Am bătut toate coclaurile. Nu mi-a mai rămas decît peştera lui Paisie.

— Ce-aţi vorbit totuşi, am insistat eu.

Trifon se întoarse şi, aşezîndu-se pe patul acoperit cu cerga albă, oftă adînc privind în gol şi începu să povestească cu voce egală...

Mircea Micu

(continuare în numărul viitor)

Luni, 17 octombrie, orele 12,00, va avea loc la sediul Uniunii Scriitorilor din Bucureşti, Calea Victoriei 115, adunarea festivă consacrată aniversării a 25 de ani de la apariţia revistei „Luceafărul".

Cenaclul «Numele poetului»

ŞEDINŢA A XV-A

Vineri, 7 octombrie a.c., în prima parte a şedinţei, rezervată întîlnirii cu scriitori contemporani, conducătorul Cenaclului, poetul Cezar Ivănescu, îl prezintă pe poetul **Ion Nicolescu**, urmînd ca acesta să-şi amplifice singur prezentarea, să citească poeme inedite şi să răspundă întrebărilor puse de cenacliştii. Audiem astfel versuri frumoase, străbătute de un autentic patriotism : „să trăiesc tricolor / ca să mor tricolor" ; „maica noastră România / care ride şi cînd plînge" ; sau de puternică angajare poetică : „noi sîntem lumina lumii / noi, sămînţa de poeţi / dacă vreţi / dacă nu vreţi". La diferitele întrebări, poetul Ion Nicolescu răspunde detaliat : „ideologia şi ideile socialismului ne sînt clare şi necesare" ; „nu trebuie uitat că între alţi factori care acţionează în cultură, prima forţă serioasă care i-a dat demnitate, tărie de caracter, merit istoric este P.C.R." ; „poetul român are îndatoriri sociale" ; „vreau să aşez literele româneşti cu bunătate, cu pricepere, cu credinţă".

Antologia orală a Cenaclului „Numele Poetului" a cuprins astăzi următorii poeţi : Augustin Frăţilă (din Alud), Traian T. Coşovei (prezent cu ultima sa carte, „Poemele siameze"), Mihai Culman (cu traduceri din Heine) şi Călin Angelescu.

În cadrul lecturilor supuse discuţiilor, au citit poeţii : **Theodor Răpan, Marian Bodea, Viorel Padina, Valeria Deleanu, Şerban Codrin, Victoria Milescu şi Dan Sandu.**

La discuţii au luat cuvîntul :

Marius Petrescu, care remarcă la **Marian Bodea** retorica studiat insolentă, acurateţea stilului cu vagă umbră de anecdotică, forma lapidară prin jocul paradoxurilor ; la **Viorel Padina** totul pleacă de la spectacolul lingvistic, o poezie violent paradoxală, cu discursul poetic fracturat.

Petre Ivancu : **Theodor Răpan** ne pare „un nichitastănescian în trăirea lirică şi în exprimare, fără să-l egaleze însă" ; **Marian Bodea** — o poezie ludică, cu caracter aforistic, un real talent ; **Şerban Codrin** — un tradiţionalist de esenţă vitalistă, o poezie onorabilă, cam romanţioasă pe alocuri ; **Valeria Deleanu** — o poezie retorică, feminină, plină de imagini frumoase, uneori fragilă ca un bibelou de ghips ; **Viorel Padina** — jocuri lingvistice care îl continuă pe Ion Gheorghe, o dovadă că folclorul poate fi o bază de plecare pentru un excurs liric.

Criticul Nicolae Georgescu : la **Theodor Răpan** elegiile curg frumos, au o cadenţă iniţială tentantă, apoi devin bolovănoase, să fie atent la locurile comune şi partea de nou, frumos versul „mi-e aer duşmănit zborul" ; **Marian Bodea** — o poezie ludică, uneori iese din dogma ei şi pătrunde în tragic, o dublă schimbare de sens ; **Şerban Codrin** — l-am citit mai demult „Baladele" care mi-au plăcut foarte mult, cu cele citite aici se apropie de Gh. Azap, un parodist în sensul bun al cuvîntului ; **Valeria Deleanu** — o perseverenţă a purităţii, ea încearcă să ne redea misterul iniţial al cuvîntului, e singura poetă feminină din seara asta ; **Viorel Padina** — o pre-poezie, ludică, un virtej al cuvintelor, un exces al poeziei ludice motivat de spiritul de frondă ; **Victoria Milescu** — o poetă foarte interesantă, îşi depăşeşte condiţia feminină, pătrunde în adevărurile crude ale vieţii ca figură de stil : etopeea ; **Dan Sandu** — poetul m-a impresionat cu o frază cîlţoasă, proaspătă, de pămînt reavăn, imagine crudă, barbară, de aici pasiunea lui pentru ţăran.

Vasile Mihalache : **Marian Bodea** — poeme lucrate cu migală de orfevrier, joc superior, inteligent, observator fin al realităţii ; **Viorel Padina** — o poezie pur spirituală, ludică, jocul cu limbajul pare un pariu pe care poetul îl pune cu sine însuşi ; **Victoria Milescu** — o poetă foarte bună, tot ce trăieşte ea e poezie, o poezie a momentului ; **Dan Sandu** — o adevărată cascadă de cuvinte care vin din vechime, foarte frumoasă ; **Şerban Codrin** este poetul care foloseşte cuvinte tocite, uzate, intrate în memoria cotidiană.

După ultima pauză a acestei şedinţe maraton, poetul Cezar Ivănescu spune în concluzie :

Theodor Răpan — un evident instinct al limbii, o poezie tradiţionalistă, pe această cale ar trebui să meargă mai departe ; **Marian Bodea** — textul trăieşte prin oralitate, poezie foarte bine scrisă, atenţie la o oarecare monotonie a textului care intervine după cîteva pagini ; **Şerban Codrin** — o lectură prea grăbită, personal am citit poezii de-ale sale mult mai de valoare, cred că lectura nu a fost concludentă ; **Viorel Padina** — poeme scrise cu mare siguranţă în intenţionalitatea lor artistică, face parte din poeţii care anunţă un nou limbaj poetic ; **Valeria Deleanu** — practică un lirism delicat, cu adevărat fragil, indiscutabil ca valoare, la o lectură mai îndelungată îşi vădeşte frumuseţea ; **Victoria Milescu** — o poetă surprinzătoare prin evoluţie, o poetă cultă, cu talent nativ autentic : **Dan Sandu** — aparent poezia sa nu place pentru că poezia este leneşă din punct de vedere lingvistic, un poet de talent căruia îi place să scrie frumos, alexandrin, un talent autentic.

Hero

CENACLUL DE POEZIE „NUMELE POETULUI". Vineri, 21 octombrie, a.c. orele 17,00, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XVI-a şedinţă a Cenaclului de poezie „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA WILHELM GOLDMANN** din München publică o amplă antologie intitulată : „S.F. din România", sub îngrijirea lui Mircea Opriţă şi Herbert W. Franke. Cu o introducere dezvoltată a lui Mircea Opriţă, sînt traduse povestiri semnate de Voicu Bugariu, Ion Hobana, Vladimir Colin, Constantin Cubleşan, Eduard Jurist, Ovid S. Crohmălniceanu, Dorel Dorian, Adrian Rogoz şi Viorica Rogoz. Traducătorii sînt Hilde Linnert, Annemarie Schuller, Gerda Patko-Rehner, Helmut Britz, Franz Hodjak. Antologia reflectă generoasa mişcare a scriitorilor de science-fiction din ţara noastră, emulaţia extraordinară care domneşte în aceste cercuri literare, precum şi varietatea expresivă a profuziunii de texte ce reflectă activitatea lor. Publicată într-o serie prestigioasă, din care sînt anunţate de asemenea antologii consacrate mişcării S.F. din Japonia şi Australia, bucurîndu-se şi de o excepţională grafică, semnată de Damian Petrescu, această carte constituie un succes al genului de literatură pe care o reprezintă.

● **CURRICULUM VITAE BINE TEMPERAT** se intitulează noua carte a lui Maurice Kherroubi, în legătură cu care au apărut unele comentarii foarte favorabile în presa franceză. Un critic notează : „Textele sînt atît de scurte, încît scapă obişnuitelor clasificări literare. Stranietatea lor amuzantă le apropie de intrările în scenă ale unor clowni, ceea ce ne aduce aminte că uneori amuzamentul nu se supune judecăţii impresionantelor calităţi de invenţie pe care le probează. Referinţa directă la condiţiile sociale, vizualizarea decorurilor, din alte cărţi, creînd un raport indispensabil cu convenţia romanescă, sînt aici neglijate în mod sistematic. Maurice Kherroubi izolează elementele unui caleidoscop care, înainte de a fi spart, ar fi putut să mai conţină şi alte schiţe ale personalităţii sale. Delirul, visul, toate acestea împing fragmentele pînă la monstruozitate. Deriziunea merge pînă la alegerea deliberată a unei scrituri seci, econome, ce ar putea să pară săracă într-un alt context. În fond, distrucţia are şi ea poncifele sale. Maurice Kherroubi nu le evită pe toate".

● **UN ROMANCIER** de ţinută inconfundabilă se dovedeşte, încă o dată, a fi Bernard Clavel, autorul unei noi cărţi intitulate **Harricana**. Sînt verificate, încă o dată, trăsăturile romancierului clasic, capacitatea lui de a surprinde realităţile şi natura viguroasă a unor personaje energice. Succesul de public al cărţii este confirmat şi de o critică binevoitoare. Citäm dintr-un comentariu semnat de Jean Dubacq : „Tulburările psihologice cedează muşchilor şi speranţei. Procesul de distrugere nu provine decît din ceea ce este elementar. Vîntul şi gerul sînt trataţi în chip de psihanalişti inspiraţi. Bernard Clavel se revelează din nou prin **Harricana** drept un romancier al energiei, mai ales aceea care hrăneşte munca oamenilor simpli. Scriitor harnic, Bernard Clavel nu a încetat să reamintească originile sale modeste. Gustul lucrului bine făcut, dispreţul aranjamentelor care au făcut reputaţia vechiului premiu Goncourt, academician el însuşi pînă în 1977, totul se regăseşte în această saga — mai bine zis început de saga — dedicată familiei Robillard, care se instalează într-un loc unde, mai multe luni din an, gheaţa încremeneşte în virginitatea lor pămînturile bogate şi aspre.

● **O SPECIE ARTISTICĂ NOUĂ** inaugurează Alain Robbe-Grillet, o ediţie „videografică critică". Un comentariu semnat de Odile Limousin afirmă următoarele : „Dacă, de mai mulţi ani, mijloacele audiovizuale şi scriitura sînt considerate drept fraţii inamici ai artelor, această rivalitate pare depăşită azi, o dată cu apariţia unui nou produs al ediţiilor videografice, sub titlul : „Operele cinematografice ale lui Alain Robbe-Grillet". Într-o elegantă cutie sînt adunate cinci videocasetofoane care prezintă cinci filme de Robbe-Grillet, adică toată opera sa, cu excepţia „Frumoasei captive". Fiecare film este urmat de o discuţie cu autorul-realizator. Aceste conversaţii inedite, conduse de François Jost, sînt în acelaşi timp reproduse într-o plachetă de 100 de pagini, care conţine de asemenea filmografia şi bibliografia completă a autorului, ilustrate din abundenţă cu fotografii extrase din filme sau chiar din aceste conversaţii video cu Robbe-Grillet. Această ediţie videografică-critică a operei lui Alain Robbe-Grillet permite nu numai de a vedea sau revedea filmele importante, „Nemuritoarea", sau „Trans-Europ-Expres" sau altele considerate a fi prea şocante, cum este „Transiaţilile progresive ale voluptăţii", dar mai ales te ajută să înţelegi mai bine această operă dificilă şi adesea derutantă, graţie dezbaterilor care urmează fiecărui film şi care explică geneza creării sale, evoluţia de la scriitură la imagine".

● **O IMPRESIONANTĂ MONOGRAFIE** publică Michael Scrivener, intitulată „Radicalul Shelley : Anarhismul filozofic şi gîndirea utopică a lui Percy B. Shelley". Punînd la contribuţie un impresionant material documentar, întreprinzînd o lectură nouă a operelor fundamentale ale marelui poet, Scrivener evidenţiază aspecte inedite ale gîndirii sale politice şi ale meditaţiilor sale asupra existenţei. Într-un comentariu apărut în T.L.S. cu titlul „Cu o minte deschisă", criticul Sean French subliniază următoarele : „Problema care se ridică în legătură cu opera lui Shelley, mai ales în ce priveşte figura sa politică, este aceea că pamfletele şi operele optimiste din perioada timpurie sînt în general privite cu mai multă simpatie, în dauna capodoperelor de maturitate, mai întunecate prin natura lor. (...) Shelley, aşa cum reiese din cartea lui Scrivener, este un reformator moderat un critic social, iar nu un mistic. Cartea aplică acest punct de vedere unui mare număr de lucrări a lui Shelley".

EPILOG LA «O CHARTĂ A PĂCII»

Eseul nostru cu titlul „O chartă a păcii", în marginea cărții lui Sun Zi, „Arta războiului", publicat în **Luceafărul**, nr 39 și 40, a. c., a suscitat, din lipsa aparatului de note, omis de autor din motive de spațiu, unele întîmpinări la care sîntem obligați a răspunde.

Astfel prima dintre întîmpinări are un caracter mai general și se referă la ideea însăși de comentariu. În cazul unei cărți de înțelepciune e util comentariul sau nu ? Opinia noastră : cel mai bun comentariu la un text de înțelepciune îl reprezintă reproducerea textului, fără comentarii. Orice comentator onest, deci și cel ce răspunde aici, ispărește comentariul său cu mihnirea de a nu fi putut lumina textul, de a fi folosit citate, deci trunchieri, de a fi utilizat textul într-un alt discurs, diferit de al autorului prim, deci străin de acesta, și ca gramatică și ca sens. Cînd nu reprezintă o tautologie desăvîrșită, comentariile sînt de prisos. Erudiții din China veche le foloseau cu zgîrcenie, totdeauna în față cu oglinda textului, rezervîndu-și un modest rol lateral, deși pînă la urmă, text și comentariu circulă împreună, nucleu incandescent și coadă, cozile desfășurîndu-se pe cerul culturii chineze cu lungimi de comete sau dragoni. În cazul nostru, cel mai bun comentariu la cartea lui Sun Zi l-ar fi putut reprezenta reproducerea textului integral, în revista „Luceafărul", pe exact spațiul acordat comentariului nostru, care devenea dispensabil. Dar să trecem mai departe, pe puncte :

1. **Plin și gol.** Am folosit sensul european al conceptelor, care funcționează invers la europeni și la chinezi. Europenii, ca toți primitivii, cunosc așa-numita oroare a golului, **horror vacui**, pe care chinezii o resping conceptual și practic. La chinezi golul nu are un sens negativ, dimpotrivă : golul e matricea plinului, casa plinului — „fără gol nu există plinul", golul e fertil prin virtualitate și profunzime, prin putere de cuprindere, prin nelimitare (spațială, temporală, intensivă), în ultimă instanță prin necunoscut și mister. Cunoscutul în schimb, la chinezi, e negativ, fiindcă e puțin, imediat, limitat, nesemnificativ, ținînd de aparență, desigur aceasta în daoism, ca școală filosofică. Înțeleptul vu figura, în consecință, golul și nu plinul ; el se va goli (purifica) succesiv de imediat, limitat, accidental, nesemnificativ, devenind din ce în ce mai adînc și încăpător (tolerant, înțelegător, anonim, inocent) pînă la dizolvarea în golul absolut sau în nimic, cînd și coaja aparenței ultime se topește. Nu va rezulta de aici, în ordinea practică, un refuz al plinului în favoarea golului. Golul și plinul sînt permanent corelate, funcționează simultan și alternativ, printr-o dialectică inextricabilă a ocupării și excluderii reciproce, ca și jocul dintre principiile Yin și Yang. Abia în secolul al XX-lea, prin empiria descoperirilor din cîmpul fizicii particulelor, europenii au ajuns a medita cu folos asupra conceptelor de plin și gol, prin Louis de Broglie (v. „Certitudinile și incertitudinile științei") și prin opera unui mare filosof, român de origine, Stéphane Lupasco (v. „Logica dinamică a contradictoriului"). În cartea lui Sun Zi, capitolul „Despre plin și gol" e sumar, cu o circumscriere restrînsă la arta militară ; esențială în această problemă este numai cartea **Dao-de-tzin.**

2. **Lupta individuală.** Sun Zi nu se ocupă în tratatul său de lupta individuală, el nu e profesor de arte marțiale, ci un tactician și strateg. Artele marțiale au în China o milenară tradiție, se divid în stiluri și școli, toate urmărind o capacitare a însului, oricît ar fi de slab și precar, împotriva unor forțe superioare puse să-l distrugă. Arta Wushu, spre exemplu, practicată de bărbați și femei încă din epoca Thang (618—907 e.n.), se caracterizează prin „iuțeala vîntului, fixitatea cuiului bătut, saltul ca zborul, căderea ca frunza, învîrtirea roatei, încordarea arcului". Pregătirea luptătorului e complexă, solicitînd nu numai fizicul ci și mentalul, ansamblul psihofizic, pînă cînd fizicul desfide legile fizice. Unele școli de arte marțiale s-au și dezvoltat în mediile ascetice, arta Wushu, din epoca Thang, despre care s-a realizat recent un admirabil film, a avut ca centru de iradiere templul Shaolin. Toate școlile de arte marțiale, inclusiv cele japoneze, sînt defensive și au ca punct de pornire pasaje sau cuvinte din cartea **Dao-de-tzin.** Pregătirea individuală se corelează pînă la urmă cu arta conducerii războiului, aceea de care se ocupă Sun Zi.

3. **Marele zid** are într-adevăr, după ultimele măsurători, o lungime de **cincizeci de mii** de kilometri, o optime din distanța Pămînt-Lună, fiind cea mai vastă lucrare, în spațiu și în timp, a speciei umane. Constructiv, Marele Zid reprezintă dublarea în înălțime a unui sistem de munți, potențarea cu mijloace umane a capacității naturale de apărare a muntelui. Marele Zid chiar și urmează munții de nord ai Chinei, cățărîndu-se pe piscuri și căzînd în prăpăstii — de unde lungimea ! —, încoronîndu-i cu un imens dragon, din cărămidă și olan. Acolo unde muntele a lipsit, l-au construit oamenii, care au preluat astfel o funcție geologică. De unde grandoarea. Este deci în acest zid un impuls defensiv, un **noli me tangere**, care transgresează întreaga istorie chineză și care se impune ca un model de comportament. Același model se conține și în cartea lui Sun Zi, lucrată tot în secole și de aceeași mînă a chinezilor. Ne referim la unitatea text-comentariu, comentariile fiind elaborate în secole, de mereu alte mîini, ultima care s-a adăugat fiind a președintelui Maozedong, cînd era maestru al tacticii și strategiei la Yenan.

4. **Respectul adversarului** este perfect în acest tratat, o subliniem încă o dată. Nicăieri nu se vorbește de distrugerea, lichidarea, aneantizarea unei armate sau a unei țări. În cazul victoriei perfecte „Scopul trebuie să fie de a cuceri intact „Tot ceea ce este sub cer". Încă o noutate : nu se recomandă nicăieri în tratat folosirea tehnicii „pămîntului pîrjolit", care are ca victimă în primul rînd populația civilă. Iată și un exemplu contrar tehnicii „pămîntului pîrjolit", pe care îl dețin de la un martor ocular, gen. dr. Iuliu Șuteu, exemplu pe care, din păcate, nu l-am folosit în cartea noastră despre China : în timpul războiului din Coreea, voluntarii chinezi, care s-au bătut exemplar, lucrau pămîntul în orele libere, desecau mlaștini, tăiau canale, răsădeau straturi cu legume. În buzunarele de sus ale uniformelor, unde se țin țigările, acești voluntari aveau tuburi cu semințe. La întrebarea voluntarului român" „— Bine, dar dacă ne retragem, ce se întîmplă cu recolta ?", chinezii au răspuns dezarmant : „— Recolta rămîne adversarului, bine-înțeles, și ei au nevoie de legume". Gîndirea lui Sun Zi a făcut deci școală în secole, definind o mentalitate : războiul e un accident, niciodată o soluție definitivă, el reprezintă o soluție de criză, temporară, tranzitorie ; războiul nu trebuie să taie firele păcii. Adresîndu-se unui european, Sun Yatsen spunea : „Cînd vă bateți voi europenii uitați totdeauna că războaiele isprăvesc prin tranzacții, trebuie să ia sfîrșit prin tranzacții." Cu un subînțeles clar : e mai bine ca tranzacțiile să aibă loc înainte. (Sun Yatsen către contele Sforza, în „Synthese de l'Europe", pp. 237—238).

5. **Cum se citesc cărțile de înțelepciune ?** Cărțile de înțelepciune nu se citesc, se asimilează. Astfel, cartea **Dao-de-tzin** nu poate fi parcursă ca dialogurile lui Platon, ca eseurile lui Montaigne sau cugetările lui Pascal. Se pornește pe un alt drum, asupra căruia nu sîntem în măsură a oferi deslușiri, doar cîteva sugestii. Mai întîi trebuie să se petreacă șocul întîlnirii cu cartea, izbirea cu textul, fără nici o pregătire erudită. Textul trebuie lăsat să lucreze asupra conștiinței cu puterea lui primă, adresîndu-se unei minți ca și virgine. Întrebările asupra textului vin mai tîrziu ; abia atunci sînt de folos răspunsurile savante, pînă la stratul filologic profund, pînă la sunet și semn.

Abia acum se pot observa lacunele de înțeles și locurile obscure. Drumul către o hermeneutică se croiește ca și singur, devine necesar, ucenicul devine drumeț și are nevoie de un călăuz. Cînd acesta lipsește, cînd cărțile de erudiție nu ajung, textul prim e singurul ghid.

Acesta, textul prim, se citește și răscitește, pînă cînd cartea devine un tot indestructibil, pînă la învățarea pe de rost a versetelor, inclusiv prin caligrafierea lor, semn cu semn. În cazul cărții **Dao-de-tzin** nici nu sînt multe cuvinte de învățat și callgrafiat, doar cinci mii. Apoi cartea se închide, ca să-și facă singură lucrarea, în interior. Din cînd în cînd se controlează textul din memorie, unele texte, cu textul din carte. Apar diferențe, textul începe să aparțină ucenicului, ca un text propriu, pe care îl modifică fără voia lui. Confruntarea e utilă pentru observarea divergențelor și pentru lămurirea unor noi întrebări. Deja ucenicul s-a angajat într-o hermeneutică proprie, care poate fi riscantă. Lucrează asupra-i idei împrumutate, idei proprii necristalizate încă, cartea capătă un halou de înțelesuri care-l tulbură chipul adevărat.

A relua lectura, sistematic, devine din nou obligatoriu. Familiaritatea cu textul e acum mai bună, e vorba în fond de o restaurare, de o fixare a textului pînă la pragul imuabil, cînd acesta nu mai trebuie să joace în minte. Abia atunci, în această clipă, textul se poate uita.

Ucenicul poate să-l uite și adesea îl uită. Gîndul lui s-a emancipat, zboară singur. Simțirea lui s-a emancipat, deși este evident călăuzită, din interior. Iar în clipele de oboseală și cumpănă, în clipele de pierdere a sinelui, sensul cărții apare ca-n vis și te face să-l simți al tău, aevea.

Cartea **Dao-de-tzin**, „textul cel mai profund și cel mai enigmatic din întreaga literatură chineză" (Mircea Eliade), beneficiază de doar două traduceri în românește, ambele deficitare sub aspect filologic, deși ultima cu text paralel, în ideograme. O a treia traducere este imperios necesară.

Paul Anghel

CUMPĂNĂ

Poemul necesar

Ce gălăgie nucleară
se umflă-acum pe continent !
Iadul privește insolent
țăranul care, totuși, ară.

Lăsați atîta gălăgie
și nu mai zăngăniți enorm,
în cartea de citire scrie:
„Pe strada mea copiii dorm".

În fiecare seară bat
cu ciocul păsările-n ușă;
fetița a visat azi-noapte
o rîndunică de cenușă.

Lăsați atîta gălăgie
și nu mai zăngăniți din arme,
în cartea de citire scrie
că-n casa mea copilul doarme.

Doar frunzele să cadă toamna,
iarna — doar fulgii de zăpadă,
la primăvară și la vară
doar ploaia peste griu să cadă.

Să nu ne mai ucidem morții
încă o dată și-nc-o dată.
Ce gît ar vrea să își atîrne
O Europă scufundată?

În fiecare bob de rouă
pîndește cîte-o mare moartă,
lăsați atîta gălăgie
și ocupați-vă de artă!

George Alboiu

ÎNTÎMPINÎND UNIREA CEA MARE

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S. România și-a reluat activitatea la Studioul de literatură și artă de la Casa de cultură „Nicolae Bălcescu" din Capitală. În prima ședință de lucru, după cuvîntul rostit de scriitorul Ion Potopin, secretarul cenaclului, poetul Petre Strihan a citit poemul intitulat **Unirea cea mare** dedicat aniversării a 65 de ani de la constituirea statului unitar român la 1 decembrie 1918. În continuare Iancu Th. Carp a prezentat cartea de **Balade și simfonii** a poetului George Ionașcu, care a apărut de curînd la editura „Junimea" din Iași, iar Pan M. Vizirescu, Marcel Duță, Sanda Diamantescu și Radu Hîncu au angajat o amplă desbatere critică pe marginea volumului de **Scrieri alese** de Lucian din Samosata, traducere și note de Radu Hîncu și studiu introductiv de Sanda Diamantescu, reeditat de „Minerva" în colecția „Clasicii literaturii universale", relevîndu-se valorile formative ale operelor fundamentale ale clasicismului fără de care nici nu poate fi concepută pregătirea umanistă a omului contemporan.

În partea a doua a ședinței, poeta Adelina Laerte Cărdei a recitat din ultima sa carte de poeme apărută la editura „Albatros", iar poeții Mircea Popa și Florian Saioc au citit din versurile lor. La discuții au participat : **Pan M. Vizirescu, Sanda Diamantescu, Lidia Papae, Mihai Papae, Teodor Eleftherescu** care au relevat vibrația de autenticitate din creația celor patru poeți — **George Ionașcu, Adelina Laerte Cărdei, Mircea Popa și Florian Saioc.** În concluzie, Ion Potopin a anunțat că în întîmpinarea marelui eveniment al Unirii, Cenaclul literar „G. Călinescu" a programat în fiecare ședință de lucru un moment omagial dedicat Unirii celei Mari.

AMINTIRI DE LA „LUCEAFĂRUL"

Urmare din pag. a 12-a

Cred că putem vorbi de o convorbire memorabilă. Numai că, după publicare, lucrurile n-au mai fost chiar atît de simple. Cineva s-a grăbit să-i explice lui Zaharia Stancu cum că asta ar fi un fel de a-l ignora, de a-l aduce pe Marin Preda, în prim-planul vieții obștești. Aceasta era în fond explicația că Zaharia Stancu, cel care-mi proorocise doar cu cîteva sătpămîni în urmă că am să reușesc, a refuzat să participe la rubrică sub diferite pretexte. Noroc că-l știam pe cel adevărat. De ce-i sugerase, întrebîndu-l, un binevoitor, „a ținut Dragoș ca seria de interviuri să înceapă cu Preda și nu cu Zaharia Stancu ?" Urmarea ? Cu toate insistențele autoarei interviurilor, scriitorul persevera în a refuza să participe la dialogurile amintite. Atunci am cerut, respectuos, o întrevedere și, însoțit de talentatul și inimosul fotoreporter Ion Cucu, m-am înfățișat la Uniunea Scriitorilor. Ion Cucu, binevoitor, cu nelipsitele-i, amenințătoarele-i aparate de fotografiat, sub lentilele cărora s-au perindat mai toți scriitorii. După cuvintele de întîmpinare, cu o voce parcă venind de departe, nu după celebrul scaun al președintelui, Zaharia Stancu m-a întrebat :

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu s-a întîmplat nimic, i-am răspuns. Doar faptul că a început să se spună printre scriitori că președintele este supărat pe „Luceafărul".

— De ce să fie supărat ?

Cel mai sigur drum poate fi cîteodată drumul drept, mi-am zis. Ce-o fi, o fi. Așadar...

— Se spune că ne refuzați pentru că l-am publicat mai întîi pe Marin Preda la „Biografia debuturilor".

— Marin Preda este un mare scriitor. Da, da ! Un mare scriitor. Foarte bine ați făcut că l-ați publicat.

— Dar și Zaharia Stancu este un mare scriitor — am spus eu — și încă nu l-am publicat. Debutul lui Zaharia Stancu poate deveni o lecție etică și politică pentru scriitorii tineri.

A fulgerat din nou spre mine acea privire o clipă tăioasă, îmblînzind-o apoi, de parcă un foc scurt s-ar fi stins de la sine. Și a continuat să vorbească despre Zaharia Stancu ca despre un al treilea.

— Nu se știe dacă Stancu este un mare scriitor și apoi este foarte ocupat. Știi dumneata că el este mai mult președinte decît scriitor. Da, da, unii ar vrea să uite că el este scriitor. Unii cred că el s-a născut să se ocupe și să dezlege încîlcelile scriitorilor. Vă ajunge Preda. Publicați-l pe el.

— Programul meu, tovarășe Stancu, este de a publica în revistă pe toți scriitorii de valoare ai țării. Nu vreau să transformăm revista într-o revistă de grup. Iar în convingerile mele, între scriitorii de valoare se află și Zaharia Stancu. N-o spun doar aici, am spus-o în scris. Și-mi amintesc cu satisfacție că mi-ați adresat mulțumiri pentru gîndurile scrise. Doresc să public în revistă nu pe președintele scriitorilor, ci un mare scriitor. Poate am greșit noi, poate nu. Dar dacă nu acordați revistei interviul, mă puneți în situația să-mi dau demisia.

— Da, da ! a spus rar autorul „Desculț"-ului, privindu-mă parcă și de mai departe. Va să zică, mă șantajezi ?

A urmat un lung moment de tăcere.

— Nu, am vrut să vă spun ce am hotărît. Nu concep să refuzați colaborarea la revistă. Asta ar însemna că dorința mea de a dovedi că nu sînt chiar atît de mari orgoliile și disputele literare încît să nu aibă loc în paginile unei reviste autori despre care se spune că numai moartea îi va împăca, e o dorință utopică.

Au urmat iar cîteva clipe de tăcere. Cine l-a cunoscut pe Zaharia Stancu știe cît de grele erau tăcerile și cît de adînc întrebătoare erau uneori privirile lui.

S-a ridicat din fotoliu. Mi s-a adresat, schimbînd tema discuției.

— Da, da ! Ești spiță de țăran. De unde ești ?

— Din Oltenia.

— Bine, o să dau interviul. Să vină Sînziana să-l facem. Și să știi că-mi place cum ați schimbat revista. E mai tinerească. Poate o faci și mai colțoasă. Chiar dacă o să se supere unii. Chiar și președintele.

Odată rostite aceste cuvinte, starea mea de încordare a dispărut. Destins, președintele a cerut pahare. A urmat clasicul pahar cu whisky. L-a invitat și pe colegul Ion Cucu. „Să bei și dumneata, poate-ți place !"

Înainte de urarea de sănătate adresată cu o ușor identificabilă dragoste și prețuire celui ce-mi părea, în somptuosul birou, un leu închis într-o cameră insuficient de încăpătoare pentru vigoarea sa, Ion Cucu a declanșat miraculoasele sale aparate. Era momentul primei împăcări. N-aș fi bănuit atunci că întîlnirile și mereu pregnantele dialoguri cu Zaharia Stancu, tot mai puternic marcate de o undă de tristețe, de o anume spaimă a morții care îl persecuta pe marele scriitor aveau să fie atît de puține. Era un personaj impresionant, o personalitate în care nu erau de oțel numai privirile. Cînd a plecat să nu se mai întoarcă, tristețea mea era deja clădită pe amintiri. Uneia din ele i-am căutat acum chipul. Și l-am aflat mai palid decît îl credeam. Într-un fel îmi pare bine că l-am aflat și așa. Vremea ar fi putut să-l ruginească și mai mult. Nici chiburile amintirilor n-au viață veșnică. Uneori, poate, le salvează cuvîntul, ce le păstrează măcar contururile.

Poate l-am surprins și l-am supărat atunci puțin, prin insistența mea, pe omul pe care-l admiram. Și o știa. Dar interviul a fost acordat ; a apărut în paginile „Luceafărului", sub semnătura Sînzianei Pop. A fost una dintre ultimele sale confesiuni. Și era despre începuturi.

SPORT

Așteptînd despletirea darurilor

Am lipsit din acest colț de pagină două săptămîni : am fost în munții tăcerii, unde vînturile se leagănă cu patru noduri strîmbe, seceta are partea leului, vulpile trag cangurii de coadă și iepurii cred numai în minuni deocheate. Dar iată-mă din nou în căutarea meu de frunze galbene, pe plaurul cu stufuri vechi, gata să-mpart vorbe din miazăzi și arome din paradisuri stăpînite de trandafiri autentici, dar mai mult de trandafiri de hîrtie și de miracole care nu se repetă dacă n-aruncî paie de aur în groapa comorîlor. Timp de două săptămîni, iubitorii loviturilor de teatru și jucătorii la roata norocului au trăit intîmplări, cînd măsurate cu metrul de șarpe și cu litra de venin, cînd învăluite în boare de portocali de California — egalul cu Olanda, realizat la Utrecht, oraș unde, cîndva, am simțit intens chemarea sărbătorilor din septembrie. Am avut parte în această toamnă de multe povești jumulite, cum ar fi eliminarea din cupele europene a Sportului studențesc și a Universității Craiova, de mari porții de violență consumate pe stadioane, atît în terenul de joc cît și în peluze și de arbitri, prost inspirați sau de-a dreptul puși pe hoție. Doi dintre ei s-au cocoțat pe creanga cu cele mai dulci poame și, indiferent că arde cămașa pe spectatori (să-i la la palme !) pompierii au bal, ei clocesc diamante șterpelite și scot, pentru familie, pui de smarald. Unul din aceștia — l-am numit pe Al. Mustățea — a fost trimis să-și scalde chipul în ochiul boului care rumegă în vîlceaua de la moara lui hîrță-pîrță, dar altul, Cristian Teodorescu, care de multă vreme face instituție dubioasă în lumea fotbalului românesc, continuă să defileze prin bazar cu mîna cu șase degete. O țară întreagă a văzut cum Dunărea Galați a înscris un gol perfect valabil în poarta lui Moraru, numai el s-a șters pe buze, ca să nu i se vadă smochinul din cerul gurii și s-a făcut că plouă cu broaște pe fluviu. Înalt și frumușel și cinic, acest Teodorescu face carieră trecînd prin valea disprețului public. Și ce dacă stîrnește greața ? Lumea vede și tace, dar eu promit să-i umplu cărarea cu bolovani.

Șchiopătînd și cîrpindu-și rănile din mers, după înfringerea de la Slatina, Dinamo, echipă care mi-e dragă și în destinul căreia cred (probabil că numai zeul ghiftuit cu plictiseală din coasta Giulești lor a blestemat-o să tragă cu Hamburg în turul al doilea al Cupei campionilor), se pregătește să înfrunte cum se cuvine poate cea mai dură vijelie ce i-a tăiat calea vreodată. Mulți prieteni înjură furioși sorții și ziua urîtă în care zarurile ne-au pus față-n față cu vestgermanii. Mie, dimpotrivă, îmi place că un drac bălțat și-a amestecat coarnele unde nu-i fierbe oala și ne-a atîrnat ceaunul de marginile curcubeului. Oricum, merită să-ți privești deschis în oglindă dărurile și nebunia. În înfruntarea cu Hamburgul se va vedea cît argint și cît fier vechi conține armura noastră. Și apoi știu bine că nici-un lup nu are cinci labe și că botul fiecăruia poate încasa cît nu poate să ducă. Nu mi-e teamă, fiindcă și corbii noștri au pană albastră, sînt descîntați cu iarba fiarelor și se pricep să smulgă vînat cald din pădurile lunii octombrie. Păcat numai că înaintașii Augustin și Multescu s-au căptușit cu ele un cartonaș galben în meciul cu Lahti. Finlandezii alcătuiesc o echipă pe care s-o bați cu o floare, nu s-o pișezi în bocanci. Ieșirile lor necontrolate să nu fie plătite cu grămezi de suspine ! Oricum, noi cei tulburi în iubire și răzbunări vom fi prezenți pe cele patru maluri ale speranței și vom arunca smoală și hălci de azur în cazanul furtunii. Ambiția mea e să înălțăm masca spaimei în vîrful prăjinei și s-o purtăm pe străzile celui mai frumos oraș al ligii hanseatice. Astfel vom da uitării luxul zgîrcit al Sportului studențesc în Austria, tristețea, paloarea și necazurile Universității Craiova la Split.

Fănuș Neagu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XXXVIII)

Obsesia „Luceafărul"

Dacă în materie de operă negațiile „Europei libere" au avut în vedere pe G. Călinescu, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, în ceea ce privește instituțiile, unul din obiectivele permanente a fost, nu mai încape vorbă, „Luceafărul". Istoria reprezentărilor create de grupul verificat deasupra liniei „luceferiste" e la un examen de amănunt, cu o singură nesemnificativă sincopă cronologică, „Luceafărul" a constituit în tabloul tactic al „Europei libere" o redută asupra căreia s-a dat și încă se dă un aspect conjugat.

Cînd s-a înființat, în condițiile cunoscute, „Luceafărul" sub presiunea combinațiilor teroriste se aflau, de cîțiva ani, „Gazeta literară" și „Contemporanul" asupra cărora grupul verificat dezlănțuise o campanie cu totul ieșită din comun. Observ în treacăt că nu atît pe dogmaticii notorii îi corectau, pe unde scurte, agenții diversiunii culturale ci mai ales pe cîțiva dintre scriitorii insemnați, de valoare clasicizată, încă activi în perioada de după război. S-ar putea cita nenumărate exemple de acest fel, mă rezum să notez doar că în „Românește" (ed. F.R.U., Paris, 1964) despre aceștia e vorba în mai multe rînduri și întotdeauna în legătură cu „Gazeta literară" și „Contemporanul". Acolo scriau, dealtfel, G. Călinescu, M. Ralea, Tudor Vianu, Arghezi și M. Beniuc, Al. Dima, Șerban Cioculescu, nume odioase atunci pentru grupul „Europei libere"; în fond, ceea ce se făcea nu era decît atacul asupra valorilor constituite, învesmîntat într-o așa-zisă corecție aplicată unor publicații „oficioase".

Apariția „Luceafărului" a modificat considerabil datele acestei campanii, căci o revistă nouă, asupra căreia nu se puteau face pe moment anticipații, intra obligatoriu în tabloul tactic al instituțiilor asupra cărora presiunea putea să se aplice. În plus, „Luceafărul" venise ca o publicație a scriitorilor tineri ba, mai mult, adusese cu ea, încă de la „program", o notă de originalitate „tradiționalistă" și o perspectivă organică asupra culturii; în plin dogmatism astfel de inovații, care azi ni se par naturale, valorau însă imens. Adevărul e că, pentru moment, ideea de „generație tînără" și de „scriitor nou" se potrivea principiilor tactice ale „Europei libere" ca o mănușă. Existau, la acea oră, în România (după schița făcută de Monica Lovinescu, în „Unde scurte", Limite, Paris, 1974, pag. 174—182) trei categorii cronologice de scriitori, speranța punîndu-se în cei mai noi, dar și în alții care, la trezirea dintr-un somn lung, ar putea rivaliza cu noile talente.

Pe acela „nou" îl pusese „Europa liberă" sub vizor fără a se preocupa fățiș de revista care urma să-i adăpostească. Fără a se pronunța numele, cînd se vorbea acolo de „generație tînără" se vorbea în realitate despre „Luceafărul". Acest joc **tabuistic** are, fără îndoială, explicațiile lui, cea mai de seamă fiind aceea a **protecției**, căci „relativa tăcere asupra tineretului" nu era decît un procedeu tactic însă mărturisit din grabă, de Monica Lovinescu: „A-i lăsa (pe tineri n.n.) să-și consolideze unele poziții ce nu pot fi cucerite ușor, înainte de a le semnala progresele sau străduințele, ni s-a părut mai prudent" („Unde scurte", Paris, 1974, pag. 128).

Protecționismul tactic creat în jur de 1960 „Luceafărului" nu era, așadar, absolut. Prin acel ani comentariile făcute la „Europa liberă" aveau în vedere, cum nu se poate mai pozitiv, literatura tinerilor Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe (a căror carieră se leagă strîns de „Luceafărul"), D.R. Popescu (publicat în „Leul albastru" de „Luceafărul"); și nu numai pe aceștia, lista e mult mai consistentă.

Teza „generației tinere", a cărei funcțiune istorică ar fi fost (după formula „Europei libere") îndepărtarea de comunism, deznaționalizarea, avangarda, contestația și, în fine, dizidența creșteau ca un aluat pus bine la copt. Juventomania grupului parizian luase, la acea oră, forme delirante. Prin 1962 cînd la conducerea „Luceafărului" a venit Eugen Barbu, această **tăcere tactică** nu mai putea să dureze căci părea a se fi consolidat toate elementele spre a se trece iute la acțiune. Spirit independent și tenace, atacat, după cum se știe, de dogmatici pentru „Groapa" (în jurul căruia polemicile fuseseră, e fapt notoriu, teribile) Eugen Barbu a părut un moment **insul providențial** pe care diversiunea îl aștepta. Cîteva comentarii pozitive, à propos de „Groapa", (difuzate la „Europa liberă") nu au o altă semnificație decît aceea de a prospecta reacția subiectului, atîta vreme cît se știe că în grupul verificat nimic nu se supune întîmplării. În definitiv, ceea ce promova Eugen Barbu la „Luceafărul", adică o literatură tînără cu adevărat valoroasă, opusă perspectivelor dogmatice aflate în agonie, putea să placă diversioniștilor însă cu condiția ca o asemenea operațiune, care se făcea în folosul culturii naționale și nu al terorii, să fie controlată direct din exterior. În privința prezumptivului comiliton, victimă de ieri a proletculturii, iluziile însă s-au spulberat repede. Ajuns, în 1966, la Paris odată cu traducerea „Groapei", Eugen Barbu dădu cîteva interviuri demne, unde nu se afla nici urmă de „dizidență" ceea ce îl puse, brusc, în război cu „Europa liberă", scandalizată de pricină că își pusese zadarnic speranța într-unul care, refuzînd dezideratele postulii, nu le merita. În 3 iulie 1966, Monica Lovinescu descoperea, în sfîrșit, un adversar al „tinerilor", și nu pe altcineva decît... Eugen Barbu („Unde scurte", Limite, Paris, 1974, pag. 174). Vasăzică, acela care susținuse cel puțin în materie de poezie (dar și în proză și în critica literară) mari valori ale celei mai noi generații se trezise, la moment, fixat la stîlpul infamiei pe considerentul că ar uri pe „tineri" : legătura între deziluzia „Europei libere" și inedita catalogare, obsesivă azi, în orînduința lui Eugen Barbu se vede cu ochiul liber. Însă omul nu se oprî aici și în 1968 polemiză mai multă vreme, într-un mod spectaculos, cu J. Popper, fost dogmatic proeminent în România, ajuns în acea vreme la microfonul münchenez: aversiunea definitivă între cele două părți deveni, de atunci, fapt public. Ar mai fi de observat un element care nu e lipsit de însemnătate, derivînd din tehnicile mistificației pe care grupul verificat le aplică ori de cîte ori este nevoie de ele. Oroarea de Eugen Barbu, care a încurcat, cu „Luceafărul" (între 1962 și 1968) multe socoteli diversioniste, la cîteodată forme aproape primitive, de felul exorcizării prin omisiune. Într-o prezentare a literaturii române contemporane (din Rumänien. Sudosten handbuch, band II, Vander hoeck and Ruprecht, 1977, pag. 527—557), Anneli Ute Gabanyi admite că ar exista o „Generație Luceafărul" (alcătuită, e drept, numai din poeți), însă nu vorbește nimic despre contribuția lui Eugen Barbu la aceasta: în plus, „Die Luceafărul-Generation" ar îngloba atît pe Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu și Gr. Alexiu cît și pe cîțiva autori mai tîrziu la iveală, fără legătură cu ceea ce semnifică acel moment cu adevărat.

Pînă în 1968, așadar, grupul verificat se manifestase față de „Luceafărul" într-un chip fluctuant: inițial, vorbise despre „tineri" însă nu despre revista lor, apoi lăudase pe noul director de la care se aștepta în principiu totul, în fine îl fixă pe acela în categoria indivizilor „marați" de la care diversiunea își luase gîndul pentru totdeauna. Însă odată ideea providențială stinsă nu se consumase și asaltul asupra revistei, rămase, din 1968, fără Eugen Barbu. „Tinerii" apar mereu, cum este și natural într-o literatură care vrea să înainteze așa încît „Europa liberă" nu avea decît să caute, printre alții, pe aceia pe care să-l lege de soarta „Luceafărului". Nu întîmplător, diversiunea i-a găsit repede pe „onirici" adică un grup avangardist gravitînd în jurul lui Miron Radu Paraschivescu, care nimerise exact peste ideologia „antistă" și „antinațională" pe care „Europa liberă" se pregătea s-o consolideze. Un supliment al **Ramurilor**, „Povestea vorbei", găzduia sub girul lui Miron Radu Paraschivescu producții literare fără viitor ale grupului simpatizat. Cînd, scurtă vreme „Luceafărul" deveni o publicație mai cosmopolită, „Europa liberă" exultă; nu întîmplător, de cîte ori vine vorba de acea trecere, nostalgia are adîncimea unei cumplite jelanii. În „L'Alternative" (nr. 20/ian. '83, pag. 72), într-un sol de „sinteză" asupra literaturii române postbalice, Monica Lovinescu se ocupă în trecere și de „opozitia" organizată în 1971 la „Luceafărul" (? !): este limpede că autoarea dă semnificații politice unor fapte care țin de literatură, dar sensul interpretării rămîne, cu toate acestea. Ar fi interesant de văzut cîți dintre „tinerii" care trecuseră pe la **Luceafărul** dar mai des pe la **„Povestea vorbei"**, pe care la acea oră „Europa liberă" îl luase în brațe au evoluat normal în literatura română și cîți au intrat în penumbra diversiunii. Fapt e că sloganul „generației tinere" aflate în plină ofensivă căpătase, puțin înainte de 1970 și o vreme după aceea, niște forme cu totul nebunești. Chiar dacă se produseseră, la „Europa liberă", atacuri împotriva lui Nichita Stănescu, a lui A. Păunescu, Paul Anghel, Al. Oprea, Dan Zamfirescu, chiar dacă senzația că „o nouă gardă a compromisului" (compromis — însemnînd de fapt — rezistență la diversiune), dădea semne că ar fi aoărut, grupul verificat continua să spere, mizînd totul pe „onirici". Și nu mizase greșit, cei mai numeroși dintre aceștia găsind ulterior că e preferabil să părăsească România iar unii — chiar să vorbească la „Europa liberă" dar lesind totodată din rolul de speranțe literare. Însă odată cu 1974, cînd „Luceafărul" intrase în seria Nicolae Dragoș, iluziile s-au terminat într-un chip brutal.

Să fie numai o întîmplare că exact pe atunci Virgil Ierunca „renunță" public să mai creadă în „tînăra generație" de scriitori români, pronunțînd propoziții de o mare tristețe, ca acestea. „M-am înșelat. Un fel de fatalitate înnoadă parcă șirul generațiilor deschise compromisului. Rînd pe rînd, tinerii curați care s-au ridicat cu zece ani în urmă au căzut ca niște mere putrede. Nu, încetez din clipa aceasta să mai cred în tînăra generație de scriitori din România („Limite", nr. 17/dec. 1974). Însă ordinul e ordin și chiar dacă omul „înceta" să mai creadă în scriitorii tineri „compromiși", el era obligat să spere că, odată, în viitor, cineva ar putea să-l asculte. Adevărul e că „Luceafărul" (care prin aceea că promovează literatura tînără e o cheie pentru viitor) nu poate fi scos din cercul de scări al diversiunii. Vreme de mai bine de opt ani comentariile negative ale echipei de zgomote pariziene s-au fixat cu precădere asupra acestei publicații. Nimic din ceea ce se face aici nu ar fi bun, nimic nu ar contribui, vai!, la creșterea valorilor naționale.

Cine ar compara însă campaniile „Luceafărului" (din 1974 și pînă azi) cu acelea pe care le-au dezlănțuit oamenii „Europei libere", ar înțelege cu mult mai bine care este realitatea. Mai întîi, e vorba de apărarea valorilor clasice, între care un loc preponderent e acela al marilor scriitori moderni. Se cunoaște contribuția „luceferistă" la revigorarea opticii corecte asupra operei călinesciene: comemorarea, de o mare anvergură, a zece ani de la dispariția marelui critic (în martie, 1975), corecțiile aplicate unor așa-zise contribuții critice care îl așezau pe G .Călinescu „Între Aristarh și Bietul Ioanide", dezbaterile prelungite și tenace destinate reeditării „Istoriei literaturii române" a lui G. Călinescu, mai recent un serial memorialistic „L-am cunoscut pe G. Călinescu". Valorificarea **liniei călinesciene** din critica românească (însemnînd apelul la „Specificul național", la „sentimentul vechimii", la o perspectivă istorică fără complexe și prejudecăți, fără neglijarea modernității) nu putea să placă „Europei libere", a cărei oroare de G. Călinescu este, cum s-a văzut, imensă. Cei care au ajuns azi să-l considere pe acesta „neo-fascist" și „părinte al noii drepte" românești (? !) nu puteau, bineînțeles, să fie de acord cu călinescianismul luceferist. În 1976 („Limite", 21/martie, 1976) Virgil Ierunca făcea, pe două pagini încheiate, rechizitoriul lui G. Călinescu pornind de la intervențiile din „Luceafărul" (din martie 1975) ale lui M. Ungheanu și A. Silvestri, care, pasă-mi-te, l-ar fi „fetișizat" pe critic. Ideea după care G. Călinescu „nu trebuie să devină prilej de mitologie și de hagiografie" (preluată apoi și de alții) are semnificația tactică însă în această conjunctură. „Luceafărul" era principalul obiectiv. Nu mai adîncesc interesul „Luceafărului" pentru o restituire corectă a literaturii lui Tudor Arghezi (obiectul unui serial de un an întreg, „L-am cunoscut pe T. Arghezi", devenit ulterior o carte foarte citită) sau M. Sadoveanu: acestea nu puteau să placă „Europei libere"

AMINTIRI DE LA „LUCEAFĂRUL"

Confesiune despre începuturi

Nu-mi propusesem să vină atît de repede... vremea amintirilor. Chiar m-a surprins, stimată Sânziana Pop, solicitarea de a evoca, la alegere, citeva... **„Amintiri de la Luceafărul"**. În lumea literară se vorbește și se teoretizează mult despre importanța perspectivei istorice, a locului ei în procesul de creație. Despre ce perspectivă ar putea fi vorba în cazul în care ne-am propune să aducem în atenție citeva momente, din cele multe, trăite cu doar cîțiva ani în urmă la revista „Luceafărul" cînd — împreună cu un mănunchi de minunați colegi de redacție, poeți, prozatori și critici — ne străduiam să aflăm un profil pe măsura elanurilor tinerești paginilor revistei ? Deci, mult invocata „perspectivă istorică" nu ne-ar îngădui, poate, să ne pronunțăm cu toată fermitatea în legătură cu semnificația tuturor opțiunilor și a rațiunilor muncii noastre de mai acum cîțiva ani, în legătură cu gradul de luciditate al acestor opțiuni și consecințele lor în viața literară ? În loc de răspuns la întrebările de mai sus, aș aduce în atenție o convingere care nu se poate să nu „persecute" într-un anume fel pe oricare arhitect de ziar ori revistă : pentru o publicație — și cu atît mai acut pentru una literară — opțiunile unui moment dat dobîndesc și un **statut de eternitate.** Căci oricînd, peste decenii sau secole, cineva va putea să întoarcă paginile unei reviste literare și să aprecieze, dintr-o perspectivă cu adevărat istorică, justețea opțiunilor ei estetice, morale și civice.

Cert este că, pentru cel ce așează în pagină scrisă aceste cîteva gînduri, perioada de la „Luceafărul" — vreau să spun cea cuprinsă între mijlocul primăverii lui 1974 și mijlocul iernii anului 1980 — constituie o complexă, veritabilă și, citeodată, dramatică experiență de viață, experiență umană. Multe lucruri neînțelese pînă atunci ale vieții literare aveam să le înțeleg : altele, care îmi păreau pe deplin înțelese, s-au arătat dintr-odată enigmistice. Un adevăr s-a impus conștiinței mele : viața literară nu poate fi privită decît ca un caleidoscop viu în care imprevizibilul își va afla întotdeauna locul său.

Dar să nu întîrziem, fie și în considerații vagi, (din dorința de a sugera măcar dificultatea de a cuprinde în adevărurile celui ce scrie aceste pagini și adevărurile celor care i-au determinat în parte, deciziile, atitudinile) într-un spațiu în care multe vor mai fi de înțeles și clarificat prin timp.

Unei convingeri i-aș afla locul acum, cînd evocăm în fapt un sfert de veac din existența revistei : o parte din „eroii clipei", din cei care au făcut la un moment dat valuri cam prea multe și prea haotice în viața literară își vor dovedi, peste ani, inconsistența atitudinilor și — de ce nu ? — precaritatea mizei ce le-a subjugat gesturile și chiar faptele. Revenind la „Luceafărul" am mîndria de a crede că va veni vremea cînd, căutîndu-se, peste ani, momentul de debut al unor autentici scriitori, pentru mulți dintre ei, acesta va fi aflat, sînt convins, în paginile „Luceafărului". Firește, apariția unui scriitor nu poate fi planificată, dar climatul afirmării lui poate fi construit cu dragoste și luciditate. Un asemenea climat am năzuit să construim la „Luceafărul". Am reușit ? N-am reușit ? De ce aș răspunde eu, tocmai eu ? Las timpului dreptul verdictului. Sînt însă convins că a fost o opțiune necesară, binevenită, aceea de a ne împotrivi transformării revistei „Luceafărul" într-o publicație cu un număr exagerat de restrîns de colaboratori și deschiderii paginilor ei către tot ceea ce s-ar fi ivit din năzuința de a împlini un frumos gînd românesc, de a conecta lucrarea artistică a prezentului la marile tradiții spirituale ale poporului român ; la fel ca și mai curajoasa deschidere către nume noi. Nu o literatură pentru elită, pentru puțini, ci o literatură de valoare pentru cei mulți, am vrut să propunem prin paginile „Luceafărului". Și în acest spirit am înțeles să orientăm și critica din revistă. Am mai năzuit, de asemenea, să adunăm laolaltă în paginile „Luceafărului" pe marii scriitori ai prezentului (chiar și atunci cînd între ei, din greu descifrabile motive, s-au țesut conflicte nimănui folositoare) cu tinerii abia sosiți în imperiul exigent și greu de cuprins al literaturii. Sînt cîteva cărți de proză, de poezie, de publicistică din care s-au publicat în „Luceafărul" pentru prima dată fragmente („Cel mai iubit dintre pămînteni", „Săptămîna nebunilor", de pildă) aceasta dovedind, pe de o parte, încrederea autorilor în revistă, pe de alta, preocuparea redactorilor de a aduce în coloanele ei nume de valoare ; pentru că numai astfel o revistă își va argumenta, practic, prestigiul.

Dar să renunțăm la aceste considerații ce necesită o mai complexă analiză, pentru mai tîrziu, și să încercăm să călătorim, cu amintirile, către acei ani. Îți amintești, Sânziana ? Era într-o după-amiază de la sfîrșitul lunii aprilie 1974. În încăpătoarea sală de ședință de la etajul I al sediului Uniunii Scriitorilor din Șoseaua Kiseleff fusese convocat întregul colectiv de redacție al „Luceafărului" pentru a li se prezenta noul redactor șef. Fără să fi vrut, fără să fi făcut nici un demers în această direcție (cum am aflat mai tîrziu că demersuri făcuseră alții), urma să mi se încredințeze, în acea după-amiază, greaua, dificila misiune de a conduce revista „Luceafărul". Lumina din sala în care a avut loc „ședința de instalare" mi-a părut, n-aș putea spune de ce, ușor apăsătoare. Era spre seară și o tensiune anume stăpînea nu doar în atmosfera din parcul frumos, ci și în sala în care colectivul de redacție era înștiințat de numirea noului redactor șef. S-au rostit atunci „o sumă de cuvinte". Bineînțeles, nu toate avînd înțelepciunea celor pe care le adresa cronicarul. Au fost cuvinte de bună întîmpinare, au fost cuvinte de așteptare și au fost cuvinte în care, abil formulate, rezervele nu erau greu de identificat. Nu-mi amintesc tot ce am răspuns atunci. Poate cineva a avut inspirația unei stenograme (vai, ce stenograme spectaculoase s-au redactat de-a lungul anilor la ședințele, la întîlnirile noastre de la Uniunea Scriitorilor !). Știu doar că ideea care m-a preocupat și pe care am căutat s-o formulez cît mai clar era aceea că nu sînt deosebit de preocupat de modul cu care mă întîmpină colectivul în care va urma să lucrez un număr de ani (n-aș fi crezut că vor fi atît de mulți, și de grei) ci mă preocupau deja cuvintele ce ar putea fi rostite cînd, dintr-un motiv sau altul, ar urma să nu mai lucrez la „Luceafărul". Dacă stau să mă gîndesc bine, cu vreo două excepții (fiecare cu justificările lor), cuvintele ce au fost rostite — peste aproape 6 ani, la încheierea mandatului de la „Luceafărul" — au fost colegiale și pline de căldură. Celor ce mi-au dăruit atunci semnele adeziunii lor la strădania de a face din „Luceafărul" nu doar o publicație care să-și promoveze redactorii ci o publicație care să afirme idei și scriitori noi, o publicație în care orientarea patriotică a revistei să fie identificată în structura, în substanța materiei tipărită, ci nu decorată cu eleganță în articole-program, le adresez acum, în aceste rînduri evocatoare, simplele mele mulțumiri.

Important este, pentru evocarea de față, că ne aflăm în acea sală de ședințe și urma să pornim la drum. Cîte întîmplări, cîte amintiri, cîte situații contradictorii, ce roman „de idei și de caracteruri", și în cîte volume s-a desfășurat sub ochii noștri, ai tuturor — redactori și colaboratori. Descoperind un lucru, un adevăr pe care-l cam uităm că, la fel ca toți oamenii, și scriitorii sînt în primul rînd oameni, cu calități și defecte, cu generozități și orgolii, capabili de clipe de sublim dar și de clipe lunecoase. Dar de ce am păstra între amintiri pe cele ce sînt partea de umbră a unor existențe ? Și pentru că, odată și odată, **„Amintirile de la Luceafărul"** vor trebui să ia chipul unei narări coerente, hai să începem cu începutul.

Așadar, doar cu o jumătate de oră înainte de ședința amintită, ctitorul atitor cărți memorabile, Zaharia Stancu, președintele autoritar și fermecător al Uniunii Scriitorilor din acea vreme, îndemnîndu-mă să mă apropii cu curaj de un pahar de whisky, îmi spunea... Parcă-l văd, căutîndu-mă cu privirile sale pătrunzătoare, luminate de un albastru tăios.

— Da, da ! Dumneata o să conduci „Luceafărul". Grea misie ! (Să fi intenționat temutul polemist de altădată o ironie, o trimitere glumeață doar la Pristanda ?) Toți vor să fie geniali. Pînă și genialii vor să fie mai geniali. Să nu te superi. Să fii cinstit cu gusturile și convingerile dumitale. Și o să reușești. Da, da ! Sînt sigur că o să reușești. Nu se poate să nu reușești.

Îl priveam pe reputatul scriitor, pe care îl admiram nu numai pentru romanele sale, ci și pentru publicistica sa focoasă, pentru lirica sa în care tresărea seva delirantă a vegetației Bărăganului. Îl priveam și îl înțelegeam și nu-l înțelegeam. Simțeam în vocea sa încercarea de a mă îndemna la anume precauție și de a mă încuraja totodată. (Aveam să aflu mai tîrziu, că — preocupat să armonizeze sau să estompeze unele atitudini explozive din viața literară de atunci — nu era sigur dacă formula privind „noua conducere a revistei" îi va fi de un real ajutor. Colaborarea scurtă ce a urmat mi-a dovedit însă marea experiență ce o avea Zaharia Stancu, capacitatea de a distinge esențialul de neesențial, ce e folositor obștii în general de ceea ce nu-i poate fi de folos, lucruri care s-au cam amestecat în unele momente ce au urmat în anii cînd nu mai era să dea autoritate și certitudine inițiativelor din spațiul literaturii).

— O să vină mulți să reclame. Chiar de la biroul uniunii o să vină. Da, da ! O să primești telefoane. Să nu te sperii. O să te întrebe : „De ce l-ai publicat pe X, nu are nici un fel de talent ?" Și o să-ți spună asta chiar cînd știu că X are talent. Poate chiar eu o să-ți dau telefon supărat și o să întreb : „De ce a fost publicat Y ?" Dumneata să asculți. Să nu cumva să nu asculți. Dar să faci cum știi și ce știi. Că numai dumneata răspunzi peste vreme de ce ai făcut. Chiar dacă dau eu telefon. Să asculți ce zic, dar să nu faci decît ce crezi că-i bine și adevărat. O să reușești. N-ai de ce să nu reușești. Da, da ! Ești copil de țăran, cum știu, și țăranii știu să reușească.

— Nu întotdeauna ! am spus. Numai dacă știu bine ce vor și dacă nu au făcut contract cu vreun scaun șefesc, crezînd că eternitatea și valoarea sînt direct proporționale cu mărimea acestuia.

Cu o privire, parcă repede cenzurată în priviri, președintele a tăiat scurt :

— Va să zică ai și trecut la atac. Apoi, arătîndu-mi spre paharul abia atins. Mai gustă puțin, că începe prima bătălie. Și o să ai multe din astea. Și mai puțin festive. Da, da !

Și a avut loc întîlnirea.

Iar ca să propunem o finalitate acestor prime amintiri, aș aminti că între rubricile de succes pe care le-am propus pentru primele apariții din noua serie a „Luceafărului" (spun **noua serie** și realizez că noțiunea este cam pretențioasă), se află și „Biografia debuturilor". Am gîndit că poate fi de folos tînărului scriitor să afle de la scriitorii ajunși la o apreciabilă maturitate de viață și literatură, de la toți scriitorii care din punct de vedere artistic și uman s-ar fi putut adresa cu folos tinerilor creatori, care au fost condițiile debutului, ce gîndeau, ce-și propuseseră să realizeze ca scriitori, etc. Primele interviuri pentru această rubrică au fost realizate, după cum o atestă numerele „Luceafărului" din mai-august 1974, de Sânziana Pop.

Îți amintești, Sânziana ? Întîmplarea a făcut ca, locuind la Mogoșoaia, să poată fi mai ușor abordat pentru o întîie convorbire Marin Preda.

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 11-a

Luceafărul 25

ADUCERI AMINTE

Pe masa mea de lucru — primul număr al revistei „Luceafărul" ... 15 iulie 1958. Silit de amintiri prind a-l răsfoi... Îmi pare un inedit calendar al unui timp ce s-a dus — zile... nopți... ani... un sfert de secol... Cum să nu te întristezi ? Cum să nu te bucuri ?

Da, am pe masa mea de lucru, primul număr al „Luceafărului". E frumos... tipărit la plane pe hîrtie velină... înnobilat cu o tehnoredactare menită să spargă monotonia grafică a tipăriturilor vremii, literare și neliterare, să fie dovadă concretă că luptînd cu inerția puteau fi reluate, pe un plan superior, vechi tradiții ale presei românești dintre cele două războaie mondiale.

Douăzeci și cinci de ani ! Trudnicele zile și nopți ale anului 1958 ! Le mai ținem oare minte noi, cei care, animați de Mihu Dragomir, am construit „Luceafărului" rampa de lansare ? De un sfert de veac, „Luceafărul" apare săptămînă de săptămînă pe cerul nu întotdeauna senin al vieții noastre literare, semn, înainte de toate, de statornicie, de treabă temeinică, gospodărească, făcută atunci, cîndva...

Pe masa mea de lucru — primul număr al „Luceafărului". Nu e numai frumos din punct de vedere grafic, ci are și un conținut bun, asigurat de cele mai prestigioase condeie ale literaturii române. Redactorii care i-au pregătit înălțarea, care au stat apoi de veghe lîngă plane, înmărmuriți de emoție, în așteptarea unirii celor șaisprezece pagini într-o singură bucurie — LUCEAFĂRUL — au pentru ce să fie mîndri. Mulți dintre luceferiștii primului număr au trecut în lumea umbrelor. Se cuvine să le omagiem, și pe această cale, cu pioșenie, memoria !

Încă de la primul număr, „Luceafărul" se făcea ecoul unui important și constant deziderat al Partidului Comunist Român : unirea tuturor scriitorilor din România într-un singur front al revoluției socialiste. Porneam la drum cu (citez de pe prima pagină a revistei) Tudor Arghezi, I. D. Bălan, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Eusebiu Camilar, Nina Cassian, Lucia Demetrius, Al. Dima, Mihu Dragomir, Mihai Gafița, Aurel Martin, E. Em. Galan, E. St. Milicescu, Mihai Novicov, Al. Oprea, Perpessicius, Aug. Z. N. Popa, Marin Preda, Ferenc Szemler, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Tudor Vianu, Dragoș Vicol, Petru Vintilă...

Privind în urmă, îmi spun : cei ce au muncit pentru a lansa pe orbita culturii române primul număr al „Luceafărului" n-au de ce roși. Mesajul revistei lor către contemporani era clar, emoționant, căci izvora dintr-un concept comunist elaborat de un poet — Mihu Dragomir — care a slujit cu credință revoluția, cultura română. Fondatorul revistei, iar apoi marele nedreptățit...

Scria Mihu Dragomir în a sa propunere adresată celor care, în anul 1958, erau împuterniciți pe linie de partid și de stat să aprobe apariția unei publicații :

„Programul nostru este adunat în două cuvinte : tradiție și actualitate (...) Nu o actualitate mărginită la zi, ci mergînd cît mai departe în zilele de mîine, pe care le pregătim pentru noi și pentru viitorime. Tradiție și actualitate : o literatură a clocotului creator, o literatură demnă de poporul nostru care a dat pe Bălcescu și Eminescu, Creangă și Caragiale, Sadoveanu și Arghezi, a poporului care a știut să-și organizeze un conducător înțelept și clar-văzător, partidul..."

Răsfoiesc cu o nostalgie de înțeles primul număr al „Luceafărului"... Ceea ce nu mă împiedică să constat, peste timp, o concordanță de toată lauda între vorbă și faptă. Mihai Beniuc cu o poezie pe pagina întîia ; pe pagina a treia Marin Preda cu un fragment de roman ; în continuare, Perpessicius își regăsește în coloanele „Luceafărului" vechea sa rubrică „Mențiuni critice" și analizează un roman nou „Setea" de Titus Popovici. Alături de Perpessicius, un tînăr critic literar, Martin Aurel, comentează „Lupta cu inerția" de Nicolae Labiș, dispărut atunci dintre noi. Paginile din mijloc, deci cele centrale, oferă cititorului două texte : „Cartea noastră de început — 450 de ani de la apariția „Liturghierului", iscălit de Aug. Z. N. Pop și „Delavrancea — 100 ani de la naștere", semnat de E. St. Milicescu ; mai dăruiesc, aș zice pentru eternitate, un „Salut" de Tudor Vianu și o „Vestire bună" de Tudor Arghezi.

Unde, altundeva, mă întreb, ar fi putut în 1958, să adreseze marele poet tinerilor scriitori îndemnul de mai jos, dacă nu în „Luceafărul" tinerelor talente ?

Scormoniți, feciori, în adînceuri și scoateți la lumină aurul simțirii. Pentru cinstea voastră și pentru podoaba graiului cu năframă, al maicii voastre în opinci și în catrință.

Și copleșit de aduceri aminte, mă mai întreb, desigur cu naivitatea proprie celor cu părul cărunt, dacă n-ar fi fost bine ca noi, luceferiștii primului număr să urcăm acest îndemn în colțul din dreapta a primei pagini ca pe o deviză permanentă a revistei.

★

„Luceafărul" nr. 1.... 15 iulie... Anul I. Revista a apărut sub semnul Plenarei C.C. al P.C.R. din 9—13 iunie 1958, ale cărei documente au fost reconsiderate abia după Congresul al IX-lea al P.C.R. din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu. Dar pînă atunci...

Și pentru că mîine sau poate poimîine, cercetători ai presei literare vor dori să se aplece și asupra istoriei revistei ce astăzi o sărbătorim, îmi îngădui să las memoriei hîrtiei cîteva mărturii mai mult orientative în timp decît definitorii. Orientative, pentru că nu pot afirma că mi s-a arătat și fața nevăzută a Lunei.

Mă gîndesc, de pildă, că un cercetător avînd „Luceafărul" nr. 1 sub ochi, nu va reuși nicicum să determine cine i-a fost redactorul șef. Caseta de pe pagina a doua, mai mult ca sigur, îl va dezorienta. Un Comitet de direcție în locul unui colegiu — un director — Mihai Beniuc*) — în locul unui redactor șef. În continuare, nici un secretar general de redacție. În schimb, patru scriitori — Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Aurel Mihale (secretar al Uniunii), și Haralamb Zincă — sînt menționați ca membri în Comitetul de conducere.

Astăzi, după douăzeci și cinci de ani, trebuie să arăt că redactorii primului număr al revistei „Luceafărul", inclusiv organizatorul grupei de partid al colectivului redacțional, au fost puși în fața unui fapt împlinit. Unde, cînd și cum s-a ajuns la această formulă sui generis (nu va fi ultima), n-am izbutit să aflu nici pînă azi. Unul însă, din cei patru membri — Aurel Mihale **) — fusese împuternicit de Biroul Uniunii să coordoneze activitatea întregului colectiv de redacție. Dar om cu mult bun simț, prozatorul Aurel Mihale (lucrase împreună cu Mihu Dragomir la „Viața românească"), nu și-a permis nici un moment să-l împiedice pe cel care gîndise noua revistă și dusese tot greul apariției sale să-și exercite funcția de conducător al „Luceafărului". Totuși, Mihu Dragomir, poet de o mare sensibilitate, a interpretat lovitura ce i se administrase de sus în jos ca pe un semn de neîncredere politică în persoana sa. Așa stînd lucrurile, după un timp, jignirea l-a răzbit obligîndu-l să bată în retragere. Străbăteam o epocă încărcată de contradicții reale (Știe cineva epoci fără contradicții ?), dar și artificiale, cele din urmă fiind, uneori, mult mai apăsătoare și mai primejdioase. De aceea, cine dorește să foreze adîncurile istoriei presei literare ca să ajungă la filonul adevărului trebuie să ia în considerație toate laturile vizibile și invizibile ale contradicțiilor. Altfel, va risca să grosească, să impună atenției contemporanilor săi concluzii mai mult sau mai puțin eronate... Ce înțeleg prin contradicție în cazul de față ? Iată un exemplu : Fondatorul „Luceafărului" devenise membru al P.C.R., la Brăila, imediat după 23 August 1944. Verificările din 1949 îi vor retrage această calitate politică. Din momentul acesta apare și o primă contradicție : în ciuda acestei măsuri severe Mihu Dragomir n-a fost nici o clipă exclus din viața politică și profesională a obștei : a făcut parte din Comitetul de conducere al Uniunii scriitorilor (în 1951 răspundea de Comisia de îndrumare a tinerelor talente), i s-au conferit în cîteva rînduri Premii de Stat, Ordine și Medalii, a fost redactor șef al „Tînărului scriitor", i s-a oferit șefia redacției de scenarii de film, la una din Conferințele pe țară ale tinerilor scriitori a fost principalul raportor, programul revistei „Miorița" a găsit audiență, încredințîndu-i-se după asta și sarcina tipăririi „Luceafărului". Și n-a fost singurul scriitor exclus din partid care s-a bucurat totuși de încrederea partidului. Fenomenul, cred eu, ar merita mai multă atenție. Cu toate acestea în 1958, Mihu Dragomir, care în toți acești ani dificili ai revoluției făcuse cu prisosință dovada credinței sale în cauza socialismului, s-a pomenit tratat cu suspiciuni din pricina unui nefericit complex de împrejurări strict familiale. Fața nevăzută a Lunii ! Aș ocoli însă în mod deliberat adevărul dacă n-aș relata că printre activiștii centrali ai perioadei respective a existat unul — amețit de propria sa inteligență și putere (și în prezent există colegi de-ai noștri suferinzi de această nenorocită boală) și care îl suspecta pe M. D. pentru un trecut dubios, activist care n-a ezitat să mi se laude că dacă el vrea, desființează revista și înființează în loc altele, reprosîndu-mi colaborarea și prietenia cu Mihu Dragomir. (Sus-amintita Plenară pornise o campanie împotriva împăciuitorilor și a împăciuitorismului). Nu i-am luat în serios făloșenia și avertismentele, dar, curînd, dumnealui avea să-mi demonstreze că, într-adevăr, postul îi conferea puterea de a desființa revista. A se vedea deznodămîntul lunarului „Tînărul scriitor". Nu dezvălui numele acestui activist, deoarece nu sînt partizanul abordării unilaterale a unor probleme ale „obsedantului deceniu" și nu știu dacă, prin absurd, luîndu-i lui Mihu Dragomir apărarea, n-ar fi fost el însuși, în anul 1958, etichetat ca împăciuitorist, căci problemele de familie ale poetului erau reale. Totuși, lui M.D. nu i s-a retras niciodată calitatea de membru al Comitetului de direcție, iar Aurel Mihale a făcut totul pentru a-i menaja sensibilitatea. Actualizarea însă a dosarului său personal l-a tracasat, l-a înhibat, l-a demoralizat, mai ales după ce a fost martorul nefericitei întîmplări din existența lui Aurel Martin, om pe care-l prețuia nespus din toate punctele de vedere... În cele din urmă, s-a retras „strategic", cerînd în scris Biroului Uniunii, personal lui Mihai Beniuc, să i se aprobe un lung concediu fără plată. Care i-a fost aprobat.

După plecarea lui Mihu Dragomir din redacție, „Luceafărul" a intrat în derivă. De unde pînă atunci nu avusese parte de nici un redactor șef, acum, dintr-odată, se bucura, prin rotație trimestrială, de patru redactori șefi : Dumitru Corbea, Dan Deșliu, Al. I. Ștefănescu, subsemnatul. Nici prezența vremelnică la șefie a lui Dan Deșliu n-a mai putut corecta „traiectoria" „Luceafărului" și nici să-i redea strălucirea etapei de început. În consecință, se impuneau măsuri radicale. Și ele n-au întîrziat. Biroul Uniunii, analizînd situația (la ședință n-a participat nimeni din conducere, nici măcar organizatorul grupei de partid) a încredințat șefia revistei lui Eugen Barbu. De autorul „Groapei" mă leagă amintirea debutului lui la „Viața românească", și a primelor sale deplasări reportericești în țară, înainte ca el să fi devenit membru al Uniunii... Ne-a fost dat să scoatem împreună primele numere — dețineam funcția de secretar general de redacție — dar, după ce ai avut șansa de a lucra ani în șir, cot la cot cu Mihu Dragomir, la bine, ca și la rău, nu mai poți să te acomodezi cu vederile și stilul unei alte personalități. N-am așteptat să se adune nori grei deasupra capetelor noastre — eram vecini de apartament și doream relații de bună vecinătate — așa că m-am transferat la „Gazeta literară".

★

De douăzeci și cinci de ani „Luceafărul" apare săptămînă de săptămînă pe cerul vieții noastre literare ! Dacă Mihu Dragomir ar fi avut zile, cu siguranță că la bucuria acestei aniversări ar fi ținut să rostească, pe lîngă tradiționalul **La mulți ani** și aceste cuvinte înscrise în programul „Mioriței" :

„Tradiție și actualitate : o literatură profund românească, profund realistă, profund socialistă.

Tradiție și actualitate : împotriva improvizației și a lucrului în serie, pentru o muncă literară entuziastă și eroică".

Haralamb Zincă

*) Președintele Uniunii scriitorilor.
**) Secretar al Uniunii scriitorilor.

Corăbii cu sute de catarge, sute și sute de catarge

„Luceafărul" continuă să apară. Lungul răstimp care a trecut de la înființarea revistei, un sfert de veac a fost și necesar și rodnic. El a întregit viața spirituală a României socialiste cu glasuri tinere și de mare, chiar tulburător talent. Iar pentru tineretul care, an de an, săptămînă de săptămînă, timp de un sfert de veac, și-a văzut numele tipărit în paginile revistei, a fost un destin. Încălecînd peste timp, cei mai mulți au ieșit din desișurile lor tăcute, au ieșit pe ogorul literelor, odată cu steaua din poveste, cu „Luceafărul".

A fost așadar un drum. Un drum lung de un sfert de veac. Lungimea lui a creat tradiția „Luceafărului". Pentru a putea dăinui, a fost sprijinit de statul nostru socialist și slujit cu devotiune de condeiele tinere. Pentru că ei și-au asumat iremediabil sarcina de a da strălucire revistei, de a fugi, de a se feri de înăbușitoarea mediocritate.

Se știe de mult, alții au spus-o poate mai bine decît noi, o revistă merită să trăiască atunci cînd conține în ea, prin chiar germenul ei de viață, posibilitatea de a trăi succesiv în toate vremurile și laolaltă cu toate generațiile. Or, revista tinerilor scriitori, în toate aspirațiile ei literare, s-a adaptat tuturor imperativelor, în toți anii, dezvoltîndu-și într-un proces continuu, tocmai viabilitatea sa. Revista de astăzi continuă strălucit tradiția sa „bătrînă" de un sfert de veac, care nu este, sperăm, decît un scurt popas în mersul ei înainte.

Înfățișarea revistei de azi, potrivit datinei înscăunată de ea însăși de a oglindi talentele cele mai diverse, arată că rinduiala ei în viața noastră literară și artistică este dintre cele mai complexe și calificate. Înțelegerea și coordonarea talentului prin prisma unei firești exigențe asigură caracterul de laborator paginilor sale. Retortele revistei au funcționat din plin, din ele s-au extras giuvaerurile alese, și tot ele au eliminat zgura, perisabilul, efemerul. Prin „Luceafărul" însă, scrisul românesc și-a adăugat forțe apreciabile. În cadrul celei mai severe exigențe, trebuie spus, și-a făcut mereu o datorie și o cinste de a face loc tuturor. Diversitatea cuprinsului a contribuit ea însăși, într-o largă măsură, la evantaiul multicolor de astăzi, judecățile critice de peste timp avînd ce să configureze. Mă gîndesc la toate acestea, astăzi, la împlinirea unui sfert de veac, confruntînd cuvintele „programului" scriitoricesc de atunci, program scris cu mîna lui Mihu Dragomir și respectat cu sfințenie în acest patrar de veac. „Luceafărul" a păsit în ritmul vremii, așa cum și-au dorit-o cei care au pus umărul la înființarea lui. A păsit cu pulsul propriu, și prin aceasta s-a aflat în bună tovărășie cu toate celelalte publicații, mai mari sau mai mici, mai tinere sau mai îmbătrînite de vreme. Deschizînd mereu și mereu paginile sale tuturor celor care au bătut sau bat la porțile cuvîntului scris, și au rămas, sau vor rămîne, înmiite sînt astăzi luminile care luminaseră cîndva, la rubrica „Dintre sute de catarge". După sfertul de veac în care a părăsit vechea sa înfățișare, și a luat, rînd pe rînd, felurite fețe, revista a fost mereu aceeași, adică a tînărului scriitor. N-a făcut decît să-și asocieze vremea pentru a oglindi cît mai bine, cît mai frumos prospețimea și frumusețea zilelor noastre.

„Luceafărul", obișnuia să spună Mihu Dragomir, nu va acosta pe tărîmuri legendare. Va afirma tinere talente, mereu și mereu, adică pe toți acei corăbieri porniți de pe toate apele țării să ducă la țărmul frumosului avuții neprețuite ale sufletului lor, corăbii cu catarge, sute și sute de catarge..."

Această năzuință a devenit, în timp, rodnică. Iată de ce „Luceafărului" de ieri și de azi, i se cuvin laurii marilor împliniri.

O revistă, cum bine se știe, trebuie să fie, înainte de toate, o forță. Ea trebuie să aibă în permanență ceva de spus. Ea necontenit pulsează odată cu viața din jur.

Redacția de azi își împlinește chemarea. Prin conducerea ei, ea afirmă o normă, un mod de cugetare.

Îmi aduc cu plăcere aminte de zilele acelea depărtate, de iulie, ale anului 1958, anii cînd, practic, revista era condusă de Mihu Dragomir. Îmi aduc aminte cu enormă satisfacție de „anii lui Barbu". Sub direcția lor, revista a răscolit timpul, a determinat o anume orientare a cititorilor. Temperamente profunde, răscolitoare, ei au pus, potrivit cu felul lor de a fi, temelii. Au dat peste cap inerție, au surpat valorile instaurate pe moment și pe nemerit, dezlănțuind torente. În focul acestor încrîncenări s-au oțelit caractere, toți aceia care au făcut mai apoi o presă fără tihnă, fără certificate de pauperitate intelectuală.

O revistă trebuie să stîrnească în jurul ei viața, scria cu ani în urmă un distins cărturar. Valoarea unei publicații se măsoară prin mișcările de simpatie și antipatie într-o cît mai largă pătură de cititori. Ca unul care a muncit în această redacție de la primul număr, timp de zece ani neîntrerupți, pot să afirm că „Luceafărul" s-a bucurat de toate (și de simpatie dar și de antipatii bolnave). Revista și-a păstrat însă mobilitatea sufletească și perpetuează sentimentul unei tinereți veșnice.

Aflîndu-mă un timp în conducerea revistei, avînd funcția de secretar general de redacție (de altfel, primul ei secretar general) amintesc doar, în încheierea acestor însemnări, că dintotdeauna, o revistă a fost un drapel de luptă. Un drapel, da, și să nu se uite, în sensul idealului de artă, „Luceafărul" este un asemenea drapel și sînt mîndru că, prin îndeletnicirile mele actuale, sînt atît de aproape de inimosul ei colectiv redacțional.

Romulus Zaharia

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII